

T. B. M. M.

TUTANAK DERGİSİ

Otuz dokuzuncu Birleşim

6 . II . 1953 Cuma

İçindekiler

	Sayfa	Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	134	
2. — Havale edilen kâğıtlar	134	
3. — Yoklama	134	
4. — Başkanlık Divanının Kamutaya sunuşları	135	
1. — Çankırı Mebusu Kâzım Arar'ın, Çankırı, Kastamonu ve Bolu havalisinde 1951 yılında vukua gelen yer depreminde evleri yıkılan veya oturulamıyacak hale gelen vatandaşlara yardım yapılması hakkındaki kanun teklifinin gündeme alınmasına dair önergesi (2/333, 4/314)	135:137	
5. — Görüşülen işler	137	
1. — Mülga 81 nci Piyade Alayı Havan Bölüğü erlerinden Gaziantep'in Kozanlı Mahallesi Gassalbaşı Çıkmaz sokakta oturan Ali Kemal Uygur'un ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi ve Adalet Komisyonu raporu (3/356)	137	
2. — Askerlerin zat işlerine taallük eden dâvalarından, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 8 nci maddesinin (Ç) fıkrasında bahsedilen çeşitli ödemelerden mütevellit dâvaların rüyet yetkisinin yorumlanmasına dair Başvekâlet tezkeresi ve Geçici Komisyon raporu (3/381)	137	
3. — Denizli Mebusu Baha Akşit'in,		
Maadin Nizamnamesinin 30 ncu maddesindeki (akraba ve taallukat) tâbirinin yorumlanması hakkında önergesi ve Ekonomi Komisyonu raporu (4/276)		137:142
4. — Ankara Meusu Talât Vasfi Öz'ün, Pasaport Kanununun 35 nci maddesinin yorumlanmasına dair önergesi ve Geçici Komisyonu raporu (4/274)		142
5. — Muğla Mebusu Nadir Nadi ve Trabzon Mebusu Hamdi Orhon'un, Basın Kanununun 36 nci maddesinin birinci fıkrasının değiştirilmesi hakkında kanun teklifi ve İçişleri ve Adalet komisyonları raporları (2/353)		142:165
6. — Sorular ve cevaplar		165
A — Yazılı sorular		165
1. — Trabzon Milletvekili Mahmut Goloğlu'nun, Akçaabat'ta bir milyon kilo tütünün işlenmesine ne için müsaade edilmediğine ve 600 tütün ve 150 deniz işçisinin işsiz kalmamaları için ne gibi tedbirler alındığına dair sorusuna Devlet vekili Muammer Alakant, Çalışma vekili Samed Ağaoglu ve Gümrük ve Tekel Vekâleti vekili Sıtkı Yırcalı'nın yazılı cevapları (6/866)		165:167
7. — Telgraflar		167

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Birinci Oturum

Seyhan Mebusu Sinan Tekelioğlu'nun, 5830 sayılı Kanunla Hazineye intikal eden Adana Halkevi binasının Adana Belediyesine mal edilmesine dair kanun teklifi, talebi üzerine geri verildi.

Gündemde bulunan kanun teklif ve lâyiha- larının sorulardan önce görüşülmesi hakkında ki önerge kabul olundu.

Vakıflar Genel Müdürlüğü 1947 yılı Hesabı Katîsi hakkındaki Kanununun maddelerinin gö- rüşülmesi bitirilerek tümü, açık oya sunuldu.

Millî Korunma Kanununun bâzı maddeleri- nin tâdiline dair olan kanun teklifleri üzerinde bir müddet görüşüldükten sonra maddelere ge-

çildi.

Birleşime ara verildi.

İkinci Oturum

Vakıflar Genel Müdürlüğü 1947 yılı Hesabı Katîsi hakkındaki Kanunun kabul edildiği bil- dirildi.

6. II. 1953 Cuma günü saat 15 te toplanıl- mak üzere Birleşime son verildi.

Reisvekili
Manisa Mebusu
M. Kurbanoğlu

Kâtip
Kayseri Mebusu
İ. Kirazoğlu

Kâtip
Çanakkale Mebusu
Ö. Mart

2. — HAVALA EDİLEN KÂĞITLAR

Lâyhalar

1. — 1952 yılı Bütçe Kanununun 3 ncu mad- desinin (b) fıkrasının hükümden kaldırılması ve yerine yeni bir fıkra konulması hakkında kanun lâyihası (1/548) (Bütçe Komisyonuna).

2. — Diyarbakır Vilâyeti Çermik Kazasının Çüngüş Nahiyetinde Çüngüş adıyla yeniden bir kaza kurulması hakkında kanun lâyihası (1/549) (İçişleri ve Bütçe komisyonlarına).

3. — İş Kanununun bâzı maddelerinin tadi- dili hakkında kanun lâyihası (1/547) (Çalışma Komisyonuna);

Tezkere

4. — İnhisarlar Umum Müdürlüğü 1949 Büt-

çe yılı Hesabı Katîsine ait Mutabakat Beyan- namesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi (3/438) (Sayıştay Komisyo- nuna);

Önerge

5. — Bingöl Mebusu Feridun Fikri Düşün- sel'in, Astsubay Kanununun 12 nci maddesinin tefsirine dair önergesi (4/315) (Millî Savunma ve Bütçe Komisyonlarına);

Rapor

6. — Çalışma Bakanlığının Kuruluş ve Gö- revleri hakkındaki 4841 sayılı Kanuna ek ka- nun lâyihası ve Çalışma ve Bütçe komisyonları raporları (1/470) (Gündeme).

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 15,05

REİS — Reisvekili Fikri Apaydın

KÂTIPLER : İbrahim Kirazoğlu (Kayseri), Ömer Mart (Çanakkale)

3. — YOKLAMA

REİS — Yoklama yapıyoruz.
(Giresun'a kadar yoklama yapıldı)

REİS — Birleşimi açıyorum.

4. — BAŞKANLIK DİVANININ KAMUTAYA SUNUŞLARI

1. — *Çankırı Mebusu Kâzım Arar'ın, Çankırı, Kastamonu ve Bolu havalisinde 1951 yılında vukua gelen yer depreminded evleri yıkılan veya oturulamayacak hale gelen vatandaşlara yardım yapılması hakkındaki kanun teklifinin gündeme alınmasına dair önergesi (2/333, 4/314)*

Yüksek Başkanlığa

Şifahen de arzettiğim veçhile Çankırı, Kastamonu ve Bolu havalisinde vukua gelen deprem münasebetiyle hasardan zarar görenlere yardım yapılmasını tazammun eden kanun teklifim bir seneyi mütecevaz zamandan beri Meclise tevdi edilmemiştir.

İçtüzük hükümlerine göre teklifimin Meclis gündemine alınmasını hürmetlerimle ve ehemmiyetle arz ve teklif ederim. 5 . II . 1953

Çankırı Mebusu
Kâzım Arar

REİS — Maliye Komisyonu sözcüsü.

MALİYE KOMİSYONU SÖZCÜSÜ MEHMET DAİM SÜALP (Siird) — Muhterem arkadaşlar, Çankırı Mebusu Kâzım Arar ile, Erzurum Mebusu Bahadır Dülger'in seçim çevrelerinde vukua gelen depremin felâketzedelerine yardım yapılması gayesini istihdaf eden kanun teklifleri Maliye Komisyonundadır. Bu teklifler Bayındırlık Komisyonunda tevhit edilmiş ve Bayındırlık Komisyonu bunları mıntakavi gördüğü için daha geniş bir mahiyet ve şümul vermek suretiyle yeniden kaleme almış ve komisyonumuza havale etmişti. Komisyonumuz da 7 . I . 1953 tarihinde bunlar üzerinde görüşme yapılırken, Hükümet mümessillerinin verdiği izahata göre, Hükümet daha geniş mânada, yalnız deprem için değil, yangın, sel ve deprem gibi âfetler karşısında bu âfetlerin vukua geldiği mahallerde bulunacak halka yapılacak yardım ve umumi hayata müessir âfetlerden önce ve sonra alınacak tedbirlere dair kanun tasarısı namiyle bir kanun tasarısı hazırlamış ve bu tasarı teklif sahiplerinin gayelerine ve maksatlarına fazlasıyla cevap verdiğini ileri sürmüşlerdir. Maliye Komisyonu bir su komisyon teşkil etti ve vaziyetin tetkikini bu komisyona havale etti.

Su Komisyon vaziyeti tetkik ile bir rapor tanzim ederek Maliye Komisyonuna sundu.

Su Komisyonun raporunda kabul edilen prensipler şunlardır :

1. Tasarının umumi ve şâmil bir mahiyet taşıdığı ve tekliflerdeki maksat ve gayeyi fazlasıyla tahakkuk ettireceği,

2. Bu bölgelerde vukuagelmış olan deprem felâketzedelerine mümkün olan yardımın yapılmış olduğu.

3. Tasarısının biran evvel Meclise celbi ve onun müzakerelere esas ittihazını teklif ediyoruz, diyorlar.

Kâzım Arar arkadaşımız müzakereler neticesinde komisyonda tebellür eden kanaat ve noktai nazarı görünce teklifini geri almadı. Fakat reddedileceğini hissettiği için, ben dedi, muvafakat ediyorum. Tasarının Meclise sevkına kadar teklifim talik edilsin, tasarı görüşülürken mümkünse benim teklifim de onunla birlikte görüşülsün, benim de maksadım temin edilsin, dedi. 7 . I . 1953 tarihinde teklifimin Hükümetten gelecek tasarı ile birlikte müzakeresine muvafakat eden arkadaşımız bugüne kadar komisyona hiçbir müracaatta bulunmadı. Üç gün evvel bendenizi koridorda gördü, Hükümetten tasarı gelmedi ise benim teklifimi gündeme alın, dedi. Alalım, Pazartesi günkü celseye ithal edelim, bir an evvel görüşelim, dedim. Vaziyet böyle iken arkadaşımız, Yüksek Başkanlığa bir önerge vermiş ve Maliye Komisyonundan teklifinin celbi ile Heyeti Umumiyede görüşülmesini talep etmiştir. Vaziyeti olduğu gibi arzettim. Esasen teklif Maliye Komisyonunun gündeminde. 2 gün sonra, yani Pazartesi günü onu karara bağlayacağız.

Mâruzatım bundan ibarettir. Takdir Yüksek Heyetinizindir.

REİS — Kâzım Arar buyurun.

KÂZIM ARAR (Ankara) — Muhterem arkadaşlar, Maliye Komisyonu Sözcüsü Sayın Daim Süalp arkadaşım kanun teklifimin Maliye Komisyonunda reddedileceğini anladığım için mühlete muvafakat ettiğim yolunda bir kehanet derecesinde söz söylediler. Böyle bir kanun teklifinin Maliye Komisyonunda reddi konusulmadı. Hükümetin mütalâası soruldu. Hükümet dünkü celsede arzettiği üzere, şâmil mânâsı ile bir kanun tasarısı ile geleceğini ve 15 günde getireceğini vait etti. Sayın Maliye Komis-

yonunun Başkanı da huzurunuzda kendilerini tebrik ederim. 15 gün müddetin güzeran ettiğini görünce Meclis Başkanlığına bir tezkere yazarak Hükümetin geciktğini bildirmiştir. Temenni ederim ki, her komisyon başkanı bu hassasiyeti gösterebilir. Hal böyle iken komisyon sözcüsünün, heyeti umumiyeyle âdeta teklifimiz aleyhine hazırlayan bir eda ile çıkması hakikaten hayretimi mucip oldu. 15 günlük müddet bitmiş, Hükümet yine göndermemiş. Bir kanun teklifi 13 aydan beri beklemektedir. İki sene evvel vukubulan ve yalnız Çankırı mıntakasında 16 bin küsur evi harabezare çeviren bir âfet karşısında, âfetin mânasını unutturacak birbataetin bu derece müdafaasına kalkışmak doğru değildir. Bu itibarla geçen sene kaybettiğimiz bir fırsatı, bütçe müzakeresi fırsatını, bu sene de kaybettirmeye mâtuf olan bu nevi mühletler, bunda komisyonun kabahati yok tabii, komisyonun sunutaksiri olmaksızın Hükümetin talebi ve hile imhaller, bizim kanun teklifimizi bu safhaya soktu. Şimdi yüksek heyetinizden istirhamım, bunun Bütçe Komisyonuna havalesi suretiyle işin biraz daha tesirini temin etmektir. Aksi takdirde, teklifimizin Maliye Komisyonunda müzakeresinde de bence hiçbir mahzur yoktur. Fakat sürat bakımından bunun kabulünü istirham ediyorum.

MALİYE KOMİSYONU SÖZCÜSÜ MEHMET DAİM SÜALP (Siird) — Pazartesiye görüşelim.

KÂZIM ARAR (Devamla) — Pazartesi günü acele olarak görüşülmesine muvafakat ediyorum.

REİS — Kâzım Arar arkadaşımızın tekliflerinin komisyonun Pazartesi gündemine alınmış bulunduğunu Maliye Komisyonu Sözcüsü bulunan arkadaşımız ifade ettiler.

Kâzım Arar arkadaşımız da bu teklifin Maliye Komisyonundan alınıp Bütçe Komisyonuna verilmesini ifade buyurdular. Teklifi reyî âlinize arz etmek mecburiyeti vardır. Teklifin Maliye Komisyonundan alınmasını tasvip buyuranlar lütfen işaret buyursunlar...

MALİYE KOMİSYONU SÖZCÜSÜ MEHMET DAİM SÜALP (Siird) — Pazartesi gündemine aldığımız için Kâzım Arar arkadaşımız Komisyonumuzda kalmasına muvafakat etti.

REİS — Muvafakat buyurmuşunuz, o halde mesele yoktur. Reye arza lüzum kalmadı.

Gündemle ilgili önergeleri okutuyorum.

B. M. M. Reisliğine

Gündemdeki kanun teklif ve tasarılarının sözlü sorulardan evvel görüşülmesini arz ve teklif ederim.

**Elâzığ
Ş. Yazman**

Yüksek Başkanlığa

Kanun tasarılarının sorulardan evvel müzakeresini arz ve teklif ederim.

**Gümüşane Kırklareli
A. K. Varınca Ş. Bakay**

Yüksek Başkanlığa

Bugünkü gündemdeki sözlü sorulardan evvel kanunların görüşülmesini rica ve teklif ederim.

**Balıkesir
Ali Fahri İşeri**

Reisliğe

Müzakeresi başlıyan kanunların ikmal ve intaç edilebilmesi için bugünkü gündemdeki kanun teklif ve tasarılarının sözlü sorulardan evvel görüşülmesini arz ve teklif ederim.

**Konya Mebusu
Hidayet Aydın**

Yüksek Riyasete

Gündemin, İctüzük gereğince bir defa görüşülecek işler sütununun, bir numarasında kayıtlı : Mülga 81. Piyade Alayı Havan Bölüğü erlerinden Gaziantebli Ali Kemal Uygur'un ölüm cezasına çarptırılması hakkındaki Başvekalât tezkeresi ve Adalet Komisyonu raporunun, haftalardan beri gündemde bulunduğu halde, müzakereye bir türlü sıra kazanamadığı, Yüksek Meclisin malûmudur.

• Tecrit olduğu koğuşunda her gece şafak söküne kadar infaz, yani ölüm bekliyen vatandaşın, Meclis teamülleri ve gündem ve tatbikatı yönlerinden, daha uzun sürebilecek bir ezaya duçar bırakılmamasını teminen, gündeme ilk olarak : İctüzük gereğince bir defa görüşülecek işler sütunundan başlanmasını ve Yüksek Meclisin bu konuya lâyık ehemmiyeti takdir buyurarak müzaharette bulunmasını, derin saygılarımla arz ve rica ederim.

**Kastamonu Mebusu
Ziya Termen**

REİS — Efendim, okunan takrirlerin son okunanı müstesna, meallerinin hepsi birbirinin aynıdır. Kanun teklif ve tasarılarının sorulardan önce görüşmelerini istemektedir. Son okunan takirde ise, müzakerenin, İctüzük ge-

reğince bir defa görüşülecek işlerden başlaması teklif edilmektedir.

Teklifi oyunuzda arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Teklif kabul edilmiştir.

5. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — *Mülga 81 nci Piyade Alayı Havan Bölüğü erlerinden Gaziantep'in Kozanlı Mahallesi Gassalbaşı Çıkmaz Sokakta oturan Ali Kemal Uygur'un ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi ve Adalet Komisyonu raporu (3/356) [1]*

(Adalet Komisyonu raporu okundu.)

REİS — Rapor hakkında söz istiyen yoktur. Raporu tasvibinize arz ediyorum. Kabul buyuranlar... Etmeyenler... Rapor kabul edilmiştir. Ölüm cezasının 30 sene ağır hapse tahviline karar verilmiştir.

2. — *Askerlerin zat işlerine taallük eden davalılarından, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 8 nci maddesinin (Ç) fıkrasında bahsedilen çeşitli ödemelerden mütevellit davalıların rüyet yetkisinin yorumlanmasına dair Başvekâlet tezkeresi ve Geçici Komisyon raporu (3/381) [2]*

(Geçici Komisyon raporu okundu.)

REİS — Rapor hakkında söz istiyen yoktur. Raporu tasvibinize arz ediyorum. Kabul buyuranlar... Etmeyenler... Rapor kabul edilmiştir.

3. — *Denizli Mebusu Baha Akşit'in, Maadin Nizamnamesinin 30 ncu maddesindeki (akraba ve taallukat) tâbirinin yorumlanması hakkında önergesi ve Ekonomi Komisyonu raporu (4/276) [3]*

(Ekonomi Komisyonu raporu okundu.)

REİS — Söz istiyen var mı?

Buyurun Hidayet Aydın.

HİDAYET AYDINER (Konya) — Muhterem arkadaşlar, Maadin Nizamnamesinin 30

ncu maddesinde akraba ve taallukat tâbiri kullanılmıştır. Bu tâbirin derecesi şümulünü tâyinde tereddüt vâkı olduğundan bir arkadaşımız tefsir talebinde bulunmuştur. Ekonomi Komisyonu bu tâbirin medlûlünü tefsir ve tâyin ederken yanlış bir anlayışla «bu, tefsir mevzuu değildir, bir kanun getirilmesi icabeder» diye talebi reddetmiştir. Malûmdur ki, vâzı kanun abesle iştigal etmez. Elbette kanunun metninde kullanılan (akraba ve taallukat) kelimelerinin bir mâna ve medlûlü ve onun bir şümul ve bir hududu olmak lâzımgelir. Ekonomi Komisyonunun «bu kâfi değildir, bunu tâyin için bir kanun gelsin» demesi, ancak mevcut bir kanun olmadığı zaman mevzuubahis olabilir. Eğer Ekonomi Komisyonunun bu kararı kabul edilirse, mesele gelecek bir kanuna talikan, mevcut bir kanunu tatbikten istinkâf etmeye ve onu yok farzetmeye münce olur. Bendenize Ekonomi Komisyonu, böyle bir tefsirin leh ve aleyhinde, maden mevzuuna taallük etse dahi, ilmen beyanı mütalâaya mezun değildir. Çünkü tefsir bir meselei hukukeydir. Bunun hakkında ciltlerle kitap ve eserler yazılmıştır. Çünkü bir kanunun, her neye taallük ederse etsin hukuki mânasını tâyin edecek olan komisyon Adalet Komisyonudur. Aksi halde, demin arz ettiğim gibi, mevcut bir kanun mevhum bir kanun uğruna tatbik edilmeyecek demektir.

Vâzı kanun, kendi koyduğu kanun tâbirlerinin mânasını icabında tefsiren tâyin eder. Tefsiren verilen karar, teklif sahibini veya her hangi bir milletvekilini şayet tatmin etmiyorsa o zaman yeni bir kanun teklifiyle gelir. Binaenaleyh Ekonomi Komisyonunun biraz da salâhiyeti haricinde olarak verdiği bu karar doğru değildir. Hukuki olan bu tefsirin ihtisas komisyonu olan Adalet Komisyonuna havesini rica ediyorum. Bunun için bir teklif takdim ediyorum, kabulünü rica ederim.

REİS — Baha Akşit.

[1] 53 sayılı basmayazı tutanağın sonundadır.

[2] 62 sayılı basmayazı tutanağın sonundadır.

[3] 66 sayılı basmayazı tutanağın sonundadır.

BAHA AKŞİT (Denizli) — Muhterem arkadaşlar, huzurunuzda bu tefsir teklifim niçin getirdiğimi ve kendi anlayışına göre tefsir edilemeyeceğini arzetmek istiyorum. Acaba tefsir yapılabilir mi? Madem ki, 30 neu madde hakkında muhtelif şekilde anlayışlar sebebiyle Danıştaya müracaatlar vâkı olmuş ve bu müracaatlara göre Danıştay yeniden kararlar almak suretiyle evvelce verilen emirlere muhalif şekilde hükümler vermiştir, birçok vatandaşlar bu sebeple Devlet Şûrasına müracaat etmek mecburiyetinde kalmışlardır. O halde, kesin olarak akraba ve taallûkat tâbirinin vüsat ve şumulünün tahdit ve tâyin edilmesi, yahut tefsir edilmesi iktiza eder. Çünkü arzetmiş olduğum esbap, tefsir zaruretinin göstermektedir.

Ekonomi Komisyonu bunu tetkik ederken, yakında Maden Kanununun getirilmek üzere bulunduğunu, o kanunda zaten bu maddeyi müzakere edeceklerini ve binaenaleyh bunun o şekilde halledileceğini ifade buyuruyorlar.

Fakat bir kanun neşri tarihinden muteber olacağına göre, vatandaşın hakkının ziyaa uğramaması veya hakkının istihsalı için Şûrayı Devlete gitmek mecburiyetindedir. Bu sebeple huzurunuzda getirilecek yeni kanun eski hakların hak sahibine verilmesini sağlayacaktır.

Tefsire neden lüzum vardır?

Arkadaşlar, eğer bu 30 neu madde tefsir edilmeyecek durumda bulunsaydı, daha evvel tefsire muhtaç olduğu yolunda karar verilmezdi. Nitekim 18 . XI . 1949 gün ve 1654 numaralı Kararla Mecliste bu madde bir karardan geçirilmiştir. Ayrıca akraba ve taallûkat meselesi üzerinde o zamanki zabıtlarda :

«Memurun akraba ve taallûkatının kimler olabileceği Maadin Nizamnamesiyle tadil ve eklerinde açıklandığı gibi, bunların târifi de yapılmamıştır. Madde hükmünün tatbiki sırasında akraba ve taallûkatın şumulüne genişletmek yoluna gidilmesi bâzı ahvalde haksızlıklara yol açabileceği gibi, bu tâbirin çok dar mânada kabulü de mahzurlu sonuçlar verebilecek mahiyette görülmektedir. Burada da çeşitli anlayışlar dolayısıyla farklı muamelelere yer verilmemek, daima karşılaşılması mümkün olabilen güçlükleri ve anlayış farklarını bertaraf etmek, muamelâtın sektedar olmamasını sağlamak bakımlarından akraba ve taallûkatın hududunun ve 30 cu madde hükmünün tatbi-

kında kimlerin akraba ve taallûkat addedileceğinin tâyin ve tasrih edilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.» denilmektedir.

Arkadaşlar; kendi anlayışına göre (akraba ve taallûkat) tâbirinin, tefsire muhtaç olduğunu gösteren sebepler vardır. Eğer, benden evvel söz almış olan Hidayet Aydıner arkadaşımızın ifade ettiği gibi, bir hukuk komisyonu olan Adalet Komisyonunda bu husus tetkik edilirse, bu anlayış çerçevesi dâhilinde bu iş mütalâa edilebilir.

Bir de bu tefsir teklifini yüksek heyetinize getirmemin sebep ve âmillerini de kısaca arzetmek istiyorum:

Arkadaşlar, 1949 tarihinde yapılmış olan tefsirde, bâzı hususlar inceden inceye tetkik edilmiş, bâzı noktalar gözden kaçmış bulunduğu için birçok hakların zayı olduğu muhakkaktır. Bu eiheti de iyice açıklamak yerinde olur. O zaman (dairi memuriyet) tâbirinin tefsiri yapılmıştır. Buna göre (3656 ve 3659 sayılı kanunların tarif ettiğine göre) bütün memurların dairi memuriyet hudutları o ilin hududu olarak mütalâa edilmiş ve bunun yanında da belediyeler memurları için de ancak belediye hudutları dairi memuriyet olarak mütalâa edilmiş bulunmaktadır.

Askerî birlikler için de o muntakanın komutanının kendi idaresi altında bulundurduğu kıtaların bulunduğu hudut olarak kabul edilmiştir. Tatbikatta bu durum ne vaziyet göstermektedir?

Şimdi arkadaşlar; bir vilâyetin belediye reisi, meselâ Ankara Belediye Reisi bizzat kendisi dahi Ankara Belediyesi hudutları dışında, maden arayabilecek durumdadır. Buna göre belediye reisi belediye hudutları dışına çıktığı zaman maden arama ruhsatı almasına engel olabilecek bir mâni ile karşı karşıya değildir. Halbuki meselâ Şerefli Koçhisar Kazasının her hangi bir köyünde bir öğretmenin amcasının oğlunun oğlunun, damadı Ankara Vilâyeti dâhilinde maden işletme ve arama ruhsatnamesi alamamaktadır. Hattâ daha ileri giderek şunu da arz edebilirim ki; meselâ Şerefli Koçhisar Kazasının bir yerinde ücretli bir imam veya hatibin, maden arıyana en uzaktan bile akraba bulunuşu, o maden arıyıcısının ruhsat alamamasını intaç etmektedir. Ruhsat almışsa bu ruhsat iptal edilmektedir; elinden alınmaktadır.

Bu hadise neler doğuruyor?

Arkadaşlar, bu tefsir tarihinden evvel veya sonra maden ruhsatnamesi almış birçok vatandaşlar vardır. Böyle bir esasın mevcudiyeti, hüsnüniyet sahibi memurlar müstesna, suiniyet sahibi maden irtibat memurları tarafından suiistimal edilmektedir. Kıymetli madenin bulunduğu arazi maden irtibat memurları tarafından bulunduğu için, bu işte profesyonel olmuş firmalarca bu çeşit zayıf memurlar kandırılmakta, araya en uzak bir şekilde akrabalık münasebeti de girmiş olanların ruhsatlarının alınması eihetine gidilmektedir.

İşte işin acı ve suiistimale kaçan tarafı budur ki, huzurunuzda beni «bu işin tefsir edilmesi lâzımdır» kanaatiyle getirmiştir.

Arkadaşlar, bugün bizi içtimai olarak zorlamakta olan bu hâdisenin halli icabeder. Gerçi yeni konuşulmakta olan Maden Kanununda bu hususta en geniş mânasiyle tetkik edilmektedir ve huzurunuzda gelecektir, buna kaniiz. Fakat bunun zayi olmakta olan hakların düzeltilmesine faydası olamaz. Tefsir lâzımdır.

Şu hususu da Ekonomi Vekilinin dikkatine arz ediyorum. Yeni Maden Kanunu çıkmadan evvel nerede bir arama ruhsatnamesi alınmışsa, akraba ve taallûkat bakımından tetkik edilerek birçok vatandaşların elinden ruhsatnameleri alınmakta ve bu işte haksızlığa sebep olunmaktadır ve bu da Şûrayı Devlete müracaatları çoğaltmaktadır. İşte bu sebeplendir ki, huzurunuzda bu tefsir teklifini getirmiş bulunuyoruz. Ben de Hidayet Aydın'ın teklifine iştirakle, kabul buyurulmasını ve Adalet Encümenine havale edilerek tetkikini istirham ediyorum.

REİS — Fuad Seyhun.

FUAD SEYHUN (Ankara) — Efendim, Baha Akşit arkadaşımız hakikaten mühim bir dâvaya temas ederek, Maden Kanunundaki «akraba ve taallûkat» tâbirinin tefsirini talep etmektedir. Bu mesele Ekonomi Komisyonunda etraflıca tetkik edildi. Hakikaten akraba ve taallûkat tâbirinin hudutları tesbit ve tâyin edilmediğinden tatbikatta memur arkadaşların, bilhassa maden dairesinde vazife gören unsurların hısım ve akrabalarına taallûk eden maden arama ve işletme mevzuunda büyük müşkülât çıktığı bilinmektedir. Ancak Baha Beye o zaman dedik ki; bu mesele bir tefsirle halledilemez.

Çünkü kanun «akraba ve taallûkat» diye sarahaten hükmünü vermiştir.

Dayı, teyze, yenge, her ne ise.. Taallûkat tâbiri ise daha geniştir, cephede beraber çarpıştıkları arkadaş, hastanede yanyana yatan dostlar bile taallûkattan sayılırlar. Bu tâbir geniş bir mâna ifade etmektedir. Bu bakımdan bir memurun hısımı, akrabası deyince hangi kısma kadar teşmili icabeder, bunu tâyin etmek zarureti vardır. Fakat bu, tefsir yoluyla değil, yeni bir tesis yoluyla yapılmalıdır. Baha Akşit arkadaşımız tefsir yoluyla değil, tesis yoluyla yeni bir kanun teklif etmek suretiyle bu işin halledileceğini ifade etti. Hükümet mümessilleri ayrıca yeni Maden Kanunu tasarısında buna ait sarîh hükümler mevcut olduğunu ifade ettiler. Halen Maden Kanunu Ekonomi Komisyonunda müzakere edilmekte ve 7 nci maddesi de (akraba ve taallûkat) a dair olan hükümleri ihtiva etmektedir. Bu madde tamamıyla akraba ve taallûkatı fert be fert göstermek suretiyle ana, baba, kardeş, çocuk şeklinde, tasrih etmek üzere halletmiştir. Ve bu 7 nci maddede Ekonomi Komisyonundan bu şekilde çıkmış bulunuyor. Mütâakip maddelerin görüşülmesine önümüzdeki hafta içinde devam edilecektir. Muhtemel olarak on güne kadar Ekonomi Komisyonundan Maden Kanunu çıkarak diğer komisyonlara intikal edecektir. Şu halde, arkadaşımızın bütün endişesi, maden mevzuundaki şu hastalık birkaç ay sonra külliye izale olunacaktır. Bu bakımdan arkadaşımızın teklifi redde mahkûm olmuştur. Çünkü tefsirle değil, tesisle işin içine girilmesi lüzumuna kaani bulunuyoruz, reylerimizi bu bakımdan izhar eyledik.

Baha Akşit arkadaşımız fazla istical buyurmazsa yakında Heyeti Umumiyeye intikal edecek olan bu kanun meseleyi kökünden halledecektir. Esasen yeni tanzim edilen Maden Kanununun 7 nci maddesi, akraba ve taallûkat mefhumunu sarahaten tesbit ve tâyin eylemiştir. Bu bakımdan arkadaşımızın teklifinin reddi ve bütün temennilerle birlikte yeni Maadin Kanununun müzakeresi sırasında bu hususun da halli icabeder kanaatindeyim.

REİS — Saffet Gürol.

SAFFET GÜROL (Konya) — Muhterem arkadaşlarım, Maadin Nizamnamesi bin üç yüz küsur tarihlidir. Bir teşriî Mecliste konuşulmuş ve nihayet o konuşmalar neticesinde vâzı

kanunun ne demek istediği bir kanun halinde ortaya konmuştur. Fakat buna kemal halinde bir kanun nazariyle bakmak yerinde olmaz. Bu, Saltanat devrinde çıkmış bir nizamnameneden ibarettir. Tefsir talebi Meclisin komisyonuna geldiği zaman, Meclisteki müzakere safhası gereğince, mucip sebepleri tetkik edilir ve nihayet o konuşmalardan elde edilecek neticeye göre vâzın kanunun ne demek isediği hususunda bir karara ve neticeye varılır. Ekonomi Komisyonundan tefsir talebi geldiği zaman bunun üzerinde durulacak her hangi bir nokta göremedik. Akraba ve taallukat kelimeleri tam mânasiyle, istenildiği gibi, şahsa göre tefsir edilebilecek bir mâna, bir mefhum taşıdığı gibi, Kanunu Medenimizde de akraba ve taallukatı tâyin eden hükümler vardır. Bu mevzuda vatandaşlarla Hükümet arasında her hangi bir ihtilâf vukubulduğu zaman, Baha Akşit arkadaşımızın söylediği gibi, mesele Şûrayı Devlete intikal etmiştir. Devlet Şûrasında, diğer mümasil hâdiselerde olduğu gibi, emsali bakımından eşhasın müracaatına göre yeni yeni, birbirine uymayan kararlar da çıkmıştır. Mütihaz encümünde, maden işlerinin tetkiki ile vazifeli kılınmış komisyon sıfatıyla bu işin ehemmiyeti üzerinde durulmakla beraber, Maadin Nizamnamesinin 30 ncu maddesinde (akraba ve taallukat) diye yazılmış olan ifade, noksan telâkki edilmiştir. Onun için bunun bir tefsirle değil bir tesisle çıkarılması lüzum ve kanaatine vâsil olunmuştur; yoksa Baha Akşit arkadaşımızın dediği gibi, ret şeklinde bir karar tecelli etmiş değildir. Akraba ve taallukata ait kısımları bizim oturup teker teker yazmamız icab ediyordu. Bu, tefsir talebi değildir, tesis hükmüdür. Geçen sene maden mevzuunda bir lâyiha Meclise tevdi dilmiş ve encümenine gelmiş bulunuyordu. Salâhaddin Âdil Paşa tarafından da bir teklif yapılmıştır. Akraba ve taallukata ait hükümler her iki görüşe göre gayet güzel izah edilmiştir.

Bu kanunun müzakeresine başlanıldı ve sözcü arkadaşımızın ifade ettiği gibi 7 nci madde de meseleyi kökünden halledecek bir metnin tesbit edildi. Bu metin Adalet Komisyonuna ve âlâkaları itibariyle diğer komisyonlara gidecek ve inceden inceye tetkik edilecektir.

Memlekette maden arama ve işletme mevzuunda bir aksaklık bulunmakla beraber mevcut hük-

mü derhal tefsir edecek bir müstaceliyet olmadığı kanaatindeyiz. Arzettiğim gibi tefsire mesnet teşkil edecek esasa yani vesaika komisyon malik değildir. Ama şahsi kanaatime göre Meclis eğer bu müstaceliyeti takdir ediyorsa Adalet Komisyonunun ihtisasına terkedilebilir.

Yalnız Hidayet Aydıner arkadaşımıza bir noktayı hatırlatacağım: Meclisin her komisyonu İçtüzük mucibince tefsir hakkı teşriyesine mâliktir. Bendenizin, anlayışım bundan ibarettir. Bu raporun, eğer müstaceliyet görmezseniz, reddi yerinde olur kanaatindeyim.

HÂMİD ŞEVKET İNCE (Ankara) — Muh-terem arkadaşlar, her komisyon bir mütihaz encümen olduğu için kendi sahai ihtisası içine giren teknik mevzular üzerinde söz söyleyebilir. Bu itibarla Saffet Gürol'la beraberim. Yani İktisat Encümeni bu bapta bir karar ittihaz edemez, denemez. Fakat «akraba ve taallukat» anlayışı eski ve yeni Medeni kanunlarımızın sinesinde yer bulmuş ve hudutlandırılmış bir terimdir. İktisat Encümeni mahalli tefsir değildir bu talep, ancak bir sebebi tedvin olabilir.. Demesini haklı görmüyorum. Çünkü Ekonomi Komisyonu mahalli tefsir değildir derken, (arkadaş bir teklif yapıyor-sun ama, filân kanun sinesinde «akraba ve taallukat» tâbiri mansus ve mezkûrdur, bu itibarla mahalli tefsir değildir) demesi lâzımgelirdi. Öyle yapmıyor; (yeni bir kanun yapılmaktadır onun 7 nci maddesi bu meseleyi halletmektedir. Yakında huzurunuzda gelecektir) diyor. O halde noksanlık?.. Noksanlığı ifade etmekle tezada, tenakuza düşüyor. Gelecek bir kanunla ihticaç etmek ve bu Mecliste meçhul vaziyet üzerinde yaşayan, henüz lâyiha halinde yaşayan ve bir hüküm ifade etmiyen yazılarla amel etmek doğru olmaz. Biz karar alacağız arkadaşlar, şimdi karar alacağız. Akraba ve taallukat, bu terimin hukuk lûgatlarında, hukuk kamuslarında taayyün etmiş ve bilhassa eski ve yeni medeni kanunlarda mevkiini almış sarih mânaları vardır.

Ne olurdu İktisat Encümeni, biz maden nizamnamesine mütahallik mesaili ihtisas encümeni sıfatıyla tetkik ederiz, derken; içinde bir adli söz vardır diye düşünseydi? Çizme orada duracaktı. O, bir başka encümenin salâhiyetine giren bir ifadedir, bir istilâhtır. Bu ifadeyi, bu istilâh mânalaştırmaya hakkı yoktur. Ne olurdu, bize göndermeseydi, Adalet Encümenine göndermeseydi, fakat bu bapta mütalâanız nedir arkadaşlar

diye cereyan etmekte olan müzakeratı ifade eden bir müzekkere yazsalar; biz kendilerini bu yünden, ihtisas encümeni olmak itibarıyla tenvire koşmaz mı idik. Her gün birbirimize soruyoruz böyle şeyleri, tesise muhtaçtır şeklindeki beyan, külliye doğru değildir. Bu beyan iltifata lâıyk olmıyan bir beyandır. Demek istiyorki, encümen tefsire değil tesise muhtaçtır, Çünkü ortada bir boşluk vardır.

Malûmdur ki; tesis, bir tedvin hükmü yaratmaktadır. Yeni bir hüküm ihdas etmektir, tefsire mahal yoktur demek mevcut hüküm açıktır demektir. O halde tesisten niçin bahsedilmektedir.

Tefsir için müracaat eden arkadaşımıza tesis yolu göstermek doğru değildir. Çünkü ortada boşluk yoktur, bugün akraba ve taallûkat hakkında mer'i olan hükümlerden istifade etmek mümkün bulunmaktadır. Endişeye mahal yoktur, Adalet Encümeni meseleyi halleder.

REİS — Baha Akşit.

BAHA AKŞİT (Denizli) — Arkadaşlar; tek-rar huzurunuzda çıkıp sizi rahatsız etmek istemedim. Yalnız Komisyon sözcüsü konuşurken, bir tesis mevzuu ile gelmenin icabettiğini söylediler ve eğer bir tesis mevzuu ile gelmiş olsaydım derhal takabbül edeceklerini tebarüz ettirdiler. Bunun üzerine huzurunuzda çıkmak mecburiyetini hissettim.

Arkadaşlar; gerçi komisyon bunu tekabbül edip bir tesis meydana getirebilirdi. Fakat benim yeni bir tesis mevzuu ile huzurunuzda gelme mâni olan keyfiyet şudur; eğer bir tesisle gelmiş olsa o vakit zayi olmakta bulunan hakları kurtarmak veyahut mevcut kanun hükmünün ne mâna ifade ettiği bilinip vatandaş haklarının istihsalı yolunda bir neticeye varmaya imkân hâsıl olmayacaktı. Bu itibarla bendeniz mevcut kanunun ifadesinin anlaşılmasını istemiştım, zayi hakların istihsalı için bunu istemek mecburiyetini duymuştım. Bunun için Adalet Komisyonuna havalesini tekrar istirham ediyorum.

REİS — Mehmet Daim Süalp.

MEHMET DAİM SÜALP. (Siird) — Muhterem arkadaşlar, Ticaret ve Ekonomi komisyonlarında çalışan ve söz alan bâzı arkadaşların ifadeleri bendenizi kürsüye gelmeye sevketti.

Saffet Gürol arkadaşımız şöyle bir ifade

kullandılar ve «Çok eski zamanlarda yapılmış olan bu nizamname üzerinde görüşmeler yapılmamış olduğundan kanun tefsirlerinde baş vura-cağımız zabıtlar mevcut değildir. Zabıtlarda Böyle bir kayıt bulamayınca ne şekilde tefsir edebileceğimizi esaslı şekilde kestiremedik.» demek istediler

Tefsir talebi için tanzim ettikleri raporda da şöyle bir ibare kullanıyorlar ; «Mezkûr Nizamnamedeki akraba ve taallûkat tâbiri, gerekçede de zikredildiği gibi, tatbikatta hısımlığın bütün derecelerine şâmil olarak mütalâa edilmiştir...» Yani akraba ve taallûkat tâbirini çok şâmil görüyorlar. Fakat aynı komisyon yeni tedvin ettiği kanunda akraba ve taallûkatı bu kadar geniş tutmamış, gayet dar mânada tutmuştur. Nasıl oluyor da ayrı ayrı kanunlarda yer alan bu tâbire bir kanunda çok geniş bir mâna veriliyor, başka bir kanundakinde çok dar bir mâna veriyorlar?

Biliyorsunuz ki, arkadaşlar, kanunda sarahat olmadıkça hâkim bile kendini kanun vâzı mevkiine koyarak hüküm verir. Kaldı ki, bir kanun hükmünü tefsir için zabıt veya her hangi bir esbabı mucibe yoksa, veya onun üzerinde yapılan görüşmelere ait elde bir vesaik mevcut değilse, vâzı kanun veya o zaman bunu tedvin eden komisyonun yerine geçmiş bulunan komisyonun, sanki yeni bir kanun yapıyormuş gibi, kanundaki bu ibareye, bu hükme bir mâna vermesi icap ederdi. Kaldı ki; mevcut bir hükme tefsir yaptırmak istiyen arkadaşta, (biz böyle bir kanunu tefsir etmektense, yeni bir kanun yapıyoruz, orada bu hükmü de ele alacağız.) şeklinde cevap vermek veya bu yolda esbabı mucibe ileriye sürmek kanun tedvini bakımından hiç de yerinde olmıyan bir harekettir.

Bir defa, bir kanun meriyette kaldığı müddetçe onun müphem olan her hükmünün tefsiri talep edilebilir ve bu, mutlaka bir karara ve bir neticeye bağlanır. Yeni yapılacak ileri sürülen kanun tasarısı, malûmu âliniz muhtelif komisyonlardan geçecek, ya kabul edilecek veyahut da kanuniyet halini almıyacaktır. Fakat arkadaşımız misal gösterdi, (Bu tâbir yüzünden birçok vatandaşlarımız mutazarrir olmaktadır.) diyor. Nizamname vâzı «Akraba ve taallûkat» demiş. Neyi kestdiyor? Bugün kanun vâzı olan biz buna bir mâna ve şümul tâyin etmek mecburiyetindeyiz.

Muhterem arkadaşımız Hâmid Şevket Bey; bu tâbirin, gerek eski, gerekse yeni hukukumuzda yer almış bir tâbir olduğunu söylediler. Ekonomi Komisyonunun tefsiri Tüzüğe şekil bakımından uygundur; esas kanun sadece bu komisyondan geçmiş, onun tefsirine dair olan talepler de elbette ki, bu komisyondan geçer. Lâkin ihtisası dışında gördüğü şeyleri diğer komisyonların mütalâasını sormak suretiyle neticeye bağlamalı idiler. Bendenizin kanaati, Ekonomi Komisyonunun hazırladığı metin tamamen mesnetsizdir ve kanun tekniğine uygun değildir. Bu itibarla bu raporun geri alınmasını veyahut Adalet Komisyonuna gönderilmesini uygun görüyorum.

Mâruzatım bundan ibarettir.

REİS — Hidayet Aydıner arkadaşımızın bir teklifi vardır, okuyorum :

B. M. M. Reislğine

Denizli Mebusu Baha Akşit'in, Maadin Nizamnamesinin 30 ncu maddesindeki (akraba ve taallûkat) tâbirinin tefsiri hakkındaki teklifini tetkik eden Ekonomi Komisyonu bunun bir tefsirle değil yeni bir kanunla hüküm tesisi suretiyle hallini ileri sürer ek teklifi reddetmesi yanlışdır. Bu tarzda bir karar ancak ortada bir metin ve bir hüküm mevcut olmadığı zaman verilebilir. Hâdisemizde ise Maadin Nizamnamesinin 30 ncu maddesinde (akraba ve taallûkat) tâbiri mevcut olup bu akrabanın kaçınıcı derece akraba ve taallûkat kelimesinin neye delâlet ettiğinin tefsir yolu ile açıklanması zaruridir. Ve bu ibareleri kanun mahiyetindeki hükümler arasına koyan kanun vâzının vazifesidir. Yoksa kanunda mevcut bir hükmün mâna ve hududunu tâyinden aciz izhar ederek yeni bir kanun getirilmesi gibi mevhumâ kaçan bir temenniye ve meçhul bir zamana tâlikan mevcut kanunu hükümsüz ve tatbiksiz bırakmak hukuk esaslarına aykırıdır. Ekonomi Komisyonu hukukev olmadığı eihetle tefsir kaideleri gibi çok mühim hukuki esaslardan zühul ederek bu kararı vermiştir. Binaenaleyh, Ekonomi Komisyonu raporunun reddiyle, tefsir kaide ve esasları yönünden meselenin tetkiki için işin Adalet Komisyonuna havalesini arz ve teklif ederim.

Konya Mebusu
Hidayet Aydıner

EKONOMİ KOMİSYONU ADINA SAFFET GÜROL (Konya) — Bu takrir üzerine bir fikir var.

REİS — Buyurun.

SAFFET GÜROL (Konya) — Biz Baha Beyin şikâyetinin haksız olduğunu ileri süren bir rapor vermedik. Bu işin bir tesis mevzuu olduğu mütalâasında ve ricasında bulunduk. Raporumuzun reddi değil, Heyeti Celile daha ziyade bu işin tetkikini arz ettiğine göre, bir kere de Adalet Komisyonunun mütalâasını almak şeklinde havalesini rica ediyorum.

HİDAYET AYDINER (Konya) — «Reddi» kelimesini kaldırıyorum, yalnız «Adalet Komisyonuna havalesini» diyorum.

REİS — Hidayet Aydıner takrirlerini tasvih ettiler. Adalet Komisyonuna havalesini talebediyorlar. Tasvip buyuranlar... Etmeyenler... Adalet Komisyonuna tevdi kabul edilmiştir.

4. — *Ankara Mebusu Talât Vasfi Öz'ün, Pasaport Kanununun 35 nci maddesinin yorumlanmasına dair önergesi ve Geçici Komisyon raporu (4/274)* [1]

(Geçici Komisyon raporu okundu).

REİS — Komisyon raporu hakkında söz isteyen yok. Raporu tasvibinize arz ediyorum. Kabul edenler.. Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

5. — *Muğla Mebusu Nadir Nadi ve Trabzon Mebusu Hamdi Orhon'un, Basın Kanununun 36 nci maddesinin birinci fıkrasının değiştirilmesi hakkında kanun teklifi ve İçişleri ve Adalet komisyonları raporları (2/353)* [2].

(Adalet Komisyonu raporu okundu).

REİS — Arzu buyurursanız muhalefet şerhini de okuyalım. (Okuyun sesleri). İstendiği takdirde okuruz efendim.

(Muhalefet şerhi okundu).

REİS — Şemi Ergin, buyurun.

ADALET KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ŞEMİ ERGİN (Manisa) — Muhterem arkadaşlar; Muğla Mebusu Nadir Nadi ve Trabzon Mebusu Hamdi Orhon'un Basın Kanununun 36 nci maddesinin tadiline dair kanun teklifi Adalet Komisyonunda redde-

[1] 69 sayılı basmayazı tutanağın sonundadır.

[2] 70 sayılı basmayazı tutanağın sonundadır.

dilmiş bulunmaktadır. Başta Adalet Komisyonu Reisi Halil Özyörük olmak üzere, Hâmid Şevket İnce, Osman Talât İltekin, Mesut Güney, Ahil-ya Moshos, Mehmet Kâmil Boran ve bendeniz dâhil olmak üzere bu redde muhalif kalmış bulunmaktayız. Muhalefet şerhimiz de Divan tarafından biraz önce okunmuştur.

Muhterem arkadaşlar; Basın Kanunu, demokrat iktidarın ilk günlerinde memlekette teessüs etmiş bulunan yeni demokratik zihniyete göre hazırlanmış, Basın Kanununu bu zihniyetle hem ayar olarak vücuda getirilmişti ve hakikaten demokrat iktidarın ilk güzel eserlerinden biri bulunmaktadır. Basın Kanununun 36 nci maddesinin ikinci fıkrası şöyle demektedir: (Basın yolu ile işlenmiş bulunan suçlarda ağır cezayı gerektirenleri bu nevi dâvalara bakmakla görevli mahkemelerdir ve diğerleri asliye ceza mahkemelerinde görülür). Bu metinden ve o günkü haleti ruhiyeden şunu anlıyoruz ki, Basın Kanuniyle, basın yoluyla işlenmiş bulunan bütün suçların bir nevi ihtisas mahkemesinde toplanarak görülmesi ve nevama demokratik bir zihniyetin neticesi olarak basına katı ve tam bir adli teminat verilmesi mânasını taşımaktadır. Bu demek değildir ki, askerî mahkemelerde adli teminat mevcut değildir. Ama umumi mahkemelerin teşekkül tarzı ile askerî mahkemeleri, arzu ettiğimiz ve daima tekrar ettiğimiz teşekkül tarzları bakımından, adli teminat olarak, bir birinden farklı görmek mecburiyetinde bulunmaktayız. Netice, bu düşünce ve sebeplerdir ki, Basın Kanununun 36 nci maddesiyle bütün basın dâvalarının basın suçlarında ihtisası bulunan, hususi surette teşekkül eden mahkemelerde görülmesi arzu edilmiş ve biraz evvel muhalefet şerhimizde arzu ettiğimiz gibi, gerek Hükümet esbabı mucibesinde ve gerekse komisyon esbabı mucibesinde Basın Kanunu hakkında gösterilen zihniyet bizi bu yola sevk etmiş bulunmaktadır.

Esbabı mucibede 36 nci madde şöyle izah edilmektedir: Basın yoluyla işlenen ağır cezalı suçlar ağırceza mahkemelerinde görülecek, bunun dışında kalan bütün basın dâvalarına asliye ceza mahkemeleri bakacaktır. Gerek Hükümetin esbabı mucibesinde, gerekse o zamanki komisyonun esbabı mucibesinde, bu cümleler mevcut bulunmaktadır. Demek ki arzu, bu suçların umumi mahkemelerde görülmesidir. Yani ağır cezalı olanların ağır ceza

mahkemelerinde, diğerlerinin asliye ceza mahkemelerinde görülmesinden ibarettir. Ancak kanun metnine baktığımız zaman, gerekcede etrafiyle izah edilen bu şekil kanun metnine geçerken, (basın yolu ile işlenmiş bulunan suçlardan ağır cezayı gerektirenleri bu nevi dâvalara bakmakla görevli mahkemelerde, diğerleri de asliye ceza mahkemelerinde görülür) şekline inkılâp etmiş bulunmaktadır. Daha evvel bu, farkedilmiş değildir. Ancak tatbikatta görüyoruz ki, Basın Kanununun 36 nci maddesine istinaden basın yolu ile işlenmiş bazı suçlar askerî ceza mahkemesine verilmekte ve bazı suçlar da bunlardan ayrılarak umumi mahkemelere gönderilmekte ve gördürülmektedir. Burada bizi veya tatbikatçıları, basın yolu ile işlenmiş bazı suçların askerî mahkemelere gönderilmesini kabule sevkeden sebep, maddelerdeki «bu nevi dâvalara bakmakla görevli» tâbirinden çıkmaktadır. Deniyor ki; (Askerî Ceza Kanununun 58 nci maddesi gereğince Türk Ceza Kanunundaki bazı suçları işleyenler) in dâvaları askerî mahkemelerde görülür. Binaenaleyh askerî mahkemeler de bu dâvaların görülmesiyle vazifelidir. (Bu nevi dâvaları bakmakla görevli) tâbiri; «bir kısmının vazifeli bulunan umumi ve sivil mahkemelere, bir kısmının da kendi kanunları mucibince vazifeli bulunan askerî mahkemelere gitmesi icabeder» yolunda ve komisyonun ekseriyet raporunda izah edildiği gibi kabul edilmektedir. Bundan kısa bir müddet evvel Reşad Güçlü arkadaşımız; tatbikattaki bu hatayı önlemek ve kanunlar karşısında muhtelif kaza sistemlerinde sivil, yani umumi mahkemelerde, askerlerin ise askerî mahkemelerde gördürülmesini temin bakımından ve yine bu suretle kanunun esbabı mucibesine uyularak tatbikattaki bu hata ve aksaklıkları önlemek yönünden, bir tefsir talebinde bulunmuştu. Bu suretle (Basın Kanununun 36 nci maddesindeki «bu nevi dâvalara bakmakla görevli mahkemeler» tâbirinden ağır ceza mahkemeleri anlaşılmalıdır, kanunun gerekçesi de bunu istihdaf etmektedir) denmiş idi. Gerek o zaman Adalet Komisyonu ve gerekse Yüksek Meclisçe; «mademki, kanuna tâbir olarak bu şekilde geçmiş bulunmaktadır, işi bir tefsir ile halletmeye imkân yoktur, bu, bir tesis mevzuu-

dur denilmiş ve tefsire lüzum olmadığına karar verilmişti.

Bugün görüyoruz ki, Nadir Nadi ve Hamdi Orhon arkadaşlarımız tarafından hakikaten anti demokratik bir hükmün kaldırılması ve demokratik zihniyetle bağdaşabilecek bir anlayışla, 36 ncı maddenin tādili ve hürriyet ve serbestisi bakımından ve hakikaten bugünkü rejimimizin ilerlemesi yönünden hassasiyetle üzerinde durduğumuz basın hürriyetinin tam bir adli teminata bağlı bulunması, adli garantiye raptedilmesi bakımından bu teklif getirilmiş bulunmaktadır. Teklifte şöyle denilmektedir:

«Bu kanunda yazılı olan veya basın yolu ile işlenmiş bulunan bütün suçlardan ötürü sivil şahıslar hakkında ağır cezayı gerektiren dâvalar ağır ceza mahkemelerinde ve diğerleri asliye ceza mahkemelerinde görülür.»

Arkadaşlar buna karşılık, deminden beri izaha çalıştığım şekilde, sivillerin basın yolu ile işlenmiş oldukları suçlardan dolayı, sivil mahkemelere gitmesi sistemi kabul edilmiş bulunmaktadır. Komisyon ekseriyetinin bize getirdiği esbabı mucibede budur. Basın yolu ile işlenmiş bulunan suçlar daha ağır olmakla beraber sivil mahkemelere verilmekte, meselâ Türk Ceza Kanununun 161 nci maddesi, basın yolu ile işlenmiş olanları umumi mahkemelere ve fakat şifahen, sözle işlenmiş olanları Askerî mahkemelere vermektedir. Böyle bir tefrik yapmaya imkân yoktur. Basın yolu ile işlenmiş olan suçların memleket efkârı umumiyesinde bıraktığı tesir daha geniştir. Halbuki şifahen, sözle işlenmiş olan suçların tesiri daha mahduttur. Berikini sivil mahkemelere, diğerini ise askerî mahkemelere vermek hatalı olur denilmektedir. Ve netice olarak da işin Basın Kanununun 36 ncı maddesinin tādili ile değil ve fakat Askerî Ceza Usulünün 3 ncü ve Askerî Ceza Kanununun 58 nci maddesinde tadilât yapılmak suretiyle halledilebileceğini ifade etmektedirler.

Muhterem arkadaşlar, bugün gelen teklif ile hakikaten düşünce ve fikirlerimize uymıyan Basın Kanununun 36 ncı maddesi tādil edilmek istenilmektedir. Gönül arzu ederdi ki diğer bir arkadaş veya Hükümet eliyle hakikaten Askerî Ceza Usulünün 3 ncü veya Askerî Ceza Kanununun 58 nci maddesinde bir tadilât yapılsın ve bu tādil sivillerin gerek basın yolu ile ve gerekse diğer yollarla işledikleri suçları umumi mah-

kemelere sevk etme imkânını sağlamış bulunsun. Ama bunu beklemek elbetteki bir temenni mahiyetinden ileriye geçmemektedir. Önümüze hiç olmazsa sivillerin normal zamanlarda askerî mahkemelerde muhakeme edilmelerini kısmen olsun önleyebilecek bir teklif gelmiş bulunmaktadır. Bu teklifin kabulü ile antidemokratik bir hükmün hiç olmazsa bir kısmını ortadan kaldırmış bulunacağız. Bugün Türk Ceza Kanununun 161 nci maddesindeki suçlardan daha ağır suçlar pekâlâ umumi mahkemelerde görülebilmektedir. Şu halde bu gibi suçlar üzerinde askerî mahkemelerde umumi mahkemelerden daha çok titizlikle durulabileceği ve askerî mahkemelerin daha çok itimada lâıyk olduğu yolundaki bir mütalâanın kabul edilmesine imkân ve ihtimal mevcut değildir. Bugün yaşadığımız cemiyetin bünyesi üzerinde tesir yapabilecek en büyük aksi tesiri ihtiva eden suçların muhakemesini itimat ettiğimiz, milletçe güvendiğimiz umumi mahkemeler hâkimlerine bırakıyoruz da basın yolu ile işlenmiş suçların, T. Ceza Kanununun 161 nci maddesine giren suçların muhakemesinin sivil mahkemelerde görülmesinden tevahhuş ediyor ve bunları askerî mahkemelere sevk etmek imkânlarını arıyoruz.

Sayın arkadaşlar, bunlar fevkalâde zamanların icabettirdiği fevkalâde tedbirlerin mahsulü bulunmaktadır. Bu hüküm Askerî Ceza Usulüne ve Askerî Ceza Kanununa 1940 senesinin o karanlık günlerinde, o karışık günlerinde, o yarın için bin bir şüphe beslenmiş günlerinde konulmuş bulunmaktadır. Bugün memleket ve dünya olarak artık bu fevkalâde kanunların yaşaması zamanını atlatmış bulunuyoruz. Memleket içersinde yeni bir zihniyetle, yeni demokratik bir anlayışa göre ve hakikaten sulh ve sükûn içinde yaşamaktayız. Basın bugünkü zihniyetin inkişafına, demokrasinin inkişafına en çok hizmet eden vasitalardan birisi bulunmaktadır. Bu bakımdan basın yoluyla işlenebilen suçların hakikaten tam bir adli teminata bağlanması lüzumuna kaani bulunmaktayız.

İzah ettiğim bu sebeplerden dolayı Nadir Nadi ve Hamdi Orhon arkadaşlarımızın tekliflerini ret eden Adalet Komisyonu raporunun reddiyle yeni baştan bu tekliflerin görüşülmesi için Adalet Komisyonuna tevdiine karar verilmesini Yüksek Heyetinizden bilhassa rica edeceğim. (Alkışlar, bravo sesleri)

REİS — Reşad Güçlü.

REŞAD GÜÇLÜ (Seyhan) — Aziz ve muhterem arkadaşlarım; bu kürsiye Nadir Nadi ve Hamdi Orhon arkadaşlarımla teklif etmiş oldukları kanun tasarısının ne kadar yerinde olduğunu izah için çıkmadım. Bunu Muhterem Heyetinize kabul ettirmeye çalışmanın da lüzumsuz olduğuna kaaniim. Çünkü arkadaşlarım; bundan aylarca evvel aynı mevzu üzerinde vermiş olduğum tefsir talebi üzerinde müzakereler cereyan ederken, Muhterem Heyetiniz, bana (sizinle beraberiz ama bu bir tefsir mevzuu değildir, tesis mevzuudur, bir teklif ile gelir hay hay kabul ederiz) buyurmuştunuz. Zabıtlar meydandadır.

Muhterem arkadaşlar; iş o kadar açıktır ki, uzun uzadıya konuşmaya değmez, yalnız bir parça hafızanızı ve hatıranızı yoklamama müsaadenizi rica edeceğim.

Muhterem arkadaşlarım; Basın Kanununun niçin ve hangi zihniyetle çıkardık? Bu da izah-tan müstağnidir. Basın Kanununun gerekçesinde uzun uzadıya yazılmış, izah edilmiş ve burada aynen şöyle denilmektedir :

(Basın suçlarının tahkik ve takibinde uygulanacak usul hükümleri, basın ve yayın hususiyetine binaen o umumi hükümlerden ayrı özel bir statüye tâbidir.) Bu, Basın Kanununun gerekçesinde vardır, orada da aynen şöyle yazılmaktadır : (Basın yoluyla işlenmiş bulunan suçlardan ağır cezayı gerektirenleri bu nevi dâvalara bakmakla görevli mahkemelerde ve diğerleri asliye ceza mahkemelerinde görülür).

Bu da gerekçede yazılıdır. Fakat gerekçede yazılı olan bu hüküm metne geçerken (bu nevi dâvalara bakmakla görevli mahkemeler) in hangileri olduğu gerekçede yazıldığı gibi geçmemiştir.

Arkadaşlarım; işte bu tereddüdü ortadan kaldırmak için Nadir Nadi ve Hamdi Orhon arkadaşlarımızın bu teklifle huzurunuzda gelmişlerdir.

Arkadaşlarım, bunu Askerî Ceza Kanununun tadili ile telif ve ona atfetmek tamamen sakattır. Çünkü Ceza Kanununun 161 nci maddesine giren basın yolu ile işlenmiş suç vardır, fakat ağır cezayı istilzam ettirmemektedir, basın yolu ile işlendiği için asliye ceza mahkemelerine gitmektedir. Usul kanununun değişmesini beklemek tamamen abes birşey olur. Basından beklediğimiz hizmetleri bu şartlar altında bekleyemeyiz. Hu-

kukçu olmıyan arkadaşlarım belki vâkıf değildirler, Askerî Ceza Usulü Muhakemeleri Kanununda hakkı müdafaa tamamen tanınmamaktadır. Bir âmiri adli, bu avukatı istemiyorum dediği zaman maznun avukatını getirememektedir. Bir basın sanığı Hâmid Şevket'i götürdüğü zaman, âmidi adli ben bunu beğenmiyorum, bir başkasını getir diyebilmektedir. Karar sizindir.

Bir önerge veriyorum, kabulünü rica ederim.

REİS — Halil Özyörük.

HALİL ÖZYÖRÜK (İzmir) — Muhterem arkadaşlar, esas itibariyle bu meselede bir angaje altında bulunduğum ve Adalet Komisyonunun ekseriyet raporuna muhalif olduğum cihetle bunun mucip sebeplerini kısaca izah etmek isterim.

Vaktiyle. Basın Kanununun 36 ncı maddesindeki basın dâvalarının rüyet mercii olarak «bu kabıl dâvaları görmekle mükellef mahkemeler» tâbirinden ne kastedilmiş olduğunu anlamak hususunda çekilen müşkilât üzerine bunun tefsir yoluyla halledilmesi lâzımgelir yolunda bir teşebbüste bulunulmuş, bir tefsir teklifi yapılmıştı.

Filhakika bu kabıl dâvaları görmekle mükellef mahkemeler mütaaddit bulunduğundan, bunun bir tefsir mahalli olmadığını, ancak tesis yoluyla gelindiği takdirde meselenin halledilebileceğini burada esbabı mucibesıyla arzemiş idik.

Basın dâvaları, gerek asliye ceza mahkemesi, gerek ağır ceza mahkemesi dairei vazifesine dâhil olsun, yani gerek ağır cezalı suç veya asliye ceza mevzuuna giren suç olsun, bu suçlar ağır cezayı istilzam ediyorsa ağır cezada, asliye cezayı istilzam eden bir suç ise asliye cezada muhakemesi görülecektir.

Ancak ağır cezalı suçlar umumi ağır ceza mahkemelerinde görüldüğü gibi, 161 ve ona muvazi maddelere taallük edenler de vaktiyle askerî mahkemeye nakledilmiş bulunduğundan, o mahkemelerde görüle gelmiştir. Askerî Ceza Kanununun 58 ve Askerî Usulün maddei mahsusasına 161, 155 ve daha mütaaddit maddeler ve bunlara taallük eden ağır ceza dâvalarının askerî mahkemelerde görülmesi lâzımgeldiğinden ve askerî mahkemelerde görüldüğünden ve nihayet mütebaki suçlara ait dâvalar da ağır cezada görüldüğüne nazaran, her iki mahkeme salâhiyetli bulunuyordu. 36 ncı maddede (bu ka-

bil dâvaları görmekte mükellef mahkemeler) demek suretiyle bir umumiyet ifade ettiğine ve her iki merciin yani, gerek askerî mahkemenin, gerek umumi ağır ceza mahkemelerinin bu kabîl dâvaları rüyetle mükellef bulunduğu mânası umumiyetle çıkarıldığına göre, her iki merciin de salâhiyetli olması bakımından «Bu kabîl dâvalar» tâbiri ile bir muğlâkiyet, bir müphemiyet görünmüyor. İşin mahalli, mercii, sözün medlûlü muayyen olduğuna göre, bu bir tefsir mevzuu olamazdı. Şimdi iki arkadaşımızın 36 ncı maddenin «Bu kabîl dâvaları rüyetle mükellef mahkemeler» yerine «Ağır ceza mahkemeleri» tâbirinin konarak ibareye bir vuzuh verilmesi hakkındaki teklifleri açıkça Basın Kanununun 36 ncı maddesinin umumiyet arz eden ve askerî ceza mahkemesini dahi şümüline alan bir tâbiri tamamiyle mahalline hasretmek, bu kabîl dâvaları umumi ağır ceza mahkemelerine gördürmek, hal etmek maksadına mâtuf olduğuna göre tamamiyle bir tesis mevzuu olabilir. Şu halde «bu kabîl dâvaları görmekte mükellef mahkemeler» yerine «ağır ceza mahkemeleri» tâbiri ikame edilince bu tadil zimnen Askerî Ceza Kanunu ile askerî usuldeki hükümleri ilga eder. Malûmu âliniz tadil, ya zımni olur, ya sarîh olur. Sarahat kastedilirse hakikaten Askerî Ceza Kanunu ile Askerî Usulün tâdil edilmesi lâzım. Zimnen tâdil keyfiyeti, Basın Kanununun 36 ncı maddesinde bu kabîl dâvalar ağır ceza mahkemelerinde görülecek kaydı sarîhi ile tamamen bir vuzuha kavuşmuş, umumiyet ve şümul ortadan kalkmış bulunacağı cihetle bunun bu şekilde tâdil edilmesi pek doğru olur. Biraz evvel arkadaşlarımızın da izah ettikleri gibi, bu kabîl dâvaların askerî mahkemelerle hiçbir alâkası bulunmadığına göre, hâkimi tabiîsi olan umumi mahkemelere intikal ettirilmesi çok doğrudur. Bu itibarla Adalet Komisyonunun ekseriyet raporunun reddedilmesini arz ve teklif ederim. (Alkışlar)

REİS — Cevat Ülkü.

ADALET KOMİSYONU ADINA CEVAT ÜLKÜ (Aydın) — Muhterem arkadaşlar, öteden beri üzerinde Büyük Meclisimizin büyük bir hassasiyetle durduğu basın suçlarının muhakemesinin umumi mahkemelerde mi, yoksa askerî mahkemelerde mi yapılması hakkındaki mütalâa ve münakaşalar, muhakkak ki, Hamdi

Orhon ve Nadir Nadi arkadaşlarımızın kanun teklifleriyle bizi Adalet Komisyonunda üzerinde titizlikle durdurdu, geniş ölçüde incelemelere sevketti. Muhalif kalan arkadaşlarımız işi daha ziyade kanunların teknik ve mahkemelerin prosedür, usulü muhakemesi bakımından basın yoluyla işlenen suçların hususi bir mahkemeye ihtiyaç gösterdiği noktası üzerinde durarak aynı zamanda bugünkü demokrasi anlayışımıza ve demokratik gidişimize uymayan ve hattâ fevkalâde ahvale ait konulan hükümlerle bugünkü durumda artık aynı şekilde bir muhakeme usulü ve mahkeme tarzını kabul etmemize imkân bırakmıyacağından tamamiyle bu yoldan ayrılalım tezi üzerinde duruyorlar. Biz esbabı mucibede ve raporlarımızda arzettiğimiz gibi bugünkü basın yoluyla işlenen suçların tabiî mahkemeleri olan basın mahkemeleri veya basın mahkemeleri kuruluncaya kadar umumi mahkemelerde görülmesi hususunu, biz, muhalefet şerhi vermiş olan arkadaşlardan daha ileri giderek bütün sivil şahısların, umumi mahkemelerde muhakemeye tâbi tutulmaları esasını müdafaa etmiş bulunmaktayız. Şu halde kendilerinden ayrıldığımız nokta, teknik olarak kanunların tatbikatında ve vâzı kanunun hangi ruh ve mânada bu kanunu çıkarmış bulunduğu esas ile yeni bir tadil lüzumu hâsıl oluyorsa bunun alâkalı kanun üzerinde yani Basın Kanununda değil, olsa olsa Askerî Muhakeme Usulü Kanununda icap edeceği neticesine varıyoruz.

Bir kere Basın Kanununun 36 ncı maddesinin tefsiri hakkında daha evvel yüksek Meclise intikal etmiş olan Reşad Güçlü'nün talebi 36 ncı maddenin ikinci fıkrasındaki, ait olduğu mahkeme, tâbirinin doğrudan doğruya askerî mahkemeye ait bulunacağı şeklindeki mütalâa galip gelerek o suretle Meclisin noktai nazarı tamamiyle takarrür etmiş bulunmaktadır. Şu halde Basın Kanununun esbabı mucibesinde ağır cezalı olanların ağır ceza mahkemelerinde diğer basın suçlarının asliye mahkemelerinde görüleceği şeklindeki bir ibarenin bulunmasının metindeki ait olduğu mahkemeler tâbirinin ağır ceza mahkemesine raci bulunacağını kabul etmemize bir imkân göremiyorum. Zira kanun tekniği itibarıyla ait olduğu mahkeme tâbirini doğrudan doğruya Askerî Ceza Kanununun 58 ncı maddesinin musarrah hükmünü nazara alarak konul-

muş bir hüküm olarak kabul edilmek lâzımdır. Askerî Ceza Kanununun 58 nci maddesi şöyle demektedir, «Her kim Türk Ceza Kanununun 153 ve 161 nci maddelerindeki yazılı suçlardan birisini ve 155 nci maddesindeki yazılı, halkı askerlikten soğutucu telkinat ve neşriyatta bulunmak ve nutuk iradetmek fiillerini işliyecek olursa millî mukavemeti kırmak cürmünden dolayı mezkûr maddede gösterilen cezalarla cezalandırılır».

Arkadaşlarım; Askerî Ceza Kanunundaki bu sarih hüküm karşısında bizim Türk Ceza Kanunu içinde ağır cezalı suçlar olarak karşılaştığımız maddeler nihayet 153 ve 161 nci maddeler bulunmaktadır. 161 nci maddeyi Türk Ceza Kanunundan aynen arz edeyim:

«Harb esnasında âmmenin telâş ve heyecanını mucip olacak veya halkın mâneviyatını kıracak veya düşman karşısında memleketin mukavemetini azaltacak şekilde asılsız mübalâğalı veya maksadı mahsusa müstenit havadis veya haberler yayan veya nakleden veya millî menfaatlere zarar verecek her hangi bir faaliyette bulunan kimse beş seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasıyla cezalandırılır. Eğer fiil :

1. Propaganda ile veya askerlere tevcih olunarak işlenmişse,

2. Suçlu tarafından bir yabancı ile anlaşma neticesi yapılmışsa verilecek ceza on beş seneden eksik olmamak üzere ağır hapidir.

Daha ziyade 161 nci madde Askerî Ceza Kanununun 58 nci maddesinin bize tarif ve işaret ettiği suçları işliyenlere has bir tesis olarak karşımızda bulunmaktadır. Bunun içindir ki, 161 nci maddeye temas eden bir suçu basın yoluyla işliyenler Askerî Ceza Kanununun 58 nci maddesine göre, ait olduğu mahkemede, demekle askerî ceza mahkemelerine sevk ve tevdi etmiş bulunmaktadır.

Diğer bir cihet, bugün ister basın yoluyla olsun, ister âdiyen, şifahi mahiyette bir suç işlenmiş bulunsun, biz umumiyetle sivil adli mahkemelere gitmesini temenni etmekteyiz. Fakat Hamdi Orhon arkadaşımız ile Nadir Nadi arkadaşımızın teklifleri bizim düşüncemize, bizim temennimize tamamiyle bir takyit koymaktadır.

Basın Kanununda tadilat yapmakla denilmek isteniyor ki, yalnız basın suçluları sivil mahkemelere verilsin, sözle her hangi bir şekilde suç işliyen vatandaşlar doğrudan doğruya askerî

mahkemelere gitsin. Bizim kabul etmediğimiz cihet budur arkadaşlar.

Zira, şayet Askerî Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda tadilat yapılacaksa, ona giren suçları işliyen vatandaşlar ister basın yoluyla ister şifahen, âdiyen işlenmiş bulunsun, hepsi sivil mahkemelere gidecektir. Fakat bu şekilde bir tadil; ortaya iki muhakeme usulü, iki kaza merci vücuda getirecektir. Düşünün bir kere, aynı fiili, yani millî mukavemeti kıracak bir suçu iki şahıs işlemektedir. Bir şahıs, Ulus Meydanına çıkıyor, orada bağırarak, çağırarak millî mukavemeti kıracak sözler sarfederek 161 nci maddeye temas eden bir suç işliyor.

Diğer taraftan bir broşür veya bir beyanname neşredilmek suretiyle aynı tarzda millî mukavemeti kıracak aynı şekildeki suç basın yoluyla işleniyor ve dağıtılıyor.

Arkadaşlar, şimdi Umumi Ceza Kanununda bir prensibimiz vardır. Ne Halil Özyörük Beyefendi ve ne de üstadımız Hâmid Şevket İnce bunu inkâr edemezler.

HÂMİD ŞEVKET İNCE (Ankara) — Neyi inkâr edemezler?

CEVAT ÜLKÜ (Devamla) — Anlatacağım. Aynı şekilde bir suç neşren ika edilirse âdiyen, şifahen ika edilenden daha müessir, tesir sahası daha geniştir. Hattâ biz hukuki bir tâbirle; âdiyen işlenecek bir suçun suçlusuna nazaran, neşren yapılacak her hangi bir suçun suçlusunu redâeti ahlâkiye bakımından daha ağır görenlerdeniz. Malûmdur ki, tetkikatta âdiyen söğme, neşren söğmeye nazaran daha hafiftir ve cezası da daha azdır.

Bir defa biz, Şemi Ergin arkadaşımızın dediği gibi, şayet daha itimatlı olabileceğini kabul ettiğimiz umumi mahkemelere gidecek olursak basın yoluyla ve tesir sahası daha geniş olan vahim bir suçun suçlusu, yanında âdiyen daha hafif suç işliyen bir suçluyu askerî mahkemede bırakılmasının nasıl tecviz edilebileceğine akıl erdiremiyoruz.

Şu halde arkadaşlar; bir kere suçların tesir bakımı; ika edilmiş tarzına göre iki kaza merci karşımızda bulunacaktır : Aynı şekil suçtan dolayı şifahen işlenen bir suçun suçlusu askerî mahkemeye gidecek, suçu sabit görülecek veya görülmiyecek, beraet veya mahkûm olacaktır. Aynı suç neşren yapmış olan ağır cezaya gide-

cek, orada ya mahkûm olacak veya beraet edecektir. Bu gibi aynı suçun iki kaza merciinde ayrı kararlara bağlanması netice itibariyle âmme nizamında, âmme vicdanında teşevvüş yaratır. Biz de bunu telifi mahkemelerin içtihatlarını ve kanunların tek bir düşünceyle tesisi karar edebilmeleri bakımından bunun Askerî Usul Kanununda yapılması gereken bir tadil olduğu kanaatindeyiz. Askerî Ceza Kanununun ve Basın Kanununun askerî mahkemelerde rüyet eden hususların ahvali fevkalâdeye ait hükümler olduğunu, bugün ise ahvali fevkalâde bulunmadığı noktai nazarı üzerinde birkaç cümle söyleyeyim; bir kere umumi olarak bunu kabul etmiyoruz. Ahvali fevkalâde ve gayrifevkalâdenin bugünkü anlayışımıza müessir olacağını biz kabul etmemekle beraber Şemi Ergin arkadaşımın bugün eskiden olduğu gibi, ve eskisine nazaran fevkalâde ahvalin mevcut olmadığı noktasına bilhassa cevap vermek isterim.

Arkadaşlar; Askerî Cez Kanununun 58, Türk Ceza Kanununun 161 nei maddeleri doğrudan doğruya ordunun, harb halinde iken, Millî mukavemete karşı işlenecek suçları ihtiva etmektedir. Biz bugün Birleşmiş Milletler safında Kore'de bir yardımlaşma cephesi kurmak suretiyle fiilen savaş halinde bulunuyoruz. Bugün işlenecek bir suç, oradaki birliğimizin harb gücünü küçültecek tarzda veya mâneviyatına tesir edecek tarzda neşriyat, suçunun doğrudan doğruya askerî mahkemelere gitmesi cihetini evleviyetle kabul etmemiz icabeder. Bugün iddia edebiliriz ki; birkaç sene evvel sempolik mahiyette Almanya'ya karşı harb ilân ettiğimiz günlere nazaran daha tesirli bir durum mevcuttur. Şu halde eğer demek lâzımgeliyorsa, Şem'i Ergin arkadaşımızın dediği gibi fevkalâde halin kalmadığı şeklinde değil, bilâkis fevkalâde halin tam içerisinde bulunmaktayız.

Fakat bunlar bir tarafa. Netice itibariyle şunu diyoruz ki; arkadaşlarımız Basın Kanununun 36 nei maddesinde yapılacak bir değişiklik doğrudan doğruya istisnai bir hal olacaktır. Bu istisnai hükümse, aynı suçu bir beyanname ile ve bugün gördüğümüz gibi birtakım varak parelerle ortaya çıkarılan ve redaeti ahlâkiye bakımından daha vahim, tesir bakımından daha şümüllü suçların suçlularına bir atıfet olacaktır. Buna rağmen bir bedbaht vatandaş Ulus meydanında sadece bağırdı diye askerî mahkemeye bırakılmak

gibi bir neticeye varılacaktır. İşte bunun için taraftar değiliz. Umumi olarak bunun Askerî Muhakeme Usulü Kanununda yapılacak olan tadille bütün vatandaşların doğrudan doğruya umumi mahkemelere gitmesini arzu etmekteyiz. Takdir Yüksek Heyetinizindir.

CİHAD BABAN (İzmir) — Tavzih edilmesini rica ettiğim iki nokta var :

Neşren yapılan hakaret şahsan yapılan hakaretten daha ağırdır, buyurdunuz.

CEVAT ÜLKÜ (Devamla) — Umumi prensip olarak.

CİHAD BABAN (İzmir) — Bunda mutabıkım.

Fakat askerî mahkemeye gitmeyi icabettirecek esbabı müşeddide nedir?

İkinci olarak, harb içinde fevkalâde ahvalde mâneviyatı bozacak neşriyatın tecziyesi lâzımdır. Acaba sivil mahkemeler bu gibi suçluları cezalandıracak ehliyet ve liyakatta değil midirler?

CEVAT ÜLKÜ (Devamla) — Arkadaşlar, sırf işlenen suçun ağır cezalı olmuş olması doğrudan doğruya teşdit sebebi addedilerek askerî mahkemelere verildiği kanaatinde değiliz. Yalnız Askerî Ceza Kanununun 58 nei maddesiyle millî mukavemeti kırarak şekilde işlenen suçların muhakeme usulünün askerî mahkemelerde görüleceğine ait bir kayıt koymaktadır. Ve dolayısıyla yine buna mütenazır olarak T. Ceza Ka. koyduğu 161 nei madde de aynı şekilde millî mukavemeti kırarak tarzda işlenen suçlara taallük eden maddedir.

Bunun içindir ki ağır cezalı olan bu madde Askerî Ceza Kanununun 58 nei maddesine tebaan ister basın yoluyla ister şifahen işlenilmiş bulunsun doğrudan doğruya ikisi de askerî mahkemeye gitmektedir. İşte bunun için diyoruz ki; Basın Kanununda yapılacak bir tadil, basın yoluyla suç işlemiş olan kimseyi askerî mahkemelerden alacak, sivil mahkemelere verecek. Diğer yollardan işlenen suçlar ise yine askerî mahkemede kalacaktır. Düşüncemiz gerek basın yolu ile olsun, gerek şifahen yani âdiyen olsun her iki tarzda da aynı suçu işleyenlerin müştereken umumi mahkemelere gitmesini temindir.

İkincisi, ağır ceza mahkemelerinin daha az teminatlı veya diğerine tercih hakkını burada mukayese edecek değiliz. Anayasamız, askerî

kaza ve umumi mahkemeler olarak iki kaza tanıdıktan sonra şu ondan müreccaktır, diye söylemek bizim hakkımız, olmasa gerektir arkadaşlar. (Bravo sesleri).

Diğer bir ciheti de hatırlattılar. Bir de Askerî Usul Muhakemeleri Kanununun üçüncü maddesi vardır ki; bâzı suçlar kışlalarda, karargâhlarda, ordugâhlarda ve askerî mektepler içinde, mahal itibarıyla işlenmesi bakımından doğrudan doğruya ceza mercii olarak askerî mahkemeleri tanımaktadır. Basın yolu ile her hangi bir şahıs bu şekildeki suçunu kışla, garnizon dâhilinde işliyecek olursa, ki orduya tevzi etmek ihtimali de vardır, basın yolu ile işlenmiştir, diye askerî mahkemeleri alkoyup, bunları da sivil mahkemelere mi alacağız? Bu bakımlardan mucip sebeplerimizde izah ettiğimiz gibi mahkemeler arasında birtakım selbi ve icabi ihtilâflara yol açmış bulunacağız. Bu sebeplerle tadilin 36 ncı maddede değil, doğrudan doğruya Askerî Mahkeme Kanunu üzerinde yapılması icabedeceği knaatine varıyor.

REŞAD GÜÇLÜ (Seyhan) — Müsaadenizle bir sual soracağım.

REİS — Sualler müzakerelerin hitamında tevcih buyurulacağına göre, söz alan arkadaşlar konuştuğuktan sonra komisyon sözcüsüne sual tevcih hakkı mahfuzdur. Şimdi görüşmeye devam ediyoruz. Söz Abdürrahman Boyacıgiller'indir.

ABDÜRRAHMAN BOYACIGİLLER (Zonguldak) — Muhterem arkadaşlar, Türkiye'de demokrasinin kurulması matbuat hürriyetinin bütün engellerden azada bir hale gelmesiyle mümkündür. Bir adım attık, Türkiye'de demokrasi-mize hakikaten şeref veren bir Matbuat Kanunu çıkardık. İktidarla muhalefet arasında kala kala matbuat suçlarından dolayı gazetecileri Askerî mahkemelere sevk meselesi kalmaktadır. Bu mesele hâlâ, iktidarla muhalefeti müşterek yoldan alkoyan tek engel halinde tezahür etmektedir. Arkadaşlar lütfettiler bir kanun teklifi ile geldiler ve anlayışlarını, Matbuat Kanununun 36 ncı maddesindeki «ait olduğu mahkeme» tâbirini işlemek suretiyle bu kanunun hükmüne vuzuh verdiler.

Muhterem arkadaşlar, mevzu, iki bakımdan enteresandır: iç politika bakımından, hukuki bakımdan. Adalet Komisyonu Sözcüsünün burada belirttiği fikirler jüridik bakımdan hiçbir veç-

hile kabili müdafaa değildir, hukuki delillerden de tamamıyla mahrumdur. Kaldı ki Türkiye'de gazeteciler yazdıkları yazılardan dolayı 1946 dan bugüne kadar; «acaba benim yazımın bir kelimesi beni askerî mahkemeye sevkeder mi?» diye endişe ile hareket ediyorlar. Ve matbuat hürriyetinin bu büyük nimetinden lâyiği veçhile istifade edemiyorlar, memleket de istifade edemiyor. O halde, arkadaşlarımızın bu teklifini hukuki cepheden de tahlil etmek suretiyle Adalet Komisyonu Sözcüsünün; Askerî Ceza Kanuniyle Usul Kanunu hakkındaki mütalâalarındaki iddiaları muvacehesinde gayrivârit telâkki edip hakiki mânasiyle kanuna vuzuh veren bu kanunu kabul etmekten başka yapılacak bir şey görmüyorum.

Muhterem arkadaşlar, ana prensip, sivillerin işledikleri suçlardan dolayı sivil mahkemelere, askerlerin; askerlik suçlarından dolayı askerî mahkemelere verilmesidir. Hattâ Demokrat arkadaşlara bir hususu hatırlatmak isterim: Parti tüzüğünüzde kabul ettiğiniz bir esas vardır, o da tevhidî kaza sistemidir. Askerî mahkemeler ve Devlet Şûrası karşı karşıya bulunduğuna göre ana esasa sadık kalarak, Askerî mahkemeleri ve Devlet Şûrasını kaldırarak, tek yargı cihazını kabul etmek mecburiyetindediniz.

Bu mülâhaza ve mütalâa muvacehesinde yine arkadaşımızın düşüncesi doğru değildir. Evvelâ prensip, sivillerin işledikleri suçlardan dolayı sivil mahkemelere gitmek olduğuna göre, sivil sahada faaliyette bulunanların askerî mahkemelere gönderilmelerini tecviz etmek bugünkü rejimimizle kabili telif değildir.

Muhterem arkadaşlar; askerî mahkemelere giden arkadaşlar mahkûm mu oluyorlar?. Sayın Başbakan birçok konuşmalarında, beyan etmişler ve gazetecilerin askerî mahkemeye gitmelerini tecviz etmişlerdir. Fakat bugün hava değişmiştir. Demokrat Partiye mensup arkadaşlar da buna taraftar olmuyorlar, büyük ekseriyet buna taraftar değildir. Muhalefetle iktidarın aynı mevzuda birleşmelerini rica edeceğim. Adalet Komisyonu sözcüsü de diğer tarafa iltihak etsinler. Hukuk sahasında senelerce emek harcıyan eski Adalet Bakanı arkadaşımız dahi, görüyorsunuz, aradan geçen zaman muvacehesinde Türkiye'de matbuat hürriyetini tahdit eden bu maddenin bu şekilde vuzuha kavuşturulması temennisinde bulunuyor. Binaenaleyh mesele, ihta-

sas meselesidir. Askerî mahkemeler de, şayanı şükrandır, onlar da Türk adaletinin mümessilleridir, verdikleri kararlarıyla bize şeref bahsetmişlerdir. O mahkemelere siyasi maksatlarla gönderilmiş olan gazeteciler ve siyaset adamları daima beraet ilâmı almışlardır. Bununla şunu arzetmek istiyorum : Askerî mahkemeler de sivil mahkemeler kadar hakkın tecellisine hizmet etmiştir. Oraya gitmekten endişemiz yoktur. Yalnız gazeteci askerî mahkemeye gönderilmek endişesiyle daima karşı karşıyadır. Bu vatandaşları müdafaadan mahrum kalacakları müesseselere gönderiyoruz. Bendeniz askerî mahkemelerde hâkimlik yaptım. Hakikaten askerî mahkemelerde müdafî tâyini adli âmirin arzusuna kalmıştır. Orada sivil mahkemelerdeki muhakeme usulü cari değildir. Askerî mahkemeleri teşkil eden heyet, adaletten yetişmiş ve hukuk tahsili yapmış bir hâkim ile bir müddei-umumiden ve geri kalanı askerlerden ibarettir. Bu heyet ekseriya kendi vukufunun dışında hizmetle tazvif edilmiştir. Onun için bu heyet askerlerin işlediği suçu takdir edebilir. Fakat bu mahkemeler diğer suçlar hakkında ve matbuat suçlarını tâyin ve takdir hususunda sivil mahkemeler kadar vakıalara ve ahvale vâkıf değildirler. Esasen sivil mahkemelerimiz de bazan birçok ahvalde suç mudur, değil midir diye tereddüde düşüyor ve ehli-vukuf müessesesine müracaat ediyorlar. İnşallah ileride matbuat dâvalarında jüri usulü bizde de kabul edilir o zaman endişeye mahal kalmaz. Benim şahsi temenim inşallah bu müesseseye kavuşuruz.

Bütün bu söylediklerimi hulâsa etmek icabederse; hakikaten bizi bir vuzuha götüren bu mevzuu müşterek bir gayretle çıkaralım ve artık buna bir son verelim. Sivil suçlu sivil mahkemeye, asker suçlu askerî mahkemeye gitsin...

HÂMİD ŞEVKET İNCE (Ankara) — Arkadaşlar, mevzuun temas edilmedik yeri kalmadı. Onun için huzurunuzda söylenen sözlerden içtinap etmeyi, bu kürsüde ilk vazife biliyorum.

Yalnız bizim Anayasamızda, (her kes hâkimi tabîisine tâbidir), diye bir hükmü mahsus vardır. Ben sivilim, adaletin sivil müessesesinde muhakemem yapılmalı ve mürafaan alınmalıdır. Askerî mahkeme, istisnai bir müessesedir, askerî zihniyetle tedvin edilmiş hükümlerle çevrilmiştir. Bu itibarla askerî disipliner zihniyetin, tahtı tesirinde yapılmış, Almanya'dan alın-

mış bir kanun hükmü memleketimizde tatbik edilmektedir. Binaenaleyh (Millî mukavemeti kırıyor sun) diye bir vatandaşın askerî mahkemelere gönderilmenin sebebi yoktur. Rica ederim, nazarı dikkatinizi celbederim: Rejimi yıkmak âmaline hizmet eden eşhas veya müessesat meselâ; komünizm, bolşevizm müesseseleri ağır ceza mahkemelerine veriliyor da, Millî mukavemeti kıranlar, ne diye askerî mahkemeye gidiyor? Millî mukavemeti kıran adamları sivil adalet müesseseleri tedip edemezler mi ki? Yani adli kazadan iştibah etmeye ve mahabet ve korku ifade eden bir müessesenin önüne beni götürmeye ne hakkınız vardır? Ben sivilim, sivil mahkemeye gitmeliyim. Bu suçu işliyen asker ise ver onu askerî mahkemeye.. Fakat beni hâkimi tabîim olan normal müessesemden niye ayırıyorsunuz? Niçin beni bu haktan ırak ediyorsunuz?

Arzettiğim gibi az söyleyeceğim, fakat esaslı bir tek şey söyleyeceğim: Meselâ; karşımızda Türklüğü tahkir veya Büyük Millet Meclisini yıkmaya teşebbüs eden ve elinde bomba ile ateşlemeye hazırlanmış olan bir adam görüyoruz ve bunu normal umumi mahkemeye gönderiyoruz. Diğer taraftan yine sivil şahsı mânevi mukavemeti kırmak için propaganda yaptım diye askerî mahkemeye gönderiyoruz.

1940 senesinde Hitler'in savletinin en ateşin devresinde ve galebeden galebeye koştığı ve sınırlarımıza yaklaştığı bir devirde - esbabı mucibedeki muhalefet şerhimizde yazılı olduğu vehile - bu kaza salâhiyeti askerî mahkemelere verilmıştır.

Arkadaşlar, (tehlike geliyor, kapınızı çalmak üzeredir.) denilerek Millî mukavemete tesiryâp olabilecek ağır vaziyetler gösterilerek bu salâhiyet adli kazadan alınıp askerî mahkemelere veriliyor.

Arkadaşlar, askerî mahkemelerin hususi bir mahabeti vardır. Oraya girdiğiniz zaman üzerinizde yaratılan tesir, sivil mahkemedekine benzemez. Tasavvur edin karşınızda; Radar Zâbiti General Mehmet Paşa, Süvari Generali Hasan Paşa var. Bunların önünde muhakeme edileceksiniz. (Gülüşmeler) Bir de sivil mahkemeye gidiniz, meselâ Emin Âli Dazıroğlu'nun önünde muhakeme edileceksiniz. Dazıroğlu'nun önünde muhakeme olmakla askerî mahkemede muhakeme olmak arasında çok fark vardır, bu yalnız

mahkemelere itimat meselesi değildir. Ben bu yolda kırk senedir yürüyor ve tecrübe görüyorum. Adama (Sen filân sivil mahkemeye değil, askerî mahkemeye gideceksin) dedin mi, bitti!

Arkadaşlar, müdafaa hakkı kadar mukaddes bir şey yoktur. Askerî bir disiplin ifade eden askerî mahkemenin hükümleri elbetteki, adli teminatı bulunan mahakimi kazaiye derecesine yükselmemiştir. Millî mukavemet tâbirini hukuki yönden izah edebilecek bir asker tasavvur edebilir misiniz? Hukukçu olmıyan, Millî Mukavemet ne demektir; burada bir söz söyleyeceğim belki bâzılarımızın kalbi kırılacak, bu gibi psikolojik, içtimai mevzular, siyasi, hukuki düşünceler bir araya gelecek ve o kültürle bu mevzular üzerinde uğraşmış bir adam olarak şu yazı ve bu söz, Millî mukavemeti kıran bir harekettir diyebileceksiniz. Rica ederim, ne hakkımız var. Ta Kuleli Lisesinden başlayarak Harbiyeden çıkmış, erkânharb olmuş, kumanda etmiş bir değerli asker arkadaşına, bir kıymetli zâbite, hukuki içtimai terimlerin ifade ettiği bir mâna hakkında nasıl hüküm verme yetkisini verebilirsiniz? Ne hakkımız var buna? O heyet içinde bir tek zâbit vardır, hukukçu bir tek zâbit vardır. Gerisi yani hâkim, hâkim sandalyasında oturan diğer kimseler hep muhtelif sınıflara mensup subaylardır. Esasen biz demokratlar bunları düşündüğümüz için askerî mahkemeler sivile taallûk eden dâvalara bakmamalıdır diyoruz.

Cevat Bey arkadaşım dedi ki, - bunu enteresan bir misal olarak aldı - bir sivil adam Sarıkışlaya gider de bir beyanname atarsa, yani askere dağıtırsa bu adamı sivil mahkemeye mi gönderelim, diyor? Bu, ilk nazarda çok hevilnak bir düşünce yaratıyor ve yine bir casus bir kışlaya gidiyor hattâ harimine kadar sokuluyor, bir broşür dağıtıyor, askerinin mânevi mukavemetini kırmaya çalışıyor? Şimdi bu adamın gideceği mahkeme neresi olmalıdır? Bence sivil mahkeme olmalıdır. Zira bu suçlu bir sivildir. Niçin zâbit onun muhakemesini yapsın? Bu suçluyu askerî mahkemeye göndermek daha ziyade işe biraz şiddet ve askerî mehabet katmak ve bir korku vermek içindir. Bunun hukuki yönden tesiri çok naziktir. Arkadaşlar son sözüm sudur : Hayat ihtisas hayatıdır, her şubei ilimde tam ihtisasa, bir insanın, ömrü kâfi gelmez. İlimde insan kutup olamaz. Hele hukuk ilmi,

pâyansız bir derya içinde yüzen, bilhassa içinde bulunduğumuz şu devirde dünyanın hukuk deryası içinde yüzdüğü bir zamanda bir zâbitten hukuk bilgisi beklemek hata, ender hatadır.

REİS — Hamdi Orhon.

HAMDİ ORHON (Trabzon) — Muhterem arkadaşlar, mâruzatım gayet kısa olacaktır. Birçok muhterem arkadaşlar dâvanın ehemmiyetini enine boyuna aydınlatmış bulunmaktadırlar. Beni huzurunuzda çıkaran; sözcü arkadaşımızın mâruzatıdır.

Arkadaşlar; Basın Kanunu ehemmiyetli bir rejim kanunu olarak Meclise getirilmiştir. Hükümet görüşünde yeni esaslar izah edilmiş ve basının göstermiş olduğu hususiyetler göz önüne alınarak, bunların hangi esaslar dâhilinde muhakeme edilecekleri gayet açık olarak izhar edilmiştir. 1950 Tutanak Dergisi cilt bir, sayfa on. Mucip sebep lâyihasında şöyle deniliyor:

Basın yoluyla işlenen ağır cezalı suçlar ağır ceza mahkemelerinde görülecek, bunun dışında görülen bütün basın dâvaları asliye ceza mahkemelerinde bakılacaktır.

Hükümet tamamen açık olarak görüşünü böylece izah etmiş bulunmaktadır. Basının taşıdığı ehemmiyete müvazi olarak iş bu kadar açıktır. Hatırlarsınız tatbikatta görülen bâzı noksanlıklar dolayısıyla mesele Büyük Meclise intikal etmiş, tefsiri mümkün görülmemiş. Tesis yoluyla bu işin halledilebileceği izhar edilmiştir. Ben muhterem arkadaşlarımla beraber huzurunuzda gelmiş bulunuyorum. Arkadaşlar mühim olan bu noktayı tebarüz ettirdikten sonra sözcü arkadaşımın temas ettiği üç noktanın aydınlanması için görüşlerimizi arz etmiş bulunacağım:

1. Diyorlar ki, basın yoluyla işlenmiş diye bir sivil vatandaşın bir mahkemede, bir başkasının basın mahkemesinde muhakeme edilmesinin izahı güçtür.
2. Tatbikatta selbî ve icabî ihtilâfların zuhuru meydan verir.
3. Umumi Askerî Ceza Kanunu ve Askerî Usul Ceza Kanununun maddeleri ayıklanarak sivil vatandaşlar kendi ana mahkemelerine verilirse buna taraftarız diyorlar.

Arkadaşlar, birinci nokta mühimdir ve dîmağlarımızda birtakım müphem noktalar yaratabilir. Basın Kanunu o kadar hususiyet ve o kadar ehemmiyet taşımaktadır ki bugün basın yo-

liyle bir suç işlendi mi muayyen ve kuruluşları hususi olan, yani heyet halindeki asliye mahkemelerine gider. Ağır cezalı olursa ağır cezaya gider. Aynı vatandaş bu suçu basın yoluyla işlemezse Basın Kanununun bu sisteminden istifade edemez. Bugün dahi yaşayan hüküm budur.

Bir misal :

Bir vatandaş basın yoluyla başka bir vatandaşa hakaret ederse o hususi basın mahkemesine gider. Aynı vatandaş basın yoluyla değil de başka bir yoldan hakarete bulunursa onun gideceği yer, basın mahkemesi değildir. Umumi mahkemedir. Bugün Basın Kanununun esasları ve taşıdığı hususiyet itibarıyla bu iş halledilmiş bulunmaktadır. Bununda ifade ettiği mâna Basın Kanununa bir rejim kanunu olarak verilen ehemmiyettir.

2. Selbi ve icabi birtakım ihtilâflar olur.

Arkadaşlar, hukukçu arkadaşlarımız bilirler, selbi ve icabi ihtilâf müessesesi vardır. Bugün dahi bütün mahkemeler arasında böyle bir şey olabilir. Onun hal yolu, usul sistemi ile gösterilmiştir. Bu kanunun çıkması ile her hangi bir selbi ve icabi ihtilâf olursa bundan endişeye mahal yoktur. Bu müessese bugünkü hukuk sistemimizde yaşamaktadır.

3. Muhterem sözcü arkadaşımız, biz diyor sivillerin ana mahkemelere verilmesine taraftarız, Askerî Ceza Kanunu ile, Askerî Usul Muhakemeleri Kanunu ayıklansın.

Küllünü kabul eden sözcü arkadaşın, cüz'ünü de kabul etmesi lâzımdır. İki arkadaşımız Meclisten aldığı ilham üzerine, bir hizmet olur diye bu kanunu Yüksek Meclise arzetmiştir. Kül halinde bir meselenin hazırlanması milletvekili arkadaşların yapacağı bir iş değildir, hükümetlerin yapabileceği işlerdir. Biz işi bir tarafından tuttuk. Mütemediyen şikâyet ettiğimiz antidemokratik bir sistemin bir köşesinden tuttuk ve bu kanunu Yüksek Meclise arzetmiş bulunuyoruz.

Bir, iki noktanın daha aydınlanmasının faydalı olacağı kanaatindeyim. Basın kanunumuz, muhakeme usulleri ve sistemleri tamamiyle ayrı usullere bağlanmıştır. Birçok arkadaşlarımızın belirttiği gibi, askerî mahkemenin teminatı ile bugünkü adli mahkemenin teminatı hakkındaki akademik münakaşanın yeri burası değildir. Şimdi tek tek size basın mahkemelerinin taşıdığı hususiyetleri arzedeceğim. Ba-

kınız bugün basın suçları, 3-6 aylık kısa mürruzamana tâbidir. 161 nci maddenin sıkıntısı içinde beyanı mütalâa eden arkadaşların görüşlerine iştirak mümkün değildir. Yeni Basın Kanunumuz, basın suçlarının acele görüşülür mevaddan addeylemiştir, kovuşturma usullerini değiştirmiştir. Ceza Kanununun 200 nci maddesindeki mevkuûfiyet hallerini kaldırmıştır. Bütün bunlar, Basın Kanununa atfedilen emniyetin hülâasıdır.

Onun için muhterem sözcü arkadaşımın Basın Kanunu yolu ile mütalâalarına iştirak mümkün değildir. Bir rejim kanunu olan Basın Kanununun 36 nci maddesinin tadili hususunda getirdiğimiz kanun teklifinin kabulünü yüksek takdirinize arz ediyoruz.

NECİP BİLGE (Niğde) — Muhterem arkadaşlarım, komisyon sözcüsünün verdiği izahlara ve komisyon raporunda rastladığımız mütalâalara göre arkadaşımızın teklif etmiş oldukları kanun teklifinin reddine sebep olarak iki noktayı ele almaktadırlar.

Birisi; Basın Kanununa taalluk etmesi dolayısıyla bir hususi muhakeme usulü koyan 36 nci maddenin değiştirilmesi meselesi, sadece Basın Kanunu içinde değil, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun çerçevesi içinde daha şâmil bir şekilde ele alınmak lâzımdır denmektedir. Sözcü arkadaşımız bu fikri ileri sürdükten sonra, biz böyle umumi tadil teklifine taraftarız, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun üçüncü maddesini değiştiren bir tadil teklifi getirin, o zaman bu gibi suçların askerî mahkemelerde değil, doğrudan doğruya sivil mahkemelerde veya ait oldukları diğer mahkemelerde görülmesini kabul edelim demektedir. Şu ifadeye göre biraz evvel Hamdi Orhon arkadaşımızın belirtmiş olduğu gibi, bir düşünceenin umumi olan kısmını kabul edip diğer cüzünü kabul etmiyorlar, yani ya hep veya hiç demek isiyorlar. Halbuki bu meselede önümüze bir kanun teklifi gelmiş iken sırf bir nazariyeye bağlı kalarak yani ya hep ya hiç diyerek, bunu tehir etmenin ne dereceye kadar doğru olacağını yüksek takdirinize bırakıyorum. Her zaman, antidemokratik kanunları ilga edelim diye feryat edip duruyoruz. Halbuki bunları bir kül olarak ele alalım diye elimize gelmiş olan böyle bir imkândan istifade etmek istemiyoruz. Bunu kabul etmiyorlar. bir kül olarak hepsini ele almak düşüncesine sapanacak olursak

bunun hiçbirisini tadil etmek imkân ve fırsatını elde edemeyeceğimize kaniim. Onun içindir ki, ne vakit elimize böyle birşey gelirse, bunu kanunlarımızın çerçevesi içerisinde tetkik ederek, usulüne uygun bir şekilde mecrasına koymaklığımız lâzımgelir. İşte Basın Kanununun 36 ncı maddesi dolayısıyla bu nokta elimize geliyor. Bunun icaplarına uymak bizim elimizdedir. Bu fırsatı kaçırmıyalım. Kaldı ki, Basın Kanununun 36 ncı maddesi haddi zatında yeni bir muhakeme usulü ve teşkilâtı koymuş bulunmaktadır. Binaenaleyh böyle bir muhakeme usulü ve teşkilât olduğuna göre bunun değiştirilmesi yine bu Meclisin takdir ve salâhiyetine dâhil bulunmaktadır. Bu itibarla Basın Kanununun 36 ncı maddesinde zaten konmuş olan usulü muhakemeyi ve teşkilâtı, içerisinde bulunduğumuz demokratik rejimin ruhiyat ve esaslarına uygun bir şekle getirmek elbetteki yerinde bir hareket olur. Yine Adalet Komisyonu sözcüsü, mütalâaları arasında şunu ileri sürdü. Eğer biz böyle bir teklifi kabul edecek olursak o zaman aynı mahiyette olan suçların şu veya bu şekilde işlenmiş olmasından dolayı muhakeme bakımından bir fark yaratmış oluruz, demek istedi. Buna bir misal olmak üzere, eğer bir şahıs muayyen bir suç adiyen işlerse sivil mahkemeye, basın yoluyla işlerse askerî mahkemeye gidecektir diyorlar. Fakat şunu unuttular ki, Basın Kanunu esasen hususi bir mahkeme kurulmasını emretmiş bulunmaktadır. Binaenaleyh basın yoluyla işlenen suçların faileri, diğer suçlarda olduğu gibi alelâde mahkemelere değil, Basın Kanununun teşkil etmiş olduğu basın mahkemelerine gideceklerdir ki, bu mahkemeler müçtemi mahkemeler halinde kurulmakta ve hususi mahkeme mahiyetini haiz bulunmaktadır. Bu itibarla teklifin kabulü ile basın yoluyla işlenen bu gibi suçlar askerî mahkemelere değil, teklif edilen şekilde basın mahkemesine gönderilmesi, Basın Kanununun umumi sistemine gayet uygun olur. İşte bu sebepledir ki, önümüze gelen teklifin kabul edilmesi lâzımgeldiği kanaatindeyim.

Diğer taraftan Adalet Komisyonu Sözcüsü, âdiyen işlenen suçun redaetinin daha az, basın yolu ile işlenen suçun redaetinin daha fazla olduğunu ve neticelerinin daha âm ve şâmil olduğunu söyleyerek basın yolu ile işlenen suçların askerî mahkemeye sevkının tabii olduğunu ileri sürdüler. Fakat burada da yine unuttu-

lar ki, suçların şu veya bu mahkemeye tâbi tutulması, o suçun şiddetinin veya hafifliğinin icabı değil, işlenmesi tarzının icabıdır. Basın yolu ile işlendiği takdirde Basın Kanununa göre kurulacak olan mahkemeye, âdi şekilde işlendiği takdirde âdi mahkemeye gitmesi lâzım. Yalnız Askerî Ceza Usulü Kanununun 3 ncü maddesi tadil edilmiş olduğu için âdiyen işlenmiş olan bu gibi suçların muhakemesi askerî mahkemede yapılmaktadır. Bendeniz burada şu noktaya da temas etmek istiyorum: Bu nokta psikolojik mahiyettedir. Evvelâ şunu arz edeyim ki, askerî mahkemenin veya sivil mahkemelerin verecekleri hükümlerin mahiyetlerinin çürük ve yahut daha kuvvetli olup olmadığı hakkında söz söyleyecek değilim. Mademki kanunlara göre teşekkül etmiş mahkemeler karşındayız, her birinin vereceği kararların da kanunlara ve adalete uygun olduğunu kabul etmek lâzımdır. Yalnız, düşünmek lâzımgelir ki aslında askerî olmıyan her hangi bir suçun askerî mahkemelere verilmesi efkârı umumiye üzerinde psikolojik bakımdan fena bir tesir yaratır. Basın yolu ile işlenmiş olan bu gibi suçların askerî mahkemelere sevk edilmesi bu bakımdan yani psikolojik bakımdan ele alındıkta, bunun âdeta büyük bir suç olduğu hakkında efkârı umumiyede bir tesir hâsil olabilir ve olmaktadır. Halbuki bu, sivil mahkemelere, Basın Kanunu ile teşekkül eden mahkemelere verilecek olursa böyle bir vaziyet meydana gelmez.

Hariç memleketlere seyahat ettiğimiz zaman görüyoruz ki, hariç memleketler, memleketimizdeki cereyanı yakinen takip etmekte ve basın yolu ile işlenmiş olan suçların askerî mahkemeye verilmesi hususunu işittikleri zaman, - ki bunu hâdiseler dolayısıyla işitilmektedir - acaba bu işin içerisinde askerî vaziyeti ilgilendiren bir şey mi var, casusluk, askerî isyan gibi bir suç mu vardır gibi bazı düşüncelere kapılmaktadırlar.

İşte bu gibi psikolojik aksi tesirleri de ortadan kaldırmak maksadiyle teklif edilmiş olan ve esasında demokratik zihniyete uygunluğu kabul olunan kanunun burada da kabul edilerek, basın yoluyla işlenmiş suçların basın mahkemelerine verilmesi lâzımgeleneği kanaatindeyim. Bu hususta Meclisin müspet bir karar vermesini ben de bilhassa rica ederim.

REİS — Mehmet Daim.

MEHMET DAİM SÜALP (Siird) — Muhterem arkadaşlar; benden evvel konuşan arkadaşların bir kısmı görüşlerini müdafaa etmek için şuna dayandılar. (Hükümet görüşünü esbabı mucibede bildirmişti. Bu esbabı mucibede deniyor ki; ağır cezalı basın suçları ağır ceza mahkemelerinde, ağır cezalı olmayan basın suçları asliye cezada görülür.)

Tefsir isteği müzakere edildiği zaman da bu sebep ileriye sürülmüştü ve biz şu cevabı vermiştik:

Esbabı mucibe ile metin birbirini tutmazsa esbabı mucibeye istinat edilmez. Çünkü Hükümet her hangi bir tasarımı Meclise getirdikten sonra artık onun tasarrufu kalkar, Meclis istediği şekilde ona tasarruf eder ve istediği şekli verir. Mademki Meclis metinde bunun aksini kabul etmiştir, o halde bu esbabı mucibeye istinat edilemez ve nitekim tefsiri de bu yolda yaptık.

Bu itibarla evvelâ bu mesnet kuvvetsizdir.

İkincisi; Necip Bilge ve Orhon arkadaşlarımız diyorlar ki, basın suçları esasen diğer suçlardan farklı bir usulle farklı, bir muameleye tâbi tutulmaktadır. İki sivilden biri gazeteci ve biri de yazar olmadığı takdirde, aynı suçu işlerse ve bu, şayet Askerî Ceza Kanununun kabul ettiği ağır suçlardan değilse ikisi de sivil mahkemeye gider. Fakat her birinin mahkemesi ve, muhakeme tarzı ayrıdır. Biz bu farkı esasen kabul etmiş bulunuyoruz. Mademki bu kabul edilmiştir, Adalet Komisyonu Sözcüsünün ileri sürdüğü en kuvvetli delil kendiliğinden çürüyor diyorlar. Bu görüş doğru değildir. Şundan: Sivil mahkemelerde ayrı ayrı mahkemelere tâbi tutuluyorlar. Ama bu mahkemelerde tatbik edilen prensip, kabul edilmiş bulunan esas aynıdır. Askerî mahkemeler gibi değildir. Adalet Komisyonu Sözcüsü arkadaşımız çok haklı olarak diyor ki eğer teklif bu şekilde olmayıp da askerî mahkemelerde muhakemeleri görülmesi Askerî Ceza Kanununun 58 nci maddesinde gösterilmiş olan suçlar siviller tarafından işlendiği takdirde sivil mahkemelerde muhakeme edilir şeklinde bir teklif olsaydı biz evleviyetle kabul ederdik. Fakat bunlar bütün sivillere şâmil bir teklifle gelmedi-yapmak suretiyle bir kanun kaleme almışlar ve huzurunuzda o şekilde gelmişler, gayet bâ-

riz, vazıh bir misal verdiler: Askerî Ceza Kanununun 58 nci maddesinde (her kim) kaydı vardır. 153, 161 nci maddelerde tadat edilen suçlardan birisini ika ve irtikâp ederse bu şahıs askerî mahkemede muhakeme edilir. Aynı suçu işliyen iki sivilden biri askerî mahkemede diğeri sivil mahkemede muhakeme edilirlerse, ayrı ayrı prensip kabul etmiş olan ayrı ayrı usulü muhakemeye tâbi olan, iki mahkemeye sevk etmiş oluruz. Buradaki tefrik, sivil mahkemelerdeki basın mahkemeleri ile diğer umumi mahkemelerdeki tefrika teşbih edilemez. Çünkü burada prensipler, arzettiğim gibi, tamamen ayrıdır. Bu itibarla, eğer teklif kabul edilecek olursa, peşinen kabul edelim ki; siviller arasında bir ikilik yaratmış olacağız. Bu bakımdan Adalet Komisyonunun nokta koyduğu, bu husus çok mühimdir. Arkadaşlar bunu çürütemediler.

Hamdi Orhon arkadaşımız diyor ki; küll kabul edilirse, cüz'ü evleviyetle kabul edilmelidir. Fakat bu kaziye burada kabul edilemez. Çünkü buradaki cüz'ü kabul edecek olursak, diğer taraftan tevliid edeceği mahzur da çok büyük olacaktır. Kabul etmekle yaratacağı mahzur elde edeceğimiz fayda ile kabili kıyas değildir. Bu itibarla, burada cüz'ü kabul etmek bizi tamamen prensiplerden ayıracaktır. O halde küllü kabul ettiği takdirde gayet esaslı ve yerinde bir iş yaparız. Fakat cüz'ü kabul edersek tamamen hukuk prensiplerine aykırı ve vatandaşlar arasında ikilik yaratmaktan başka birşey yapmış olmayız.

Arkadaşlar, tefsirden mülhem olarak biz bu kanun teklifini yaptık, diyorlar. Onların beyanından anlıyoruz ki; biz tefsir teklifini reddettiğimiz zaman bir kanun teklifiyle gelirlerse mutlaka kabul edeceğiz şeklinde peşinen bir vaat yapmış değiliz. Tefsir talebi üzerinde konuşan arkadaşlarımızdan birisiyim. O zaman kendilerine şöyle ifadede bulunmuştum: Bu, tefsir mevzuu olamaz, çünkü müphemiyeti yoktur, kanun vâzının maksadı açıktır. Esasen tefsir mevzuu olmaktan ziyade bir tesis mevzuudur, tesis mevzuu ile gelirseneiz o zaman tezekkür eder konuşuruz. Bugün de aynı şeyi söylüyorum. Tesis mevzuu bu şekilde değil de, vatandaşlar arasında ikilik yaratmıyacak şekilde gelirse, biz kendileri ile hemfikiriz. Nitekim Adalet Komisyonu da raporunda bunu belirtmiştir.

Mâruzatım bundan ibarettir.

REİS — Salamon Adato.

SALAMON ADATO (İstanbul) — Muhterem arkadaşlar, ileri demokrat memleketlerde, âdi cürümlerde olduğu gibi, matbuat cürümlerinde dahi jüri usulü kabul ve müdafaa edilmiş bulunmaktadır. Jüri usulünü matbuatta tavsiye ve müdafaa eden müellifler hâkimler hakkında pek sitayişkârane tâbirler kullanmazlar. Derler ki, hâkim insanı mahkûm ede ede artık insanları mahkûm etmek itiyadını alır. onun için bu matbuat cürümlerini mahkemelerden alalım ki, bu suretle matbuat hürriyeti tam teminatla işlemiş bulunsun.

Şimdi böyle bir cereyan varken ve bu matbuat cürümlerini bugün desteklediğimiz hâkimlerin elinden almak temayülü mevcut iken, demokrat bir memleket olan memleketimizde bu cürümleri askerî mahkemelere vermek, hakikaten hâkim olan fikir ve zihniyete uygun değildir.

Demin bir arkadaşım haklı olarak psikolojik bâzı sebepler üzerinde durmuştu. Millet askerî mahkemelerden bahsedildiği zaman biraz tevâhüş eder. Casusluk, hiyaneti vataniye ve sair... Buna mümasil cürümleri tetkik ve suçluları muhakeme eden ve şiddetle hareket etmek mecburiyetinde kalan bir askerî mahkemeye, jüriye tevdi edilmesi müdafaa edilen matbuat suçlarını vermek yerinde değildir. Bu itibarla basına mensup arkadaşlarımızdan Nadir Nadi'nin teklifinin kabulü yerinde olur.

REİS.— Başka söz istiyen kalmadı. Komisyon cevap verecektir. Buyurun Cevat Bey.

ADALET KOMİSYONU ADINA CEVAT ÜLKÜ (Aydın) — Biraz evvel yapmış olduğum konuşmamdan sonra söz almış bulunan kıymetli arkadaşlarımız bâzı noktalarda tekrar huzurunuzda lâzımgelen mütalâamı arzette zaruretinde bırakıldılar.

Abdürrahman Boyacıgiller arkadaşımız bir kere iddialarımın tamamıyla hukuki delillerden mahrum bulunduğunu, bu şekilde müdafaaların tamamıyla yersiz, âdeta sümmeddarik olduğu beyanında bulundular.

Amatör bir gazeteci dahi olmadığım için her hangi bir endişe serdederek şu veya bu mahkemeyi icabında lehimde veya aleyhimde düşünecek bir arkadaş olmadığım için, işi sırf hasbi olarak kanunun hukuk kaide ve tekniğine daha uygun olarak tanzimi cihetini müdafaa etmekteyim.

Parti programımızda; tevhidi kazaya gitmeyi prensip olarak ileri sürdüler. Parti programı olarak tevhidi kazanın yer bulmasını canü gönülden arzu ediyorum. Şu veya bu mahkemelerden ayrı, ayrı hükümler sâdir olması gerek âmme nizamını, gerekse âmme vicdanını tazip eder. Bugün henüz tevhidi kazaya gide miyorsak, müdafaasını yapıyor, hiç değilse tevhidi kazayı kendimize getirmek üzerinde duruyoruz.

Yine Abdürrahman Boyacıgiller arkadaşım : Her hangi bir basın suçunun neticesini ve mahiyetini umumi mahkemeler, askerî mahkemelerden daha iyi takdir ederler, dediler. Arkadaşlar bu mevzuumuzun dışında kalmaktadır. Ben, işin kül halinde mütalâa edilmesi üzerinde görüşüyorum. Fakat istemiyerek de olsa Abdürrahman Boyacıgiller arkadaşımıza şu cevabı vermek istiyorum: Askerî Ceza Kanununun 58 nei maddesi, suçları askerî mahkemelere götürmekte olan 161 nei madde muhtevası itibariyle ordunun harb gücünü, millî mukavemeti kırmaya mâtuf olan suçları tatat etmektedir. Onun için bir suç işlendiği vakit suçun işleniş şekline değil, neticesinin nerelere kadar varmakta olduğunu ve ne netice vermekte olduğunu düşünmekliğimiz icabeder. Ben de mukabil olarak kendilerine diyebilirim ki: Ordunun harb gücünü, millî mukavemeti kırmaya mâtuf olan suçları ve neticelerini askerî mahkemeler umumi mahkemelerden daha iyi görür. Bu münakaşaları uzatabiliriz. Fakat gayemiz o değildir. Hâmid Şevket Bey Anayasaya göre herkes hâkimi tabiisine gıtmelidir diyor. Benim tezimi müdafaa ediyor. Hâmid Şevket Bey bu Anayasa hükmünü hulâsa etmekle tamamıyla bizim Adalet Komisyonunun bu tâdil teklifini müdafaa etmiş oluyor. Komisyon, Basın Kanununda değil olsa olsa Askerî Usul Kanununda yapılması lâzımgüleceği noktasında isabet etmektedir. Biz diyoruz ki, sivil şahıslar askerî sıfatı haiz olmadığından dolayı işliyecekleri suçlarından dolayı askerî mahkemelere gitmesin. Komünizm, Bolşevizm suçları sivil mahkemelerde görülüyor da, diğer suçlar bu mahkemelerde niçin görülmesin? Cevabım, onlar kanunlarda tatat edilmiştir, öbürü ise takyit edilmemiştir. Verdiğim misale mukabil olarak diyor ki; Sarıklıslarda dağıtılan bir broşür orduyu isyana ve harb gücünü sekteye uğrattır şekilde olsa dahi bunu tutalım sivil mahkemeye verelim diyor. Şu halde arka-

daşlar burada benim tezimi müdafaa eden bir noktayı söylemiş bulunuyorlar. Çünkü ben dedim ki, bugün Askerî Usul Kanununun birinci maddesinin iki numaralı bendinde, doğrudan doğruya kışlalarda, karargâhlarda, askerî müesseselerde ve sair yerlerde işlenen suçlar askerî suç mahiyetindedir. İşte vâzı kanun olarak Hâmid Şevket Bey burada, askerî müesseselerde basın yoluyla işlenecek suçların doğrudan doğruya basın mahkemelerinde veya umumi mahkemelerde rüyet edilmesi tezini müdafaa ediyorlar ve içtihatlarını o yolda tebellür ettiriyorlar. Askerî Usul Kanununda, bu gibi müesseselerde işlenen suçlar askerî suçlardan addedilmektedir. Hâmid Şevket Beyin tezi müdafaa edilecek olursa bu vaziyette birtakım ihtilâflar baş gösterecektir. Bu şekildeki düşüncenin bizi nerelere kadar götürebileceğini bizim düşünmemiz icabeder.

Hamdi Orhon arkadaşımız, Meclis bu meselede tesis yolu ile geliniz dedi, biz de tesis yolu ile geldik, şu halde Meclis kararına uyduk diyorlar.

Arkadaşlar; Meclis böyle dedi diye muhakak bu tesisi 36 nci madde üzerinde yapmak icap etmez. Tesis, müstakil bir kanun, Askerî Ceza Usulü veya Askerî Ceza kanunları üzerinde bu tadilâtle bu tesis yoluna gidilebilir. Bunun içindir ki, Askerî Muhakeme Usulü Kanununda bu tadilâta gitmekte hiçbir mahzur yoktur.

Sonra, yine Hamdi Orhon arkadaşımız bizim kül olarak bu işe taraftar olduğumuzu halbuki kül halinde taraftar olduğumuz için Cüz'e de muvafakat etmemizin icap edeceğini söylüyor. Evet ama Büyük Millet Meclisi, vâzı kanun olarak çıkaracağı kanunları esaslı olarak düşünmeye, fuzuli olarak rakamların yükselmesine sebebiyet verecek her hangi bir kanun fazlalığından mümkün olduğu kadar kaçınmak zaruretindedir. Biz, hepimiz bugünkü kanunlarımızın adedlerinin fazlalığından, mütemadiyen ek kanun, tadiller gibi kanunlarla rakamların yükselmekte olduğundan şikâyet eden insanlarız. Şu halde, netice itibarıyla kanunların adedinin yükselmesinden başka bir işe yaramıyacak, âmme nizamını, hattâ o kanunları uygulayan icra ile mükellef olan organları dahi teşevvüşe sevkedecek böyle münferit kanunlardan mümkün olduğu kadar kaçınmamız lâzımgeldiği kanaatindeyim. Bugün basın yo-

liyle gelen bu kanun tasarısı yarın sivil fertler için de bir kanun getirilmesini icap ettirebilir. Öbür gün sivillere ait, Türk Ceza Kanununun 15 maddesinin, askerî mahkemelerden umumi mahkemelere devrine dair bir teklif vâkı olabilir. Bu suretle mütemadiyen münferit teklifler, münferit kanunlar ile meşgul olacağımız yerde bunu bir kanun halinde çıkarmamız mümkün iken, bunların yerine 5 - 10 kanun halinde çıkarılmasına vesile vermiş oluruz. Bugün basın suçlarının bir ihtisas işi olduğundan bu gibi suçların basın mahkemesine gitmesinden bahseden arkadaşlar oldu.

Arkadaşlar, hepimiz temenni ederiz ki, haki katen ihtisasa dayanan mahkemeler memleketimizde kurulsun. Ama basın mahkemeleri tamamlanıncaya kadar. Gerek bu teklifte ve gerekse basın kanununda hâlâ umumi mahkemelerden bahsedilmesi, keyfiyette bize ağır ceza mahkemeleri ve asliye mahkemelerinin henüz ihtisas mahkemeleri olmadığı tezini, bu şekilde kendiliğinden göstermiş, olduğu kanaatindeyim.

Bu itibarla yine netice olarak biz, bu işin kül halinde Askerî Ceza Muhakemeleri Usul Kanununda yapılacak bir tadil ile vatandaşlar arasında bir sınıf, ve istisnai bir muamele yaratmaksızın tamamiyle demokratik anlayışımıza ve bugünkü prensiplerimize daha sadık olarak bir kanun teklifi ile bu neticeye varacağımız kanaatindeyiz. Yoksa bu şekilde münferit bir tadil teklifi ile basın mensuplarının öteden beri özledikleri bir netice alınmış olmakla beraber kanunların tatbikatında kaza organlarının icraatında daima teşevvüşler husule getireceğini, birtakım selbî veya icabi ihtilâflar vücut bulacağı, gibi netice itibarıyla aynı suçu işleyen iki vatandaş ayrı mahkemelerde, başka başka kararlar almak gibi, tevhide kaza prensibimize uymıyacak şekilde içtihatlarla karşı karşıya bulunmayı intâç edecektir.

REŞAD GÜÇLÜ (Seyhan) — Biraz evvel buyurdunuz ki; bir şahıs gazeteci olması dolayısıyla ile, işliyeceği suçtan dolayı sivil mahkemelere gidecek, gazeteci olmıyanlar aynı suçtan dolayı askerî mahkemelere gidecektir. Ayrı ayrı hükümler.

Mer'i olan Basın Kanununun, 161 nci maddeye temas eden, ağır cezayı istilzam eden bir suçu gazeteci işlerse başka mahkemeye, si-

vil işlerse başka mahkemeye gidecek, bunu nasıl telif edeceksiniz? Bunları tanzim edecek bir kanunu lütfen getirin.

CEVAT ÜLKÜ (Devamla) — Kanun teklif etmek hepimizin hakkıdır.

REŞAD GÜÇLÜ (Seyhan) — Komisyon bunu nasıl kabul etti?

CEVAT ÜLKÜ (Devamla) — Bugün kabul edilmiş Basın Kanunu ağır cezalı mahiyette olmayan suçların asliye mahkemesinde görüleceğini tasrih etmiş olmakla, esasen sivil olsun, basın yoluyla işlenmiş, âdiyen basın yoluyla işlenmiş olsun...

REŞAD GÜÇLÜ (Seyhan) — Hayır, komisyon ne düşünüyor?

REİS — Karşılıklı münakaşa etmiyelim.

CEVAT ÜLKÜ (Devamla) — Kül halinde asliye mahkemelerine gitmektedir. Ağır cezalı olmama şartıyla. Ağır cezalı olması bakımından 161 nci maddeye taallüku bakımından Askerî Ceza Kanununun 58 nci maddesinde bu husus tadat edilmiş bulunmaktadır. Basın yoluyla işlenen bir suç, 58 nci maddeye tebaan doğrudan doğruya Askerî mahkemeye verilmektedir. Biz işte bu tenazuru, yani ağır cezalı maddelerin ağır cezada, ağır cezalı olanların asliye mahkemelerinde görüleceği tezini, ağır cezalı suçların ister basın yoluyla işlenmiş olsun, isterse âdiyen işlenmiş olsun her vatandaşın da aynı suretle umumi mahkemelere gitmesini prensip olarak kabul edenlerdeniz.

REŞAD GÜÇLÜ (Seyhan) — Sualimi iyi anlamadınız.

REİS — Sordunuz, tenevvür ettiniz, müsaade buyurun.

REŞAD GÜÇLÜ (Seyhan) — Tenevvür etmedim, arz etmek istediğim nokta şudur: Suç iki nevidir. Birisi ağır cezayı istilzam eden suçlar, diğeri etmiyen.

Buyurdunuz ki, ağır cezayı istilzam eden suçların bir kısmı askerî mahkemelere, bir kısmı, basın yoluyla, işlendiğinden dolayı, sivil mahkemelere gitmektedir, bu, vatandaşlar arasında tefrik yaratır.

Halbuki, halen meriyette bulunan Basın Kanununun hükümlerinden dolayı ağır cezayı istilzam eden ve 161 nci maddeye giren öyle suçlar vardır ki, bir sivil bu suçu işlediği zaman askerî mahkemeye gider, bir yazar işlediği zaman toplu basın mahkemelerine gider.

CEVAT ÜLKÜ (Devamla) — Efendim, 161 nci madde doğrudan doğruya 58 nci madde bünyesinde yer almaktadır, atif yapması dolayısıyla askerî mahkemelere gitmektedir.

ADNAN KARAOSMANOĞLU (Manisa) — Basın suçlarının askerî mahkemelere sevk emsali, başka hangi memleketlerde vardır ve tatbik edilmektedir?

KOMİSYON ADINA CEVAT ÜLKÜ (Aydın) — Arkadaşlar, ben şunu ifade edebilirim ki; Adalet Komisyonunda geçen gün 161 nci maddenin cezalarının teşdidi, hattâ zannederim Atalay arkadaşımızın da sulh zamanında dahi bu suçların askerî mahkemeye gitmemesi ve 161 nci maddeden çıkarılması gibi teklifleri üzerinde Adalet Komisyonunda Hükümet temsilcisi Hâdi Bey bizzat Matbuat kanunları içerisinde 161 nci maddenin yer aldığını ifade etmişlerdir. Matbuat Kanunu içerisinde dahi bu gibi ağır cezayı takyit eden hükümlerin yer almakta bulunduğunu söylemiştir. (Dünyanın hangi memleketlerinde emsali vardır, diye sordular sesleri).

Arkadaşlar, bu gibi memleketleri her Devlet kendi emniyet çerçevesi içerisinde mütalâa eder, kanunları o suretle tevzin eder. Umumi olarak hangi memleketlerin askerî kanunlarında bu gibi harb suçlarının kabul edildiğini burada tasrih edecek değilim. Yalnız bu gibi harb gücünü, millî mukavemeti kıracak suçların fevkalâde ahval nazara alınarak konulmuş olan hükümleri memlekette bu gibi ahvalin kalkmasıyla hangi kanun bünyesinde yer almış ise o kanun tadil edilmek suretiyle ıslah edilmesinin daha doğru olacağı kanaatindeyim.

FEVZİ LÜTFİ KARAOSMANOĞLU (Manisa) — Muhterem arkadaşlarım; Büyük Millet Meclisinin ruznamesine baktığım zaman ve hepimiz baktığımız zaman madde madde okununca lâalettayin satırları, hiç de mühimsenmiyecek birtakım meseleleri izah eden maddeler olarak görürüz. Fakat sessiz duran o satırların altında, o kadar mühim, memleketin ve bilhassa rejimin temelinde temas eden maddeler vardır ki; işte o zaman bir ateşi, bir kıvılcımı tuttuğunuzu hissedersiniz. Şimdi müzakerede olduğumuz madde, ruznamenin sessiz, uyuyan, ama dikkatle okuduğumuz zaman ve Büyük Millet Meclisi huzurunda müzakere sine başladığımız zaman, hakikaten ciddî, ateş-

li, milletimizi, rejimimizi ta derinden alâkadar eden bir madde ile karşı karşıya geldiğimizi hissederiz. (Bravo sesleri, alkışlar).

Matbuat Kanununun 36 ncı maddesinin değiştirilmesi demek, dünün ve bugünün, dünkü zihniyetle bugünkü zihniyetin, tek parti rejimiyle; partiler rejiminin; bir meselede, bir matbuat meselesinde, matbuatı telâkki meselesinde ayrılması demektir. (Bravo sesleri).

Onun içindir ki; Heyeti Âliyeniz bu meseleyi müzakere ederken daima hukuktan, (hukuk esastır) adliyeden, şundan bundan evvel rejimi ve demokratik inkişafımızı düşünmemiz lâzımdır, onu düşünerek kürsüye çıkmış bulunuyorum. Bir devrin icabı olarak, tek parti zihniyetinin ve memlekette tek parti zihniyetiyle fermanferma olarak kanunlarımızın içine girmiş bulunan, bu gibi maddeler bu memlekette demokratik rejime intibakta gecikmiş olduğumuzu gösteren emarelerdir. Bâzi arkadaşlarımız bu maddenin içindeki matbuat kısmı, başka yoldan işlenen suçları ayırdığımızı söyliyerek beraber getirelim, beraber yapalım dediler.

Muhterem arkadaşlarım, demokratik rejim üstünde milletçe, partilerce faaliyette bulunmak tıpkı bir bahçeyi tarhetmek gibidir. Bir bahçeyi tarhederken, çiçeklerden bütün fidanları, bütün çiçekleri bir günde, işlenmiş toprağın üstüne koymak hemen mümkün değildir. (Bravo sesleri, alkışlar).

Elimize ne geçerse mimar onunla bu bahçenin mimarlığını yapacağız, bahçenin mimarı bu Heyeti Celiledir. Nasıl bir plân vermişse o plâna göre güller, krizantemler dikilecektir. Yetişmiş çiçeklerin karşısında birgün rahatlıkla, gönül huzuru ile kahve içebildiğimiz zaman daha büyük cesaretle çalışacağız. Onun için işleri önümüze yığıp hepsini beraber yaparız, hepsini beraber düşünürüz dediğimiz zaman birgün eskiye intibak etmiş olmanın rahaveti, tembelliği ve şevksizliği içinde kalarak istikbale doğru ciddi bir hamle göstermemek tehlikesi milletçe ve partice önümüze çıkabilir. Onun için bugün demokrasi rejimine hangi mesele hasım ise olduğu gibi bırakıp onun üstünden atılarak istikbalde halledilir diye şekil meselelerine kapılarak, takılarak, söyle mi olur, böyle mi olur demek doğru değildir. Evvelâ düşüneceğimiz şey, demokratik rejime hasım olan maddeleri, kanunları bulduğumuz yerde imha

etmektir. Birinci işimiz arkadaşlar, demokratik rejimi bu memlekette tesis etmektir. Onun emaresi, işareti olan şeyi yapmak, tesis etmek vazifemizdir. Onun için vakit geçirmeden, şevklerimiz kırılmadan bunları artıracak vesileleri ihzar ederek bunları yapmak mecburiyetindeyiz sevgili arkadaşlarım. (Alkışlar).

REİS — Cevdet Soydan.

CEVDET SOYDAN (Ankara) — Muhterem arkadaşlar, deminden beri müzakere konusu olan bu rapor münasebetiyle söylenen sözlerden edindiğimiz kanaat şu olmalıdır ki, mevzu hakikaten bir tesis konusu olmaktan ziyade, esefle söylemek lâzımdır ki, tefsir konusudur. Bunu vaktiyle reddetmiş olduğumuz için halihazır müdafaa etmek durumu karşındayız.

Muhterem arkadaşlar, mesele umumi usul hükümlerine taallük eden bir konu üzerindedir. Biliyorsunuz ki, askerî mahkemelerle sivil mahkemelerin salâhiyet ve vazifeleri ayrı ayrı kanunlarla tanzim edilmiştir. Ceza Usulü Muhakemeleri Kanunumuzda askerlerin işledikleri suçlardan dolayı askerî mahkemelere, sivillerin işledikleri suçlardan dolayı sivil mahkemelerde muhakeme edilmeleri esası kabul edilmiştir. Bu hüküm karşısında millî mukavemeti kırmaktan suçlu sanıkların muhakemelerinin sivil mahkemelere âidiyeti mevzu bahisken, Askerî Muhakeme Usulü Kanununun 3 ncü maddesi umumi usulde, istisna teşkil etmek üzere, askerî mahkemeden vermek suretiyle vaktiyle tadil edilmiş. Bu kanun yaşamakta iken, her nedense, Matbuat Kanununda da ayrıca Usul hükmü ihdas edilmek lüzumu hissedilmiş ve matbuat suçlarının bunda zikredilen mahkemelerde muhakeme edileceği tâyin ve tasrih edilmiş. Bu vaziyete göre görünüşün tablosu şudur: Riyazî bir hakikat olarak Askerî Usulu Muhakemesinin üçüncü maddesi Matbuat Usulu Muhakemesiyle tadil ve ilga edilmiş bulunuyor. Yani, basın yoluyla işlenen suçlar, Askerî Usulu Muhakemesinin üçüncü maddesine göre değil, doğrudan doğruya Matbuat Kanununun 36 ncı maddesinin tatbik edileceğinin kabul edilmesi lâzımgelir.

Muhterem arkadaşlar, kanunlar, çeşitli yönlerden dolayı kül halinde mütalâa edilmek icabeder. Matbuat suçlarının 36 ncı madde ile rüyet edileceğinin kastedildiğini anlamak için size bir tek misal arzedeceğim. Salâhiyet hükümlerinin yanında, Usulu Muhakemenin yanında bir de vazif-

fe hükümleri vardır. Bu, mahkemenin vazifesini tâyin eder.

Matbuat yoliyle işlenen ve vazife itibariyle Sulh mahkemesine taallûk eden bir suçun mahkemesi Asliye Ceza Mahkemesine verilmiştir. Matbuat Kanununun 36 ncı maddesine taallûk eden alelâde hakaret dâvasının rüyet ile diğer vatandaşların mâruz buldukları hakaret dâvalarının rüyeti. Sulh Ceza mahkemeleri yerine, Asliye Ceza mahkemelerine verilmiştir. Sulhe taallûk eden salâhiyet mevki tâyin edilmiş olduğu nazarı itibara alınarak, millî mukavemeti kırmaktan suçlu olarak mahkemeye sevk edilenlerin, kanunda izah edilmiş olduğu gibi, Ağır Ceza mahkemelerine verilmiş olması lâzımdır. Müsaade ederseniz bununla ilgili olan fıkrayı okuyayım. (Bu kanunda yazılı olan ve basın yoliyle işlenmiş olan basın yoliyle işlenen ve ağır cezayı müstelzim bulunan suçların mahkemeleri bu nevi dâvalara bakmakla görevli mahkemelere ve diğerleri askerî ceza mahkemesinde görülür). Bu o kadar umumi ve aşikâr bir tâbirdir ki, Askerî Muhakemeleri Usulü Kanununun 3 ncü maddesi tamamiyle ilga edilmiş oluyor ve matbuat suçlarını doğrudan doğruya Ağır Ceza mahkemelerine veriyor.

Muhterem arkadaşlar, işin tefsiren halli yolu bertaraf edilmiş olduğundan bugün tesis yoliyle karşı karşıya bulunuyoruz. Bu bakımdan Adalet Komisyonunun raporunun reddiyle teklifin müzakeresini bendeniz bilhassa rica ediyorum.

ADALET VEKİLİ OSMAN ŞEVKİ ÇİÇEK-DAĞ (Ankara) — Sayın arkadaşlarım; Reşad Güçlü arkadaşımızın, 36 ncı maddenin tefsirine ait teklifi yüksek huzurunuzda geldiği vakit ben de o zaman Adalet Komisyonunun bir üyesi sıfatıyla yüksek huzurunuzda, 36 ncı maddeden anladığım mânayı, bütün geçmişteki müzakereleri, münakaşaları göz önünde tutarak arzetmiş ve bunun bir tefsir mevzuu olmaktan ziyade bir tesis mevzuu olduğunu ve binaenaleyh yüksek huzurunuzda bir tesis ile geldikleri takdirde kendilerini destekliyeceğimi arzetmiştim.

Bendeniz o zaman, tesis derken arkadaşlarımızın bugün getirdikleri mânada bir tesise gitmeyi kastetmedim. Hakikaten arkadaşlarımızın bir kısmının burada belirttikleri gibi, her kesi hâkimi tâbiisine götürecektir şekilde ve hakikaten şâmil, demokratik esas ve mânada bir

teklifle geldikleri vakit bunu destekleriz, demiştim. Fakat arkadaşlarımız 36 ncı maddenin tamamen dar şumulüne girmiş bir teklifle gelmiş bulunuyorlar ki bu teklifin kabulü askerî mahkemelere kanunen verilmiş olan vazifeleri aksatacak, oradaki ruh ve âhengi tamamen bozacak mahiyettedir. Bu bakımdan Adalet Vekâleti mesuliyetini deruhde ettiğim zaman, şuna emin olunuz ki, üzerinde durduğum ve demokratik ruh ve zihniyete doğru götürmek istediğim mevzuun bu husus tâ kendisi olmuştur. Bunun üzerinde çalışmalarımız devam etmektedir. Bu çalışmalarımızı efradını câmi, ağyarını mâni bir hale getirmek istiyoruz. Yoksa Fevzi Lûtfi arkadaşımızın burada heyecanla anlattıkları gibi bu saksıyı bir bahçeden alıp umumi bir bahçeye dikmek keyfiyeti değildir. Saksıyı biz fidaniyle getirmek istiyoruz. Arkadaşımız ise «saksıyı kıralım, içindeki çiçeği kıralım, dal dal umumi bahçeye dikelim» diyor ki biz buna taraftar değiliz. (Şiddetli gürültüler). (Öyle değil sesleri).

FEVZİ LÜTFİ KARAOSMANOĞLU (Manisa) — Katiyen böyle demedim. (Hayır, yanlış, öyle demedi sesleri, şiddetli gürültüler).

ADALET VEKİLİ OSMAN ŞEVKİ ÇİÇEK-DAĞ (Devamla) — Müsaade buyurun arz ediyim. (Gürültüler). (Saksı başka, bahçe başka sesleri). Müsaade buyurun, arkadaşımız diyorlar ki, «36 ncı maddeye aykırı şu madde var, değil mi? Bunu olduğu yerde boğalım, demokratik ruh ve zihniyete aykırı hükümler varsa askerî mahkemelerden alıp onları sivil mahkemelere verelim ve nasıl sivil şahısların işlediği suçlara bakılıyorsa onun gibi orada bakılsın...» Benim anladığım bu. Arkadaşımızın dediği budur zannediyorum.

Müsaade buyurun, şunu katiyetle kabul ediniz ki arkadaşlar, bu mevzu üzerinde sizler kadar hassasiyetle duracağız, çalışacağız ve çalışmaktayız. («Ne zaman? Bir sene oldu» sesleri)

REŞAD GÜÇLÜ (Seyhan) — Bir sene, bir sene...

ADALET VEKİLİ OSMAN ŞEVKİ ÇİÇEK-DAĞ (Devamla) — Şimdi arkadaşım bir rejim meselesinden bahsettiler. Hakikaten şu madde yok mu tam bir rejim meselesidir. Bir rejimin beka ve devamı, bir memleketin beka ve devamı meselesi ile ilgili olan bir mevzudur. Mü-

saade buyurun arkadaşlarım, bu kolay değildir. Arkadaşlarımın teklifini burada hemen kabul etmek ve onun üzerinde durmadan (evet) demek o kadar kolay olmamalıdır.

Şimdi Askerî Muhakeme Usulü Kanununun 3 neü maddesinin 3 neü fıkrasını yüksek huzuru-nuzda okuyacağım :

«Askerî Ceza Kanununun 55, 56, 57, 58, 59, 63, 64, 81, 93, 94, 95, 100, 101, 102, 124, 125, 127 nei maddeleri ve 148 nei maddenin (B) fıkrasında yazılı suçlar. Bu suçları işleyen kim olursa olsun askerî mahkemelere verilecektir.»

Eğer başınızı ağrıtmıyacağımı bilsem bu maddeleri birer birer okumak isterim.

Sözcü arkadaşımızın biraz evvel dedikleri gibi bütün bu suçlar; vatanın birliğine, temeline taallük etmektedir, bizzat vatan müdafaasına taallük etmektedir. Askerler arasında fesat ve isyan doğuran, doğurmak istiyen insanlar vardır, bunu ister kavlen, ister fiilen yapısın.

İşte bu askerler arasına isyan ruhunu getirmek, askerleri ayaklandırmak istiyen ve bu suretle memlekette kötü hava yaratmak diliyen, ihtilâl havası yaratmak istiyen bir insan olabilir. Bu maddeler onları tazammun etmektedir.

Şimdi, böyle bir adam bir beyanname ile şu alayı, şu fırkayı ihtilâle sevk etmek ister ve yahut onun arasına gizli nikapla girer, onların arasına fesat ve isyan tohumları ekebilir. İşte vâzu kanun zamanın icabına göre, büyük ve şiddetli ihtiyacı göz önünde tutarak, bilhassa rahnedar edilmek, sarsılmak, yıkılmak istenilen askerî cepheyi, askerî kuvveti korumak için ne yapmış? «Demiş ki, mademki bu, askerî cepheye, askerî varlığa müteveceih bir hareket, bir niyet, bir kasıttır. Bunların hesabı, askerî mahkemede görülsün.» Kanun vâzınının maksadı budur. (Gürültüler) İsterseniz okuyayım. («bu madde ile söylediklerinizin alâkası yok» sesleri, gürültüler).

Müsaade buyurun. Şimdi 58 nei maddenin tazammun ettiği şudur : 58 nei madde diyor ki, Türk Ceza Kanununun 153 ve 161 nei maddeleri mucibince birisi suç işleyecek olursa askerî mahkemelerde muhakeme edilecektir. Bu maddelerde zikredilen 141 ve 142 nei maddeler komünist tahriklere ve suçlara mütedairdir. Onların fiilleri (neşren olsun, kavlen olsun) askerî mahkemelerde rüyet edilecektir. Çünkü Askerî Usul Kanunu bu fiili bilhassa vatana ve askerliğe yöneltilmiş, onun kuvvet ve kudretini sarsmaya

mâtuf olarak telâkki etmiştir. Bu itibarla da onu umumi mahkemeden almış ve buraya getirmiştir. Bunlar askerî mahkemede muhakeme edilecektir, diyor.

Şimdi, vâzu kanunun kasıt ve niyet, iradesi bu olduktan sonra bunun bir kısmını orada bırakıp bir kısmını umumi mahkemeye getirmek doğru değildir. Esaslı bir tedbir değildir. Yani bir sivilin, sivil vatandaşın askerler arasına girerek kavlen ve fiilen yapmış olduğu propoganda, kötü fiil ve hareketler yine askerî mahkemede muhakeme edilecek, fakat bunu yazıyla yapacak olursa sivil mahkemeye gidecek diyorlar. Olmadı, ahenk bozuluyor. Ya tümünü bu mahkemeye vereceğiz, askerî güce taallük etse dahi burada muhakeme edeceğiz veyahut hepsini orada bırakacağız. Şunu arzedeyim ki, burada askerî mahkemelerle beraber umumi mahkemelerin işleyi şartları hakkında bir münakaşa yapılmasına dahi taraftar değilim. Anayasanın 7 nei maddesi; kaza kuvvetinin Mecliste mündemiç bulunduğunu, onun usul ve kanununa göre kurulmuş olan müstakil mahkemeler tarafından tedvir edildiğini belirtmiştir. Binaenaleyh askerî mahkemelere inandığımız gibi, umumi mahkemelere de inanıklığımız lâzım ve mecburidir. Bu itibarla bu kanunlar ayakta durdukça, berdevam kaldıkça, yapılacak şey şudur : Eğer ihtiyaç ve zaruretler, realiteler hakikaten şu işi askerî mahkemeye getirmek icabediyorsa o mahkemede bu iş görülür. Veya sivil mahkemeyi alâkalandırırsa elbette ki, umumi mahkemeye verilir. Veyahut da lüzum ve şartlar askerî mahkemelerin ipkasını gerektiriyorsa memleketin ve vatan menfaatinin icabı olarak o mahkemeler de kalır. İşin prensibini halletmek icabeder.

3 aydar beri mesuliyetini aldığım vazifenin yükü altındayım. Sizlerle beraber herkesi hâkimi tabiisine göndermenin şart olduğuna inanıyorum. Bu yolda da çalışmalarımız olduğuna inanmanızı rica ederim. Fakat bu kanunla, bu prensip işini halletmiyoruz. Askerî mahkemenin vazifesine girecek işlerin bir kısmını kaldırırsak prensip ihlâi edilmiş olur.

Hâmid Şevket arkadaşım, hâkimi tabiiden bahseetiler. Bir vatandaşı hâkimi tabiisine göndermek telâkkisince neşren şu suçu işlemiş olması lâzımdır. Eğer kavlen ve fiilen bir suçta tasaddi etmişse, hâkimi tabiisine gelmiyecek, yine orada kalacak, olursa bu prensip ne olur?

Şu halde evvelâ prensibi kökten halletmek mevkiindeyiz. Binaenaleyh bugün askerî mahkemeler bütün askerlerin işlerini görür, umumi mahkemeler de vatandaşların askerî mahkemeler dışın-da kalan işlerini görür. Biz bu prensip yolundayız. Ve bu hususta arkadaşlarla bereberim. Fakat arkadaşlardan biraz imsak ve imhal buyurmalarını rica ediyorum. Göreceksiniz ki; çalışmalarımızla kısa bir zamanda bu yola gireceğiz. (İnşallah sesleri)

REİS — Efendim 111 nci maddeyi okumak mecburiyetindeyim. Bir kanun veya bütçenin görüşülmesi sırasında her milletvekili Hükümete, sözcüye dilediği sorularda bulunabilir. Sorular sözler bittikten sonra sıra ile olur. Daha 11 arkadaşımız söz almıştır. Söz alan arkadaşlarla Hükümete sual soracak arkadaşları tesbit etmiş bulunmaktayız. Görüşmelere devam ediyoruz. Hükümetin sözü bitti ise söz alan arkadaşlara söz vereceğim.

Buyurun Abdürrahman Boyacıgiller.

ABDÜRRAHMAN BOYACIGİLLER (Zonguldak) — Yerimi Faik Beye veriyorum.

FAİK AHMED BARUTÇU (Trabzon) — Aziz arkadaşlarım, bir noktaya dikkat ettim : Bu kanun teklifinin reddini isteyen arkadaşlarımız kanunun prensibini müdafaa yolu ile reddini istemektedirler ve hattâ bu kanunun prensibini müdafaada kanunu teklif eden ve burada müdafaa eden arkadaşlarımızdan daha çok ileri gitmekte olduklarını söylüyorlar. Ben bunu tabii bulmaktayım ve ben bunu çok yerinde bulmaktayım. Çünkü bu kanun teklifinin istinat ettiği prensip tamamen demokratik anlayışa uygun bir prensiptir ve aksi yanı mer'î olan hüküm tamamen antidemokratik bir hükümdür. Geçen sene Hükümet antidemokratik kanunları açıklamak üzere, hatırlarsınız, bir ilim komisyonu teşkil etmişti. İlim Komisyonunun verdiği raporda bu noktaya da temastır arkadaşlar. Vatandaşın tabii hâkimi huzuruna sevk edilmesi Anayasanın sarih bir esasıdır.

Aleyhte konuşan arkadaşlarımız kanunun prensibi yerindedir diyorlar. Ancak bu prensip bütün sivil suçlara ve suçlulara teşmil edilmez üzere bu teklifin, reddedilmesi lâzımdır diyorlar.

Aziz arkadaşlarım, bizlerin ruhi hâleti, yerinde olmıyan bir şekilde bağlılık hâleti ruhiyesini

tesirsiz hale getirmemiz zaruridir. Sözcü arkadaşımız eğer şöyle bir şey söylemiş, meselâ demiş olsalardı ki; esasen Askerî Usul Kanununun bir kısım sivil suçlardan dolayı vatandaşları askerî mahkemeye sevk etmeyi âmir olan hükmünü kaldıracamız. Böyle bir teklif komisyonumuzda mevcuttur, derdesti müzakere veya, huzurunuzda derdesti takdimdir. Bu sebeple ben teklifi onunla birleştirmek üzere komisyonumuza verin, demiş olsalardı bu üzerinde durulacak bir sebep olabilirdi. Ama arkadaşım, böyle bir şey söylemiyorlar. Kanunun reddini isteyen arkadaşlar diyorlar ki, bu prensibe göre umuma şâmil bir tadil düşünölmek üzere bu kanunun reddi lâzımdır. Kim düşünecek?

Hükümet böyle bir şeyi Yüksek Meclise sevkettiğini söylemiyor. Hiçbir arkadaşımız bu yolda bir teklifim var demiyor.. Gelmesi muhtemel bir teklif veya bir tasarı da var mı yok mu; o da belli değil, böyle bir mucip sebeple antidemokratik olduğunda mutabakat halinde bulunduğumuz bir kanunun tadilinin reddi istenebilir mi, istense mâkul olur mu?

Arkadaşlar, biraz evvel bir şekilde ait ruhi hâleti tesirsiz kılmalıyız dedim. Hatırlarsınız, bu mevzu bir defa da tefsir yolu ile huzurunuzda gelmişti. O zaman da prensip doğrudur, hakikaten sivil suçlardan dolayı suçlunun umumi mahkemelere sevk edilmesi lâzımdır. Ama bu bir tefsir mevzuu değildir, binaenaleyh tedvin yolu ile bu meseleyi halledelim, demişti ve bu sebeple de tefsir talebi reddedilmişti. Hatırlarsınız... Komisyonun sözcüsü mü, başkanı mı? Tefsirin reddini isteyenler hep prensibin lehinde konuşmuşlardı. Güzel. Şimdi o günkü müzakerelerden mülhem olarak iki arkadaşımız tedvin yolu ile geldiler, kaldıralım bunu, diyorlar. Bu defa da ne diyoruz? Prensip yerindedir, doğrudur, demokratik anlayışa uygundur binaenaleyh kabul etmek lâzım gelir ama meselenin yalnız gazetecilere ait kısmıyla iktifa etmiyerek hepsini birden ele alalım. Aziz arkadaşlarım bir noktaya yüksek dikkatinizi çekerim; işin esasına ait olmak üzere mevzuu ele alalım diyen arkadaşlar aynı zamanda mevzuun çok karışık olduğunu da ima etmekten fariğ olmuyorlar. Adalet Bakanı arkadaşımız burada dediler ki: ben şahsan bu prensibin, tefsir meselesi mevzuubahis olurken, çok lehinde bulundum. Ama işi bir cephesinden ele alan arkadaşların bu teklifine taraftar olmuyorum,

çünkü bu teklifi kabul etmek için cüzünü hal-letmek olur. Meselenin heyeti umumiyesine ait bir teklif gelirse onun üzerinde durmalıyız dediler ve arkasından şunu da ilâve ettiler; dediler ki, biz bu teklifi kabul edersek askerî mahkemelerin vazifesini azaltmış olacağız... (Aksatmış olacağız dedi sesleri) Veya aksatmış olacağız. Bâzı sivil suçlardan dolayı bir kısım vatan-daşları askerî mahkemelere sevk ederken bir kısmını sevk etmeyeceğiz.

Aziz arkadaşlarım, askerî mahkemeler yalnız askerî suçlara bakacaklardır. Biz askerî mahkemelerin vazifelerini azaltacağız. Askerî mahkemeler ancak harb zamanlarında mühim bâzı sivil suçlar için vazife görecek müesseseler olabilirler, ama sulh zamanlarında yalnız askerî suçlara bakacaklardır. En yeni Anayasalarda bu esaslar, sureti mahsusada yer almaktadır. Biz, askerî kaza meselesi üzerinde konuşmuyoruz. Askerî kaza meselesi üzerinde ileride duracağız ve askerî mahkemelerin gerçek istiklâllerini Anayasanın metnindeki ve ruhundaki mânaya göre tamamlayacağız ve teminatlarını elbirliği ile sağlayacağız. İlim komisyonu bu noktaya da temas etmiştir. İlim komisyonu demektedir ki, askerî mahkemeler Anayasanın belirttiği şekilde müstakil değildirler, askerî mahkemeler bugünkü haliyle müstakil mahkeme adedilemezler. Askerî mahkemeleri müstakil mahkemeler haline getirmek, için Hâkimler Kanunundaki teminattan istifade ettirilmelidirler. Askerî mahkemeler Anayasanın kastettiği mânada müstakil mahkemeler haline getirileceklerdir. Ve bunlar askerî suçlara bakacaklardır. Demokratik nizam ve anlayışın icabı budur, ve bu olacaktır.

Şimdi elimize gelen mevzu, ilim komisyonunun antidemokratik olduğunu söylediği, Anayasanın prensiplerine uygunsuzluğunda hepimizin mutabakat halinde bulunduğumuz ki, bu anlayışta, Adalet Bakanı da dâhil, bir kanunun bir hükmünün kaldırılmasını istihdaf etmektedir.

Aziz arkadaşlarım; bu teklif, arzettiğim gibi, meselenin topuna ait muhtemel bir teklif veya tasarının gelmesine talik edilecek olursa bu bizi tâbiri mârufu ile, ipe un sermek yoluna götürebilir. Elimize gelmiş iken antidemokratik olduğundan şüphemiz olmadığına göre, bu teklifi kabul etmemek mâkul olmaz. Arkadaşlar

bunun kabulü, aslının kaldırılması da hem fikir olduğumuz Askerî Ceza Usulünün 3 ncü maddesindeki hükmün değiştirilmesini de ta-cil eder. Bu kanun reddedilirse heyeti umumiyesine ait tasarı veya teklifin ne zaman geleceği ve ne zaman görüşüleceği malûm olmadığına göre bize bir şey kazandırmış olmaz ama bu kanunu yüksek heyetiniz kabul ederse Hükümet direktif vermiş olur. Bu direktif, Adalet Bakanının esasen sizinle beraberim dediği prensibe uygun bir şekilde hazırlanacak bir tasarımı huzurunuzda getirmeyi tacil eder. Sayın mazbata muharririni de müstacelen böyle bir teklifi getirmeye teşvik eder. Binaenaleyh görüşülen teklifin kabulü tamamıyla yerinde olur. Ve asıl istediğimiz, umumi prensibe uygun umumi bir tadilin bir an evvel buraya getirilmesini de temine yarar, aziz arkadaşlarım.

ABDÜRRAHMAN BOYACIĞILLER (Zonguldak) — Muhterem arkadaşlar, gayet kısa konuşacağım. Güzel bir hava eserken, Hükümet namına söz alan sayın Adalet Bakanı, bu güzel havayı bozarak, fırtınalı bir hava yarattı. (Bozulmadı sesleri). Fakat şayanı şükrandır, eminim ki, sizler bu memlekette demokrasiyi kuracak kanunları teker teker ele alacaksınız.

Arkadaşlarımdan birisinin de ifade ettiği gibi, Hikmet Bayur askerî mahkemeye verildiği zaman, Kasım Gülek askerî mahkemeye verildiği zaman, Avrupa'da seyahatte bulunan Demokrat Partili milletvekili arkadaşlarımız üzüntü duymuşlardır. Orada kendilerine demişler ki, Türkiye'de demokrasi var diyorsunuz, Kasım Gülek, Hikmet Bayur gibi muhalif partilere mensup olanları askerî mahkemeye veriyorsunuz Bu ne demektir? Hakikaten arkadaşlar, dünyanın hiçbir demokratik memleketinde sivillerin işlemiş olduğu sivil suçlardan dolayı askerî mahkemelere sevk edildiği vâkı değildir, misalleri demokrat olan memleketlerde yoktur. O halde el birliği ile, 1946 da doğmuş olan demokrat fidanı, bu kanunu kabul etmek suretiyle, sulhyalım, memlekette muhtaç olduğumuz havayı teneffüs edelim, demokratik nimetlerden geniş ölçüde istifade edelim, benim temennim bundan ibarettir arkadaşlar.

REİS — Rükneddin Nasuhioğlu, buyurun.

RÜKNEDDİN NASUHIOĞLU (Edirne) — Muhterem arkadaşlar, ben deniz söz alacak de-

ğildim. Yalnız, demin Reşad Güçlü arkadaşım, omuzuma dokunarak, geçen sene bu mevzuda istenilmiş olan tefsir çıksa idi bu mesele tekrar gelmezdi dedi. yani, sen mâni oldun, demek istedi.

Bir defa, takdir buyurursunuz ki, hakikaten mevzu, tefsir mevzuu değildir. Nitekim Büyük Millet Meclisi buna göre kararını vermiştir.

Mevzu; hakikaten bir tesis mevzuudur. Bugün de tesis halinde gelmiş bulunuyor. Kanunun aleyhinde konuşacak değilim. Yalnız geçen sene burada tefsir reddedildiği vakit Yüksek Meclis, encümen raportörünün ve Sayın Adalet Bakanının burada konuştuğu gibi; bu mevzuun daha esaslı şekilde ele alınması kararını verdi. Ve mesele böyle bir, iki madde değil, zannediyorum ki, 25 - 30 maddedir.

Vaktile tamamen Türk Ceza Kanununun hududu dâhilinde kalan bâzı mevzular, muhtelif sebepler ve bilhassa 10 - 15 sene zarfında dünya ahvalinin göstermiş olduğu şartlar karşısında birer birer askerî mahkemeye intikal etmiştir. Bunların temizlenmesi ve heyeti umumiyesinin ayıklanarak mercii tabiiilerine intikal ettirilmeleri bakımından o vakit vazife taşıyan bir arkadaşınız sıfatıyla mesaiye geçmiş ve Millî Savunma ile yapmış olduğumuz muhtelit bir komisyonda bütün bu mevzu baştan nihayete kadar ayıklanmış; tesbit olunmuştur. Yalnız iki küçük mevzu kalmıştır ki, onlar da hakikaten şayanı ehemmiyet olmayacak derecede küçüktür. Onları da bendeniz, onların lehinde kabul etmişim.

Şimdi, bu kanun kabul edilir veya edilmez, bu, Heyetinizin kararına bağlıdır. Yalnız Sayın Adalet Bakanına arz etmek istiyorum ki, işlenmiş bir mevzu vardır ve hakikaten eğer bu mesainin neticesi bir kanun âlyihası halinde buraya getirilecek olursa, kendisinin, raportör arkadaşımızı ve Heyeti Celilenizin ısrarla üzerinde durduğu bu mesele, esaslı bir surette ortadan kalkar ve sulh zamanında işlenen bu gibi suçların muhakemeleri mercii tabiiisine girmiş olur. Tabii seferberlik hali başkadır.

Şimdi, bu noktayı bilhassa arz etmekten maksadım, bunun Hükümet tarafından buraya getirilmesini temin için huzurunuzda Hükümeti ikaz etmektir. Diğer taraftan bu teklifi kanuniyeye gelince :

Haddizatında mevzua temas ediyorum ve esa-

sen bir tesis olduğunu iddia ve kabul ediyorum, yalnız bir noktada ayrılıyorum. Aynı mahiyette olan bir cürmün yazı ile olursa bir mahkemede, şifahen, mitinkle, ifade ile olursa başka bir mahkemede görülmek gibi bir gayritabii vaziyeti bu kanun henüz muhafaza ediyor. Ama arzetmiş olduğum esaslı kanun gelecek olursa bu mevzu tamamiyle mercii tabiiisine girmiş olacaktır. Askerî mahkemelerde seferberlik zamanındaki istisnai vaziyetler muhakeme edilecektir.

Bendenizin mâruzatım bundan ibarettir.

REİS — Kifayet takrirleri vardır, okutuyorum.

Yüksek Riyasete

Mesele tavazzuh etmiştir. Müzakerenin kifayetinin oya vaz'ını arz ve teklif ederim.

Denizli Mebusu
Fikret Başaran

Yüksek Riyasete

Müzakere kâfidir. Takrirlerin okunmasını teklif ederiz.

İzmir Ankara
Necdet İncekara Hâmid Şevket İnce

6. II. 1953

Yüksek Başkanlığa

Müzakere kâfidir. Reyâ vaz'ını rica ederim.

Zonguldak Milletvekili
A. Boyacıgiller

REİS — Kifayet takrirlerini kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Diğer takrirler vardır, okuyacağız.

Yüksek Reisliğe

Adliye Encümeni raporunun reddiyle teklifin müzakere ve kabulünü arz ve teklif ederiz.

Niğde Manisa
N. Bilge Adnan Karaoğlu
Ankara Tokad
Cevdet Soydan Sıtkı Ataç

6. II. 1953

Yüksek Başkanlığa

Kanunun tekrar komisyona gönderilmesine lüzum yoktur. Komisyon raporunun reddiyle kanunun müzakeresine geçilmesini arz ve talep ederiz. *

Konya Bursa İzmir
Saffet Gürol Halûk Saman C. Baban

Yüksek Başkanlığa

Şifaha arzettiğim sebepler dolayısıyla komisyon raporunun reddiyle kanun tasarısının gündeme alınmasını arz ve teklif ederim.

6. II. 1953

Seyhan Mebusu
Reşad Güçlü

B. M. Meclisi Başkanlığına

Adalet Komisyonu raporunun reddiyle teklifin müzakere edilmesini arz ve teklif ederim.

Çanakkale Mebusu
Bedi Enüstün

6. II. 1953

Yüksek Reisliğe

Şifaha arzettiğim sebeplere binaen Basın Kanununun 36 ncı maddesinin reddine mütedair bulunan Adalet Komisyonu raporunun reddiyle teklifin yeniden tetkiki için Adalet Komisyonuna iadesini arz ve istirham eylerim.

Manisa Mebusu
Şemi Ergin

REİS — Teklifler iki kaydı ihtiva etmektedir. Bir kısmı teklifin yeniden Adalet Komisyonuna verilmesini tazammun etmektedir. Diğer bir kısım teklifler Adalet Komisyonu raporunun reddi ile teklif sahibi arkadaşlarımızın metinlerinin müzakeresine geçmek mealindedir. Bu türlü takrir veren arkadaşlarımız, kendi tahminime göre, zannedersem, bâzı emsali göz önünde bulundurmamak suretiyle hareket etmişlerdir. Şöyle ki; kanun teklif ve tasarılarının ilgili komisyonlarda müzakeresi yapıldıktan sonra en son komisyonun metni üzerinde Heyeti Umumiyede müzakere cereyan etmesi teamüldendir. Bâzı ahvalde, bir kısım arkadaşlarımızın teklifi ile, teklif veya tasarının en son konuşulduğu komisyonun metni değil, ondan daha onu müzakere etmiş olan komisyonlardan birisinin hazırladığı metin Kamutayda müzakereye mevzu olabilir. Böyle teklifleri Heyeti Âliyenizce kabul edildiği ve o suretle müzakerelerin cereyan ettiği vâkıdır. Fakat takdir buyurursunuz ki, bu şekilde vukubulan kabullerde, son komisyonun metni reddedilip diğer komisyon metni müzakereye esas tutulduğu takdirde o komisyon maddelere iştirak ederse mevzuu savunmakta haklıdır. Şimdi vaziyet öyle değildir.

Adalet Komisyonu teklif sahibinin... (Gürül-

tüler) Efendim, izah sadedinde arz ediyorum. Karar sizindir. İctüzüğü lâykı veçhile tatbik bakımından anlayışımı izah etmek istiyorum. Reyletinizi kullanırken teshil maksadiyle arz ediyorum.

Teklif sahiplerinin metni üzerinde Adalet Komisyonu tasarruf yapmamıştır. Tümü üzerinde müzakere ettikten sonra ekseriyetle reddetmiştir. Bu itibarla kanunun teknik redaksiyon icaplarını göz önünde bulundurmamak suretiyle teklifleri dikkata almak üzere reyimize arzedeceğim.

Adalet Komisyonuna iadesi suretiyle komisyon raporunun dikkate alınıp alınmaması hususunu reyi âlinize arzedeceğim. (Gürültüler)

FAİK AHMED BARUTÇU (Trabzon) — Esası reye koyun.

REİS — Adalet Komisyonu raporunun reddiyle, redaksiyon ve teklif bakımından metnin Adalet Komisyonuna verilmesini...

REŞAD GÜÇLÜ (Seyhan) — Bu teklifin aleyhinde konuşacağım.

REİS — Oylama sırasında söz olmaz Reşad Bey.

Evvelâ raporun reddini reyimize arz ediyorum. Raporun reddini kabul buyuranlar lütfen işaret buyursun... Aksini reye arz ediyorum. Raporu kabul edenler lütfen işaret versinler. Adalet Komisyonu raporu reddedilmiştir. (Alkışlar)

Şimdi redaksiyon bakımından teklifin Adalet Komisyonuna iadesi hususunu... (Yok öyle şey sesleri) (Gürültüler)

Efendim, Adalet Komisyonu raporu reddedilmiş bulunduğuna göre teklifi kanununin Adalet Komisyonuna...

REŞAD GÜÇLÜ (Seyhan) — Usul hakkında söz istiyorum.

REİS — Oylama sırasında söz verilmez.

Hepimizin maksadı sağlam mecrada bir karara varmaktır.

REŞAD GÜÇLÜ (Seyhan) — Bir teklifim var. Komisyona iade edilmesin diyeceğim. Komisyona iade edilmesi hususundaki takririn aleyhinde konuşacağım.

REİS — Buyurun.

REŞAD GÜÇLÜ (Seyhan) — Muhterem arkadaşlar, Adalet Komisyonu işi tetkik etmiş ve bir karara varmıştır. Verdiği karar da bir raporla huzuruza gelmiş ve az önce reddedilmiştir. Bunun tekrar Adalet Komisyonuna gönderilmesine lüzum yoktur. Esasen üç maddelik bir kanundur. Eğer maddelerin müzakeresi sırasın-

da redaksiyon için heyeti umumiye karar verir-
se o zaman komisyona göndeririz.

REİS — Telâşa mahal yoktur. Adalet Ko-
misyonunun raporunu heyeti celileniz reddet-
ti. Bir de komisyona gönderilmesi teklifi var,
bunu da reyî âlinize arz etmek zorundayız. Ret
veya kabul yine size ait bir keyfiyettir. Karar
nasıl tecelli ederse biz o türlü hareket ederiz.

Adalet Komisyonuna iadesini isteyen teklifi
tasvip buyuranlar lütfen işaret versinler... Ada-
let Komisyonuna iadesini istemiyenler lütfen
işaret versinler.. Bu teklif de reddedilmiştir.

Maddelere geçilmesini oyunza arz ediyorum.
Maddelere geçilmesini kabul edenler.. Kabul
etmiyenler.. Maddelere geçilmesi kabul edilmiş-
tir.

**Basın Kanununun 36 ncı maddesinin birinci fık-
rasının tadili hakkında Kanun**

MADDE 1. — 5660 sayılı Basın Kanununun
36 ncı maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekil-
de değiştirilmiştir :

Bu kanunda yazılı olan veya basın yoluyla
işlenmiş bulunan bütün suçlardan ötürü sivil
şahıslar hakkında ağır cezayı gerektiren dâva-
lar Ağır Ceza Mahkemelerinde ve diğerleri As-
liye Ceza Mahkemelerinde görülür.

REİS — Maddeyi oyunza sunuyorum. Ka-
bul edenler.. Etmiyenler.. Kabul edilmiştir.

MADDE 2. — Bu kanun yayımı tarihinde
yürürlüğe girer.

REİS — Maddeyi oyunza sunuyorum. Ka-
bul edenler.. Etmiyenler.. Kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Bu kanun hükümlerini İcra
Vekilleri Heyeti yürütür.

REİS — Maddeyi oyunza sunuyorum. Ka-
bul edenler.. Etmiyenler.. Kabul edilmiştir.

Tasarının birinci görüşülmesi bitmiştir. (Al-
kışlar).

Vaktin geçikmesine binaen 9 Şubat Pazartesi
günü saat 15 te toplanılmak üzere Birleşime son
veriyorum.

Kapanma saati : 19,10

6. — SORULAR VE CEVAPLAR

A — YAZILI SORULAR

1. — Trabzon Milletvekili Mahmut Goloğlu'nun Akçaabat'ta bir milyon kilo tütünün işlenmesine ne için müsaade edilmediğine ve 600 tütün ve 150 deniz işçisinin işsiz kalmaları için ne gibi tedbirler alındığına dair sorusuna Devlet Vekili Muammer Alakant, Çalışma Vekili Samet Ağaoğlu ve Gümrük ve Tekel Vekâleti Vekili Sıtkı Yırcalı'nın yazılı cevapları (6/866)

Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

Senede (4-4,5) milyon kilo tütün yetiştiren Akçaabat İlçesinde aile efradı yekûnu 2500 ü bulan 600 meslek işçisi vardır. Akçaabat'ta tütün işleme işlerine son verilmiş olduğu cihetle bu işçiler işsiz ve perişan durumdadır. Her ne kadar Trabzon'da yeni bir işleme evi faaliyete geçmek üzere ise de bu işleme evi 800 kadın işçinin çalışacağı vüsattedir. Akçaabat işçileri ise erkektir. Bu sebeple Akçaabat işçilerinin

Trabzon İşleme Evinde çalışmalarına imkân yoktur.

Diğer taraftan bölge rekoltesi 6 milyon kilodur.

Bu duruma göre 800, hattâ 1000 işçinin yalnız il rekoltesi 4,5 milyon kiloyu bile işlemesi mümkün değildir.

Şu halde 6 milyon kilodan bir kısmının Akçaabat'ta işlenmesinin Trabzon'daki faaliyete tesiri olmayacaktır.

Bu takdirde nakliyatta da tasarruf temin edilecektir.

Akçaabat tütülerinin büyük yapraklı olması da erkek işçiye lüzüm gösterir ki, Akçaabat'taki mesai daha verimli olacaktır.

İşlemenin kabulü halinde kalen Tekel İdaresi elinde işlemeye müsait bina vardır ve anlaşılabilirliğine da mâni olmaz.

Aksi halde Akçaabat tütünlerinin tamamı-

nın Trabzon'a nakli ile 150 deniz işçisi de işsiz kalacaktır.

Esasen topraksız vatandaşlardan müteşekkil bir yerde mevcut ve mümkün bir iş hayatının kaldırılmasıyla doğacak sıkıntılı hali izaha lüzum yoktur.

Şu durum karşısında :

A) Hiç olmazsa bir milyon kilo tütünün Akçaabat'ta işlenmesine niçin müsaade edilmediğinin,

B) Aksi halde 600 tütün ve 150 deniz işçisinin işsiz kalmamaları için ne gibi bir tedbir düşünüldüğünün,

Gümrük ve Tekel, Çalışma ve Devlet Bakanlıklarınca yazılı olarak cevaplandırılmasını rica ederim.

Saygılarımla.

Trabzon Milletvekili
Mahmut Goloğlu

T. C.

Devlet Bakanlığı 8 . XII . 1952

Hususi Kalem Müdürlüğü

Sayı: 128

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Trabzon Milletvekili tarafından verilip 6.XII. 1952 tarih 4381/9712 sayılı tezkereleriyle havale buyurulan yazılı soru önergesindeki hususlar Çalışma ve Tekel Bakanlıklarını ilgilendirmekte olduğundan ve bu Bakanlıklar tarafından cevaplandırılacağından tarafımızdan ayrıca bir mütalâa ilâvesine mahal görülmediğini saygılarımla arz ederim.

Devlet Bakanı
Muammer Alakant

T. C.

Çalışma Vekâleti 6 . II . 1953

Çalışma Genel Müdürlüğü

Sayı:1045.20.9/3, 1104

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek
Riyasetine

Genel Kâtip - Kanunlar Müdürlüğü:

6 . XII . 1952 tarihli ve 4381/9712 sayılı yazıları karşılığıdır:

Akçaabat'ta bir milyon kilo tütünün işlenmesine ne için müsaade edilmediğine ve 600 tütün ve 150 deniz işçisinin işsiz kalmamaları için ne gibi tedbirler alındığına dair Trabzon Mebusu

Mahmut Goloğlu tarafından verilen yazılı soru önergesinin yüksek huzurlarıyla alınan örneği incelenmiştir.

Aynı önergeye Gümrük ve Tekel Vekâletince verilen cevaba Vekâletimizce de iştirak olunduğunu, ancak işsiz kalmaları melhuz 600 tütün, 150 deniz işçisinin mümasil iş yerlerine yerleştirilmeleri hususunda İş ve İşçi Bulma Kurumu Genel Müdürlüğüne gerekli emir verildiğini saygı ile arz ederim.

Çalışma Vekili
S. Ağaoğlu

T. C.

Gümrük ve Tekel Bakanlığı

İnceleme ve Denetleme

15.I.1953

Kurulu Başkanlığı

Sayı : 282

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüce
Başkanlığına

Genel Kâtip - Kanunlar Müdürlüğü :

6 . XII . 1952 tarihli ve 9982/4381-866/6 sayılı yazıları karşılığıdır :

Akçaabat tütünlerinin hiç olmazsa bir milyon kilosunun mahallinde işlenmesine ve aksi takdirde 600 tütün ve 120 deniz işçisinin işsiz kalmamaları için ne gibi tedbirler alındığına dair Trabzon Milletvekili Mahmut Goloğlu'nun yazılı soru önergesinin yüksek yazmalarıyla alınan örneği incelenmiş ve varılan netice aşağıda arz olunmuştur :

1. Trabzon ve Akçaabat'ta Tekel İdaresi ihtiyacı için satın alınan tütün miktarı senevi vasatı üç milyon kiloyu bulmaktadır.

2. Trabzon İşleme Evinde günlük vasatı işçi verimi 20. senede ise 6.000 kilo civarındadır.

3. Bu neticeye göre üç milyon kilo mubayaanın $3\ 000\ 000 \div 6\ 000 = 500$ işçi ile bir sene zarfında işlenmesi mümkün olacaktır.

4. Halen 350 işçi civarında olan Trabzon İşleme Evi kadrosunun yeni işleme evinde 500 kişiye çıkarılması halinde Trabzon ve Akçaabat mubayaasının tamamen Trabzon'da işlenmeleri mümkün olacağı gibi âzami kadronun kullanılmasına dahi lüzum kalmıyacaktır.

5. Bu miktarın haricinde destekleme mahiyetinde satın alınan tütün miktarı bir milyon kilo olup muvakkat bir zamana inhisar edecek

olan bu mubayaanın şimdilik İstanbul'da ve yahut kadroya 170 kişi ilâvesiyle Trabzon'da işlenmesi mümkün olacaktır.

6. Akçaabat'ta Tekel İdaresinin 4 deposu vardır. Bunların istiap hadleri 55 bin denkte 1.650 tondur. Buna mukabil Akçaabat'tan her yıl 2.000 ton civarında tütün satın alınmakta ve ambarlamayı kolaylaştırmak ve ekici şikâyetlerini bir dereceye kadar önleyebilmek için mubayaa sırasında bir kısım tütünleri İstanbul depolarına kaldırmak zarureti hâsıl olmaktadır.

Bu ilcede bir işleme yapıldığı takdirde gerek işleme evi olarak, gerek İş Kanununa göre işçilere tahsis edilecek genişçe sahalara ihtiyaç hâsıl olacaktır. Mubayaanın başlamasından sonra esasen kifayetsiz olan bu ambarlarda işleme için saha ayırmak mevcut güçlükleri bir kat daha artırmış olacak ve birçok şikâyetlere meydan verecektir.

7. Bunlara rağmen Akçaabat mubayaasının

dan bir milyon kilosunun mahallinde işlenmesi halinde Tekel İdaresine;

a) İşlemenin icrasına müsait bir miktarda tedariki,
b) Teknik ve idari elemanlardan mürekkep teşkilât kurulması,

c) İşlemenin icrasına yarıyacak tesisat ve avadanlıkların vücuda getirilmesi, gibi külfet ve mecburiyetler tahmil edecek ve bunlara mukabil Akçaabat'ta senenin muayyen zamanlarında bulunabilecek 600 tütün işçisinden ancak cüzi bir kısmına iş sağlanabilecek ve bu da esas dâvanın halline yaramıyacaktır.

Bu sebeplerle Akçaabat'ta bir tütün işleme evi açılması mümkün görülememektedir.

Akçaabat Tütün İşçileri Sendikası Başkanlığına da müracaatlarına cevaben aynı netice bildirilmiştir.

Saygılarımla arz ederim.

Gümrük ve Tekel
Bakanı V.
S. Yırcalı

7. — TELGRAF

Ridvan Uslu imzasıyla gönderilen ve Millî Korunma Kanununun 30 ncu maddesinin tadil edilmemesine dair telgrafı.

Askerî memurların mağduriyetlerine Bü-

yük Millet Meclisince nihayet verilmesinden dolayı duydukları sevinç belirten Balıkesir'deki askerî memurlar adına telgraf.

DÜZELTİŞLER

Bu Birleşim Tutanak Dergisine bağlı basmayazılarda aşağıdaki düzeltişler yapılacaktır:

S. Sayısı	Sayfa	Sütün	Satır	Yanlış	Doğru
53	1	1	13	İstanbul Boğaziçi	İstanbul Boğazı
53	1	2	12	er Ali Kalam	er Ali Kemal
53	2	2	9	ve şiddetle	ve şiddette
53	2	2	12	infial	infial
62	4	1	8	Ç	(ç)
62	4	1	10	halledilmemesi	halledilmesi
62	4	1	12	ve 115607/405/10440 ve 115607 - 165/1545	ve 113607/405/10440 ve 115607 - 165/1548
62	4	1	17	şahrsar	şahıslar
62	4	1	21	tarihli	sayılı
62	4	1	22 - 24	talep edilmiş ve keyfiyet Yüksek Meclisin 12. XI. 1952 gün ve 77/1974 tarihli tezkeresiyle talep edilmiş ve keyfiyet Yüksek Meclisin 12. XI. 1952 toplantısında	talep edilmiş ve Yüksek Meclisin 12. XI. 1952 toplantısında
62	4	1	26	bulunmakla	bulunulmakla
62	4	1	32	kesenekneklerin	keseneklerin
62	4	2	5	A ve B fıkralarında	(a) ve (b) fıkralarında
62	4	2	12	Ç fıkrasındaki	(ç) fıkrasındaki
62	4	2	20	7 nei maddede	7 nei maddesinde
62	4	2	21	A fıkrası	(a) fıkrası
62	4	2	22	kadrosunda	kadrosundan
62	4	2	27	5434 sayılı kanunun	5434 sayılı Kanun
62	4	2	27	Ç fıkrası	(ç) fıkrası
62	5	2	10	keyfiyetin	keyfiyet
69	2	2	8	bulunmakla	bulunulmakla
69	3	1	22	yurda girmekte	yurda girmek de
69	3	1	24 - 25	35 nei madde	35 nei maddeye
69	3	1	25	halde	hallerde
69	3	1	28	konulmaması	konulması
69	3	1	31	ve yurttan	veya yurttan
69	3	2	1	cümlesinden	cümlesinin
69	3	2	12	bulunduğu	bulunduğunu
69	3	2	14	geçmesinin de	geçilmesinin de
70	5	2	41	İstinaden	İstisnaen
70	6	2	25	bu	bir
70	6	2	33	edilmesi yolundaki mütalâa, bugünkü zihniyet	
70	6	2	39	mahkemelerinin	muhakemelerinin

Mülga 81 nci Piyade Alayı Havan Bölüğü erlerinden Gazianteb'in Kazanlı Mahallesi Gassabbaşı Çıkmaz Sokakta oturan Ali Kemal Uygur'un ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi ve Adalet Komisyonu raporu (3/356)

T. C.

Başbakanlık

Yazı İşleri ve Sicil Müdürlüğü

Özel No. 5/4 - 2209, 6/2360

5. VIII. 1952

Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

Üst ve âmirini öldürmekten sanık mülga 81. Piyade Alayı Havan Bölüğü erlerinden, Gazianteb'in Kozanlı Mahallesi Gassalbaşı Çıkmaz Sokakta oturan Ahmetoğlu 1929 doğumlu Ali Kemal Uygur'un ölüm cezasına çarptırılması hakkında İstanbul Boğazı Müstahkem Mevki Komutanlığı Askerî Mahkemesinden verilen hükmün tasdikına ve sonraki kanuni işlemin Büyük Millet Meclisince yapılmasına dair olup Millî Savunma Bakanlığının 24. VII. 1952 tarih ve 52/3848 sayılı tezkeresiyle gönderilen Askerî Yargıtayın 26. V. 1952 tarih ve 995/738 sayılı ilâmı ile bu işe ilişkin dosyanın bağlı olarak sunulduğunu saygılarımla arz ederim.

Başbakan

A. Menderes

Adalet Komisyonu raporu

T. B. M. M.

Adalet Komisyonu

Esas No. 3/356

Karar No. 14

18. XII. 1952

Yüksek Başkanlığa

Emri altında bulunduğu onbaşı, Kandıra'nın Hacı İsmailler Köyünden Naımoğlu 1929 doğumlu Kâzım Kuzu'yu öldürmekten suçlu, İstanbul Anadolu Kavağında, Mülga 81 nci Piyade Alayı Havan Bölüğü erlerinden ve Gazianteb'in Kayaçık Mahallesinden Ahmetoğlu 1929 doğumlu Ali Kemal Uygur'un ölüm cezasına çarptırılması hakkında İstanbul Boğaziçi Müstahkem Mevki Komutanlığı Askerî Mahkemesinden verilen hükmün onanmasına dair Askerî Yargıtay 1 nci Ceza Dairesinden çıkan 26. V. 1952 tarih ve 995 Esas ve 738 karar sayılı ilâm Anayasanın 26 nci maddesinde yazılı muamelenin yapılması için Başbakanlığın 5/4 - 2209, 6/2360 sayı ve 5. VIII. 1952 tarihli

tezkeresi ile birlikte komisyonumuza havale buyurulmakla bu işle ilgili dâva dosyası tetkik edildi.

Katil hâdisesinin adı geçen Kemal Uygur tarafından ika edildiği, hükmün mesnedi olan ikrar, şahadet, keşif, rapor, ve katilde kullanılıp elde edilen suç aleti gibi delillerle vazihan sabit olmuştur.

Ancak, kaatil er Ali Kelam Uygur'un izin gittiği memleketinden 16.VI.1951 gününde avdetle kıtasına iltihak eylediği, 17. VI. 1951 pazar günü İstanbul'a geçmek için maktulden başka Süleyman Arık ve Mehmet Çam adlarındaki diğer onbaşılarından izin istediği halde bunların izin işine karışamayacaklarını söylemelerine rağmen

men izinsiz olarak İstanbul'a gidip akşam saat 18,30 da bölüğe döndüğü ve o gece teravih namazından sonra saat 24 sıralarında aynı zamanda çavuşluk vazifesi de üzerinde bulunan mak-tul onbaşı Kâzım Kuzu, yanında onbaşı Meh-met Aydemir'le koğuşa gelerek koğuş nöbetçisi Abdullah Çelik'e verdiği emirle, kaatil Ali Ke-mal'i uyandırarak neden İstanbul'a izinsiz git-tiği sualine, Ali Kemal'in bir hata işlediğinden bahisle affını rica etmesine aldırmıyarak tokat-la ve sopa ile dövdüğü ve dövme hâdisesi ber-taraf olduktan ve iki taraf yatıp uyuduktan iki saat sonra kaatil Ali Kemal koğuş nöbetini almak için uyandırılıp nöbet mahalline gider-ken saat 4,30 da kapı yanında yerde yatmakta olan Kâzım Kuzu'yu görerek ustura ile ve âni bir darbe ile boğazını keserek öldürdüğü anlaşı-lmaktadır.

Komisyonunda yapılan müzakere sonunda :

Ordu iç hizmet talimatnamesi ahkâmına göre astların üst ve âmirlerinin verdikleri emirleri tam bir sadakatla ifa eylemeleri ve kendilerine itaat et-meleri ve üstlerin de astlara şefkatle muamele etmeleri ve mevzuat dışında her hangi bir müey-yide ve ceza tatbikından kaçınmaları lâzım iken maktulün salâhiyet harici dövme yolunu ih-tiyar etmesi ve hiçbir lüzum ve zaruret bulun-madığı halde gece saat 24 te sanığı uykudan kal-dırıp tekdir etmesi gibi haller Türk Ceza Kanu-nunun 51 nei maddesinde gösterilen kanunî tah-fif sebebinin mülâhaza ve kabulüne müsait gibi görülmekte ise de Askerî Ceza Kanununun 92 nei maddesinde; haksız hareketin hemen akabinde işlenecek bir fiilde kanunî tahfif sebebinin dü-şünülmesi lâzımgeleceği şeklinde mevcut hük-mün tahrik ile suç arasında zaman geçmeksizin

fiilin ika edilmiş bulunması haline hasredilmiş bulunmasından dolayı zikri geçen Türk Ceza Ka-nununun 51 nei maddesinden suçlunun istifadesi mümkün bulunmamıştır.

Ancak, haksız harekete maruz kalmış bulu-nan suçluda, katil fiilini ikaa sebep olduğu âsi-kâr olan dövme ve tekdirin husule getireceği ga-zap ve elemi 2 saat uykudan sonra aynı kuvvet ve şiddetle devamı mümkün olmazsa da katil se-bebi olarak başka bir saik ve âmilinde mevcut bu-lunmamasına göre şiddetini kaybetmekle beraber suçluda bırakmış olduğu infial ve teessür sebebi ile katlin ika edilmesinde takdirî tahfif sebebinin kabulüne ceza mevzuat ve esasları bakımından bir mâni bulunmadığından işbu sebebe dayanı-larak ölüm cezasının 30 sene ağır hapse tebdili-nin mâdelet icaplarına uygun olacağı kabul edil-miştir.

Anayasanın 26 nei maddesi hükmünce Bü-yük Meclisin yüce tasvibine arz edilmek üzere dosyanın Yüksek Başkanlığa sunulmasına oy bir-liğiyle karar verilmiştir.

Bu Rapor

Başkan	Sözcüsü	Kâtip
İzmir	Aydın	Balıkesir
H. Özyörük	C. Ülkü	V. Asena
Ankara	Aydın	Manisa
O. T. İltekin	N. Geveci	Ş. Ergin
Çankırı	Çoruh	Erzurum
C. Boynuk	M. Güney	E. Karan
İstanbul	İstanbul	Kayseri
F. H. Demirelli	A. Moshos	Y. Z. Turgut
Maraş	Siird	Tokad
M. Özsoy	Ş. Türkoğan	H. Ökeren
Tokad		Yozgad
M. Önal		N. Ü. Alcala

Askerlerin zat işlerine taallük eden dâvalarından, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 8 nci maddesinin (Ç) fıkrasında bahsedilen çeşitli ödemelerden mütevellit dâvaların rüyet yetkisinin yorumlanmasına dair Başbakanlık tezkeresi ve Geçici Komisyon raporu (3/381)

T. C.

Başbakanlık

Muamelât Genel Müdürlüğü

Tetkik Müdürlüğü

Sayı : 77/1974, 6/1875

2 . VII . 1952

Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

Askerlerin zat işlerine taallük eden dâvalarından, 5434 sayılı Kanunun 8 nci maddesinin (Ç) fıkrasında bahsedilen çeşitli ödemelerden mütevellit dâvaların rüyet yetkisinin yorum yoluyla halledilmesi hakkındaki Maliye Bakanlığının 17 VIII . 1951, 25 . XII . 1951 tarihli ve 115607 - 405/10440, 115607 - 165/15458 sayılı ve Millî Savunma Bakanlığının 26 . X . 1951 tarihli ve 16/1254 sayılı yazılarının suretleri ilişik olarak sunulmuştur.

Konunun yorumlanması Bakanlar Kurulunun 15 . VI . 1952 tarihli toplantısında kararlaştırılmış olduğundan gereğinin yapılmasına müsaadelerini saygılarımla arz ve rica ederim.

Başbakan

A. Menderes

T. C.

Maliye Bakanlığı

Bütçe ve M. K. Müdürlüğü Ş. 4

Saya: 113607-405-10440

17 . VIII . 1951

Başbakanlık Yüksek Makamına

Askerlerin Zat İşlerine taallük eden dâvaların tetkik ve muhakeme usulü hakkındaki 3410 numaralı Kanunun birinci maddesiyle askerî şahısların zat işlerine taallük eden ve idare yoluyla aleyhine müracaat imkânı kalmamış olan kararlar ve muameleler hakkındaki dâvaların bu kanun hükümlerine göre Askerî Yargıtayda görülmesi ve karara bağlanması kabul edilmiştir.

Bilâhara T . I . 1950 tarihinde yürürlüğe giren Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı hakkındaki 5434 sayılı Kanunun 9 ncu maddesinde ise:

a) Yönetim Kurulunun 8 nci madde gereğince Maliye Bakanlığının tasvibine arzedilecek kararların birer örneği 15 gün içinde Maliye Bakanlığına gönderilir. Bakanlıkça kanun ve tüzük hükümlerine uygun görülmiyen kararların gerekçesi bildirilerek düzeltilmesi istenebilir. Yönetim Kurulu isteği yerinde görürse kararını düzeltir. Aksi halde karşılık mütalâası ile birlikte Bakanlığa sunar. Bakanlık görüşünde ısrar ederse Yönetim Kurulu kararını düzeltir.

b) Yönetim Kurulunun 8 nci maddenin (Ç) fıkrasında yazılı konularla ilgili kararlarının birer örneği 15 gün içinde Maliye Bakanlığına bildirilir ve birer örneği de ilgililere tebliğ olunur. İlgililer bunlar aleyhine tebliğ tarihinden itibaren 30 gün içinde Maliye Bakanlığına yazı ile iti-

razda bulunabilirler. Bakanlıkça aynı müddet içinde karar alınarak sandığa ve genel hükümlere göre ilgililere tebliğ olunur.

Bakanlıkça ilgililerin itirazı yerinde görülür ve Yönetim Kurulunca da bu karara uyulursa muamele ona göre düzeltilir. İtirazları reddedilir. Veya Yönetim Kurulunca Bakanlığın kararına uyulmazsa ilgililer 21 . XII : 1938 tarihli ve 3546 sayılı Kanun hükümleri dairesinde sandık aleyhine dâva açabilirler.

Maliye Bakanlığı kendisine gönderilen bu kararlardan kanun ve tüzük hükümlerine uygun görmediklerinin düzeltilmesini 30 gün içinde gerekçesi ile birlikte re'sen de sandıktan isteyebilirler. Yönetim Kurulu bu bildirimle uyararak kararını **deği**ştirirse bundan zarar gören ilgili, keyfiyetin yazı ile kendisine bildirilmesi üzerine, yukarıki şekilde Danıştayda dâva açabilir. Bakanlığın bildirimini üzerine Yönetim Kurulu kararını **düzel**tmezse bu kararı dosyası ile birlikte Bakanlığa yollar. Bakanlık görüşünde ısrar ederse dosyayı mütalâasını bildirmek üzere Danıştaya gönderir ve Danıştayca verilecek mütalâaya göre muamele yapılır.

Bu muameleden zarar gören ilgili, keyfiyetin yazı ile kendisine bildirilmesi üzerine yukarıki şekilde Danıştaya dâva açabilir...» denilmek suretiyle Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı işti- rakçi ve tevdiatçılarında Sandık Yönetim Kurulunun sözü edilen kanunun 8 nci maddesinin (Ç) fıkrasında bahsedilen aylık, toptan ödeme, keseneklerin geri verilmesi, harb mâlûllüğü zammı,, ikramiye verilmesi gibi kararları sebebiyle 3546 numaralı (Devlet Şûrası) Kanunu hükümleri dâ- hilinde Danıştayda dâva açma hakkı tanınmış ve bu suretle 3410 numaralı Kanunun yukarıda mevzu bahis 1 nci maddesi hükmüne bir istisna kabul edilmiştir.

Şu hale göre askerlerin zatişlerine taallük eden dâvalarından 5434 numaralı Kanunun 8 nci maddesinin (Ç) fıkrasında bahsedilen çeşitli ödemelerden mütevellit dâvaların rüyet yetkisi mutlak olarak Danıştaya verilmiş bulunmaktadır.

Binaenaleyh 5434 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği 1 . I . 1950 tarihinden itibaren askerle- rin sözü edilen mevzularla ilgili dâvalarını bakmaya Askerî Yargıtayın yetkisi kalmamıştır.

Hal böyle iken bâzı askerlikten emekliye ayrılmış bulunanlar tarafından bu mevzularla ilgi- li dâvaların Askerî Yargıtayda ikame edildiği ve Askerî Yargıtayca da (Emekli Sandığınca ya- pılan savunmalarda ileri sürülen yetkisizlik iddiaları nazarı itibara alınmıyarak) 5434 numaralı Kanunda 3410 numaralı Kanunun 1 nci maddesinin kaldırıldığına dair bir kayıt mevcut olmadı- ğından bahsile bu dâvaların rüyet edilerek karara bağlandığı ve bu mevzuda yapılan karar düzel- tilmesi taleplerinin de reddolunduğu görülmektedir.

Aynı mahiyetteki dâvalara birbirinden ayrı iki kaza mercii tarafından bakılması aynı mevzu- larda birbirine avkırı içtihatlar tevhit etmesi bakımından da mahzurlu bulunmaktadır.

Yukarıda etraflıca arzedildiği üzere 5434 numaralı Kanunun 9 neu maddesi, Türkiye Cum- huriyeti Emekli Sandığı Yönetim Kurulunun, kanunun 8 nci maddesinin (Ç) fıkrasında yazılı ko- nularla ilgili kararları aleyhine munhasıran Danıştayda dâva açılması hususunda sarih bir hü- küm ihtiva etmekte ve bu hususta askerî şahıslar için hiçbir istisna yapılmamış bulunmakta oldu- ğundan iş yorum mevzuu da görülmemektedir.

Keyfiyeti yüksek itilalarına arz ve bu mahzurun izalesine müsaadelerini saygılarımla rica ede- rim.

Maliye Bakanı Y.

Millî Savunma Bakanlığının 26 . X . 1951 tarihli ve kanun şubesi 16/1254 sayılı yazısı suretidir.

Başbakanlığa

24 . VIII . 1951 tarih ve Mu . U . Md . Tetkik Md . 77/1974/6 - 2816 sayılı yazıları karşılığıdır .

Askerlerin zat işlerine taallük eden dâvalarından, 5434 sayılı Kanununun 8 nci maddesinin (Ç) fıkrasında bahsedilen çeşitli ödemelerden mütevellit dâvaların rüyet yetkişi Danıştaya verilmiş olduğundan Askerî Yargıtay'ın bu gibi dâvalara bakmaması icabedeceği hakkındaki Maliye Bakanlığının yazıları incelendi :

Filhakika 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 8 nci maddesinin (Ç) fıkrasında yazılı kanunlarla ilgili olarak idarece ittihaz edilen kararlar hakkında, 3546 sayılı Kanun hükümleri dairesinde ilgililerin sandık aleyhine Danıştaya dâva açabilecekleri 5434 sayılı Kanunun 9 ncu maddesinde sarıh bir surette tesbit edilmiştir . Kanundaki ilgililer tâbirine askerî şahısların da dâhil bulunduğuna göre, 3410 sayılı Kanunun 1 nci maddesi hükmüne bir istisna teşkil etmek üzere, askerî şahısların bu mevzuda açacakları dâvaların rüyet mahallinin Danıştay olması ve 3410 sayılı Kanunun 1 nci maddesi ahkâmının, 5434 sayılı Kanunun 8 nci maddesinin (Ç) fıkrasına giren mevzu haricindeki hallere munhasır kalması icabeder . Bu itibarla Maliye Bakanlığının bu husustaki mütalâaları yerinde görülmüştür . Ancak mahkemelerden verilen kararlar, Anayasanın 54 ncü maddesi teminatı altında bulunduğuna göre içtihadını değiştirmek için Askerî Yargıtaya emir verilemeyeceği tabii bulunmakla tensip buyurulduğu takdirde işin yorum yoluyla halline müsaadelerini saygı ile arz ederim .

T . C .

Maliye Bakanlığı

Bütçe ve Malî Kontrol Genel Md .

Şb . : 4 115607 - 165,15458

25 . 12 . 1951

Başbakanlık Yüksek Makamına

13 . 11 . 1951 günlü ve Muamelât Genel Müdürlüğü ifadesiyle alınan 77 - 1974/6 - 339 sayılı yazınız karşılığıdır :

5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 9 ncu maddesinin «b» fıkrasında (Yönetim Kurulunun 8 nci maddesinin Ç fıkrasında yazılı konularla ilgili kararlarının birer örneği 15 gün içinde Maliye Bakanlığına bildirilir ve birer örneği de ilgililere tebliğ olunur . İlgililer bunlar aleyhine tebliğ tarihinden itibaren 30 gün içinde Maliye Bakanlığına yazı ile itirazda bulunabilirler; Bakanlıkça aynı müddet içinde karar alınarak sandığa ve genel hükümlere göre ilgililere tebliğ olunur . Bakanlıkça ilgililerin itirazı verinde görülür ve Yönetim Kurulunca bu karara uyulursa muamele ona göre düzeltilir . İtirazları reddedilir veya Yönetim Kurulunca Bakanlığın kararına uyulmazsa ilgililer 21 . 12 . 1938 tarihli ve 3546 sayılı Kanun hükümleri dairesinde sandık aleyhine dâva açabilirler . Maliye Bakanlığı kendisine gönderilen bu kararlardan kanun ve tüzük hükümlerine uygun görmediklerinin düzeltilmesini 30 gün içinde gerekçesi ile birlikte re'sen de sandıktan isteyebilir . Yönetim Kurulu bu bildirimle uyarak kararı değiştirirse bundan zarar gören ilgili keyfiyetin yazı ile kendisine bildirilmesi üzerine, yukarıki şekilde Danıştayda dâva açabilir .) Denilmek suretiyle sandık Yönetim Kurulunun, aylık toptan ödeme, keseneklerin geri çevrilmesi, harb mâlûllüğü zammı, ikramiye verilmesi gibi konularla ilgili kararları aleyhine iştirakçi ve tevdiatçıların 3546 sayılı Kanun hükümleri dairesinde Danıştayda dâva açabilecekleri açıklanmış bulunmaktadır . Gerçi askerî şahısların zatişlerine taallük eden davalarının, 3410 sayılı Kanunun birinci maddesi gereğince Askerî Yargıtayda görülmesi ve karara bağlanması kabul edilmiş ise de; bunların emekli durumuna girdikten sonra ve yahut vefatları halinde dul ve yetimlerinin emeklilikle ilgili işlerden dolayı Emekli Sandığı Kanununun yukarıda bahsi geçen 9 ncu maddesinin «b» fıkrası

hükmi gereğince diğer emekli dul ve yetimler gibi ancak Danıştayda dava açmaları mümkün bulunmaktadır.

Bu itibarla emekliye ayrılan askerî şahısların, Emekli Sandığı Kanununun 9 ncu maddesinin «b» fıkrası hilâfına Askerî Yargıtayda açtıkları dâvaların rüyet edilmemesi lâzımgeldiği halde bu suretle açılan davaların kabul ve karara bağlandığı görülmektedir.

Bu durum karşısında keyfiyetin Millî Savunma Bakanlığınca da talebedildiği üzere yorum yoluyla halledilmesine müsaadelerini saygı ile arz ederim.

Maliye Bakanı

Geçici Komisyon raporu

T. B. M. M.

Geçici Komisyon

Esas No. 3/381

Karar No. 2

22 . XII . 1952

Yüksek Başkanlığa

Askerlerin zatişlerine taallük eden dâvalardan, 5434 sayılı Kanunun 8 nci maddesinin (Ç) fıkrasında bahsedilen çeşitli ödemelerden mütevellit dâvaların rüyet yetkisinin yorum yolu ile halledilememesi hakkındaki Maliye Bakanlığının 17 . VIII . 1951 ve 25 . XII . 1951 gün ve 115607/405/10440 ve 115607 - 165/1545 sayılı ve Millî Savunma Bakanlığının 26 . X . 1951 tarih ve 16/1254 sayılı yazılarının suretleri ile Emekli Sandığı Kanunu gereğince mâlûliyet halinin tâyinine esas hükümlerin halli merciinin Danıştay veya Askerî Şahısar hakkında Askerî Yargıtayın vazifesi dâhilinde olup olmadığının tefsiri Bakanlar Kurulu kararına uyularak Başbakanlığın 2 . VII . 1952 gün ve 77/1974 tarihli tezkeresiyle talep edilmiş ve keyfiyet Yüksek Meclisin 12 . XI . 1952 gün ve 77/1974 tarihli tezkeresiyle talep edilmiş ve keyfiyet Yüksek Meclisin 12 . XI . 1952 toplantısında keyfiyetin Geçici Komisyonunda tetkikine karar verilmiş bulunmakla, teşkil edilen komisyonumuzca ilgili Hükümet temsilcileri huzurunda keyfiyet incelendi :

5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 8 nci maddesi; Sandık Yönetim Kurulunun vazifelerini ve Ç fıkrasıyla de bu vazifelerden (Aylık, toptan ödeme, keseneklerin geri verilmesi, harb mâlûliyeti zammı, ikramiye gibi bu kanun gereğince yapılacak çeşitli ödemelere ilişik olarak Genel Müdürlükçe hazırlanacak tahakkuk ve aylık bağlama ka-

ğıtlarını ve bağlamalarda bu kanun gereğince yapılacak düzeltme, kaldırma, azaltmalarla bu kanunun 77 nci maddesinin A ve B fıkralarında yazılı haller için Genel Müdürlükçe yapılacak teklifleri inceliyerek karara bağlamak) işlerini tatat etmekle mâlûliyet halinde dahi incelenecek hususların sandık yönetim kurulu vazifelerinden saymaştır.

Aynı kanunun 9 ncu maddesi ise 8 nci maddenin Ç fıkrasındaki hususata karşı gerek Maliye Bakanlığının ve gerek itiraz eden şahısların itirazlarının kabul edilmemesi halinde; Danıştaya dava açmak hakkını açıkça kabul eylemiştir.

3410 sayılı Kanun; askerlerin zatişlerine taallük eden dâvaların tetkik ve muhakeme usulü hakkındaki kaideleri hüküm altına almış ise de; 5434 sayılı Kanun askerî şahısların tekaütlük işlerini de sinesine almış ve 7 nci maddede teşkil edilen Sandık Sağlık Kuruluna A fıkrası ile Millî Savunma Bakanlığınca, ordu kadrosunda tâyin olunacak bir uzman subay hekimi almak suretiyle Sandık Kurulunu teşkil etmekte, askerî şahısların muayenelerinde askerî mütalâa ve mülâhazaların göz önüne alınması maksadını gütmüştür.

5434 sayılı Kanunun 40 nci maddesi Ç fıkrası ile; asteğmenden mareşal ve büyük amirala ve gedikli unvanı altındaki her dereceyi tatat etmek suretiyle askerî rütbe ve dereceleri tasrih ve 44 ncu maddede mâlûllük ve 55 nci maddede vazife mâlûllüğü ve 64 ncu maddede harb mâlûllüğü şekil ve nispetlerini tâyin ve tesbit ey-

lemek suretiyle Emekli Sandığı Kanununun askerî şahıslara da râci olmak şartıyla tatbikını küll olarak kabul eylemiştir.

Askerî şahıslara da tatbiki zaruri olan bu kanunun 9 neu maddesindeki itiraz şekil, zaman ve mercilerinden askerî şahısları istisna eden bir hüküm bulunmadığına göre; Emekli Sandığı Kanununun tatbikından mütevellit itirazların ademikabulü halinde zarar görenin asker olmasından bahsile 3410 sayılı Kanunu ileri sürerek Askerî Yargıtayda dâva açmak hakkını tanımak 5434 sayılı Kanunun 9 neu maddesindeki mutlak hükümler hilâfına askerî şahıslar için kanunda bulunmayan istisnai bir hakkı tanımak gibi kanunsuzluk yaratır.

Netice: 5434 sayılı Kanunun 9 neu maddesi; (emeklilik hakkındaki itirazların merci, şekil ve zamanını tâyin ve muhalif kararlara karşı zarar

gördüklerini iddia eden bilûmum şahısların Danıştaya dâva açmak hakkını açıkça tasrih etmiş ve askerî şahısları istisna eden bir hüküm kabul etmemiş olmakla Emekli Sandığı Kanunu gereğince mâlûliyet halinin tâyinine esas olan hükümlerin de halli merciinin Devlet Şûrası bulunduğu ve bu sebeplerden açık bulunan kanuni hükümler karşısında tefsîre mahal olmadığına mevcudun ittifakiyle karar verildi.

Keyfiyetin Yüksek Meclisin tasvibine arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Geçici Komisyon

Başkanı

Kütahya

B. Besin

Hatay

C. S. Siren

Sözcü

Kastamonu

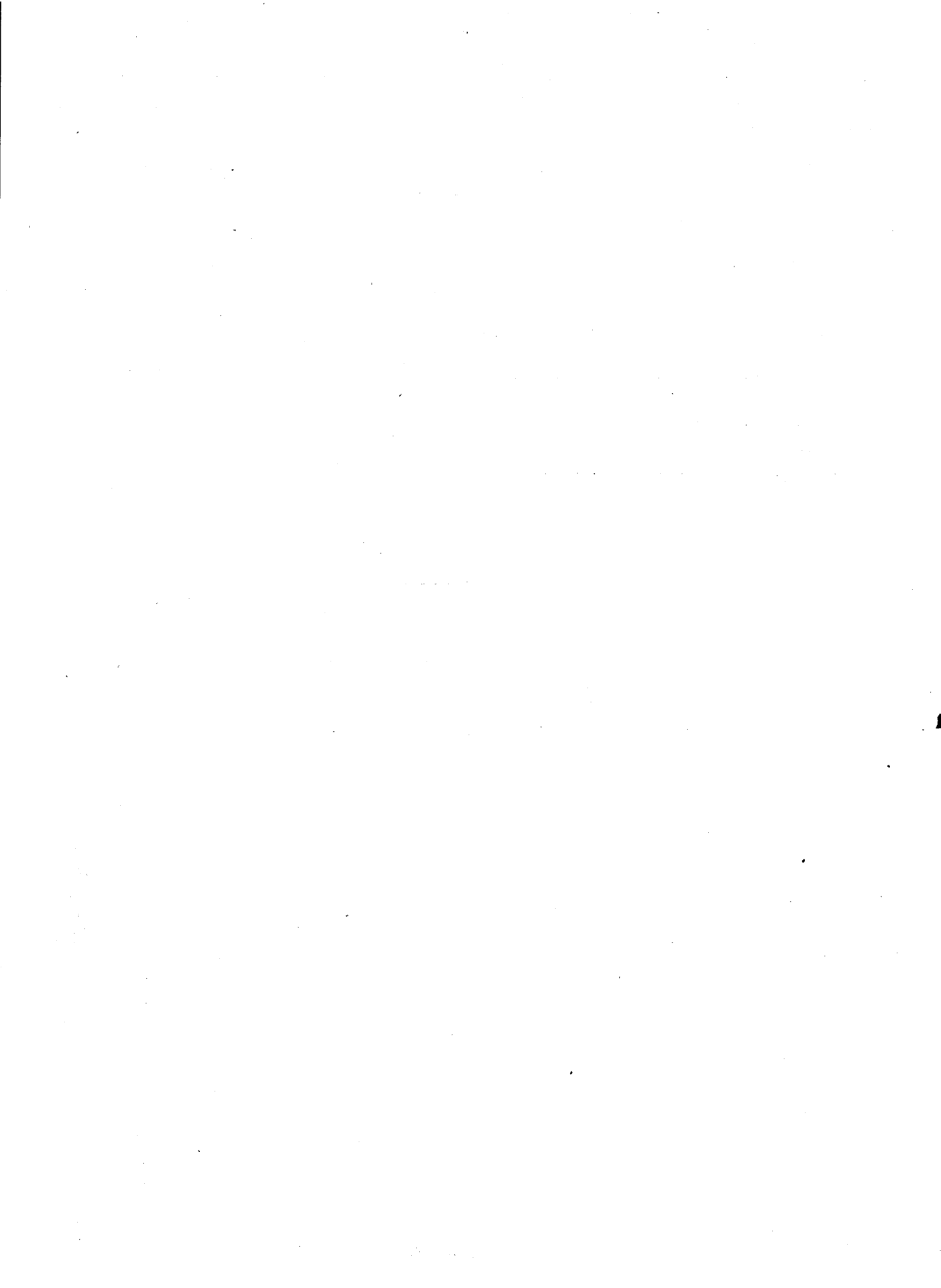
H. Tosunoğlu

Samsun

H. Uzer

Kütahya

M. Alkin

Denizli Milletvekili Baha Akşit'in, Maadin Nizamnamesinin 30 ncu maddesindeki (akraba ve taallûkat) tâbirinin yorumlanması hakkında önergesi ve Ekonomi Komisyonu raporu (4/276)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

26 Mart 1322 tarihli Maadin Nizamnamesinin 4 ncü faslının 30 ncu maddesinde «her hangi sınıftan olursa olsun Devleti Aliye ve düveli ecnebiye memurları ve bunların akraba ve taallûkatı dairesi memuriyetleri dâhilinde bulunan mahallerde maden imtiyazını haiz olamazlar. İşbu memnuiyet memuriyette bulunmakla beraber ticaret ve sanata mezun olanlara dahi şâmilidir» denilmektedir. Mezkûr tarihten sonra birçok memuriyetlerin ihdası ve M. T. Arama, Etibank gibi birçok teşekküllerin kurulması sebebiyle bu nizamname tefsire muhtaç görülerek 18 . XI . 1949 gün ve 1654 numaralı kararla:

A) Alâkalı Bakanlık Maden Tetkik Arama ve Etibank memurlarının bütün Türkiye dâhilinde maden arama ve işletme ruhsatı ve imtiyaz alamıyacağı,

B) Diğer Bakanlık memurlarının (3656 ve 3659 sayılı kanunların tarif ettiği daire, müessese ve teşekküllerdeki memurların) buldukları il hudutları dâhilinde aynı şekilde işletme, arama ruhsatlarıyla imtiyaz alamıyacakları kabul edilmiş fakat,

Akraba ve taallûkat tâbirinin muhtelif Danıştay kararlarının birbirine zıt hükümleri ihtiva etmesi sebebiyle tâyin ve tasrih edilmesine lüzum bulunduğu halde «Mezkûr 30 ncu madde, akraba ve taallûkatın vüsat ve şümulü bakımından kâfi derecede sarihdir» denilmiştir.

Halbuki :

Akraba ve taallûkat tâbirinin vüsat ve şümulü tâyin edilmemiş olduğundan bu hal birçok şahısların mağduriyetlerine sebep olmakta o il çevresinde maden işiyle, hattâ idare heyeti ve maden muameleleriyle hiçbir münasebet ve alâkası bulunmayan bir köy öğretmeni, imam, hatip, ziraat dairesinde kâtip, İktisadi Devlet Teşekküllerinin birinde en ufak bir memuriyette en uzak akrabası bulunan bir şahsa dahi icabında maden arama ruhsatı verilmemekte ve bu hal birçok mağduriyetlere sebep olmaktadır.

Nizamnamenin mezkûr maddesinden maksat memurları vazifesinden başka işle meşgul etmek ve aynı zamanda arama, işletme ruhsatı ve imtiyaz alma işleriyle alâkalı idare heyetlerinde çalışanların vazifelerini kötüye kullanmalarına engel olmaktadır. Hal böyle olduğuna ve maden müracaatı yapılan il çevresinin madenle alâkası olmıyan ilçe, bucak veya köyünde yine maden işi veya muamelesiyle hiçbir alâkası bulunmayan bir memurun öğretmen, imam, hatip) gibi uzak bir akraba olarak bulunmasının müracaat eden şahıs memur olmaması şartıyla bir mahzur teşkil etmemesi iktiza eder.

Bu bakımdan, muvazaa ve kötü yollara teşvika meydan verilmemesi maksadiyle :

1. Maden arama, işletme ve imtiyaz verme işleriyle alâkası bulunmayan ve idare heyetlerinde vazifeli olmıyan memurların birinci derece akraba ve taallûkatı müstesna o il hudutları dâhilinde diğer akraba ve taallûkatına şâmil tutulmaması;

2. Maden arama, işletme ruhsatları ve imtiyaz verme işleriyle alâkalı memurların (Üçüncü derece dâhil) kadar akrabalarına arama, işletme ve imtiyaz ruhsatı verilmemesinin;

3. Maden Tetkik ve Arama, Etibank ve Maadin Umum Müdürlüğü Merkez ve bunlara bağlı memuriyetler gibi doğrudan doğruya maden aramak, işletmek ve bunlara takaddüm ve ruhsat vermek gibi vazifelerde çalışan 3656 ve 3659 sayılı kanunlara uyan memurların bütün akraba ve taallûkatının en geniş mânasıyla ve Türkiye'ye teşmilinin yerinde olacağını;

Ve bu yönlerden Maadin Nizamnamesinin dördüncü faslının 30 ncu maddesinin akraba ve taallûkat tâbirinin tefsir ve tasrihinin yapılmasına müsaadelerinizi arz ve rica ederim.

14 . XI . 1952
Denizli Milletvekili
Dr. Baha Akşit

Ekonomi Komisyonu raporu

T. B. M. M.
Ekonomi Komisyonu
Esas No. 4/276
Karar No. 9

29 . XII . 1952

Yüksek Başkanlığa

Komisyonumuza havale edilmiş olan «Denizli Milletvekili Baha Akşit'in, Maadin Nizamnamesinin 30 ncu maddesindeki (akraba ve taallûkat) tâbirinin yorumlanması hakkında önergesi» teklif sahibi ve Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı temsilcisi hazır olduğu halde incelendi.

Mezkûr nizamnamedeki akraba ve taallûkat tâbiri gerekçede de zikredildiği ve hile, tatbikatta, hısımlığın bütün derecelerine şâmil olarak mütalâa edilmektedir.

Akrabalığın, sıhri hısımlık ve kan hısımlığı olarak iki kısımda tetkik edilebileceğine göre zikredilen tâbirin bu hısımlıkların hangi derecelerine kadar teşmil edilebileceği meselesinin bir yorum mevzuundan ziyade yeni bir kanunla tesbiti icabettiği; binaenaleyh komisyonumuzda bulunan Maden Kanunu tasarısı içersinde bu hususların nazarı dikkate alınacağı mütalâasıyle tefsir talebinin reddine karar verilmiştir.

Kamutaym yüksek tasvibine arz olunmak

üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Ekonomi Komisyonu

Başkanı

Ankara

Salâhaddin Âdil

Kâtip

Zonguldak

Suat Başol

Antalya

İ. Subaşı

Konya

Saffet Gürol

Muğla

Cemal Hünel

İmzada bulunamadı

Sözcü

Bursa

Mithat San

Ankara

F. Seyhan

Edirne

Giresun

A. Altınalmaz Hamdi Bozbağ

Malatya

Hikmet Fırat

İmzada bulunamadı

Trabzon

Cahid Zamançul

Urfa

Feridun Ergin

İmzada bulunamadı

Ankara Milletvekili Talât Vasfi Öz'ün, Pasaport Kanununun 35 nci maddesinin yorumlanmasına dair önergesi ve Geçici Komisyon raporu (4/274)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

5682 sayılı Pasaport Kanununu Türk vatandaşları ile yabancıların, Bakanlar Kurulunca tâyin olunan yerlerden Türkiye'ye girdiklerini veya Türkiye'den çıktıklarını göstermekte olduğu gibi Bakanlar Kurulunca tâyin olunan yerlerden başka mahallerden de Türkiye'ye girdiklerini veya Türkiye'den çıktıklarını göstermektedir.

Kanundaki ceza hükümlerine göre, Türkiye Cumhuriyeti sınırlarını pasaportsuz veya vesikasız terketmek veya terke teşebbüs eylemek (madde 33) Türkiye sınırlarından pasaportsuz girmek (madde 34), pasaport veya vesikaları bulunsa bile Bakanlar Kurulunca tâyin edilen mahallerden başka yerlerden Türkiye'ye girmek veya Türkiye'den çıkmak (madde 35) ceza tehdidi altındadır.

35 nci maddede yer alan, usulüne uygun pasaport veya vesika taşısalar bile, ibaresinin muhalif mefhumu, Bakanlar Kurulunca tâyin olunan mahallerden başka yerlerden pasaport veya vesikasız Türkiye'den çıkanlar veya Türkiye'ye girenler hakkında 35 nci maddenin uygulanması lüzumuna dair mütalâa serdine müsait bulunmaktadır. Halbuki 33 ve 34 ncü madde hükümleri mutlaktır. Bu itlaka nazaran; ister Bakanlar Kurulunca tâyin olunan yerlerden ve ister Bakanlar Kurulunca tâyin olunan mahallerden başka mevkilerden pasaportsuz veya vesikasız olarak gidenler hakkında 33 ncü ve gelenler hakkında da 34 ncü maddenin tatbiki icabeder. 35 nci maddenin muhalif mefhumuna bakılarak 33 ve 34 ncü maddelerin Bakanlar Kurulunca tâyin edilen yerlerden pasaportsuz veya vesikasız gidenlerin veya gelenlerin fiillerine hasredilmesi ve bu yerlerden başka mevkilerden pasaportsuz veya vesikasız gidenler veya gelenler hakkında da 35 nci maddenin uygulanması gerektiğini kabul eylemek kanunun maksadına aykırı düşer. Çünkü 35 nci madde hükmü pasaportu veya vesikası olduğu halde Bakanlar Kurulunca tâyin olunan yerlerden başka mahallerden girenlere veya çıkanlara şâmilidir. Ve zira 35 nci madde metnindeki (bile) kelimesi pasaportla veya vesika ile Bakanlar Kurulunca tâyin edilen mahaller haricinden geçilmesinin ceza tehdidi altında bulunduğunu göstermektedir. Filvaki pasaportsuz veya vesikasız Türkiye Cumhuriyeti sınırlarını Bakanlar Kurulunca tâyin edilen mahallerden gayri yerlerden terkedene 33 ncü maddenin tatbikinde 500 liraya kadar hafif para veya üç aya kadar hafif hapis cezası ve yahut her ikisi birlikte ve 35 nci maddenin uygulanmasında ise 125 liradan 250 liraya kadar hafif para veya bir aydan 6 aya kadar hafif hapis cezası ve yahut her iki cezanın birlikte hükmedileceğine göre, Bakanlar Kurulunca tâyin olunan mahallerden başka mevkilerden Türkiye Cumhuriyeti sınırlarını terk, Bakanlar Kurulunca tâyin edilen yerlerden terkten daha vahim olması hasebiyle cezası az olan 33 ncü madde yerine cezası çok olan 35 nci maddenin tatbiki muvafık olacağı mütalâ edilebilirse de, bu mütalâanın kabulü halinde, bu maddelerden 33 ncü madde teşebbüsü de cezalandırılmış ve 35 nci madde ise teşebbüsü cezalandırılmamış olması itibariyle, 35 nci maddenin muhalif mefhumuna dayanılarak 33 ncü maddeyi ihmal edip - 35 nci madde ile cezalandırılan fiillerin kabahatten mâdüt olmasına ve kabahatlerde teşebbüs kanunda bir sarahat olmıyan yerlerde cezayı müstelzim olmamasına nazaran - müteşebbisleri cezasız bırakmak gibi bir garabet ve adaletsizlik meydana gelir.

34 ncü madde ile 35 nci maddenin mukayesesinde de adaletsizlik tezahür eder :

Türkiye Cumhuriyeti sınırlarından her nasılsa pasaportsuz girenler hakkında 250 liradan 1 250 liraya kadar ağır para veya bir aydan altı aya kadar hapis cezası ve yahut her iki cezanın hükmedileceğini âmir olan 34 ncü madde ile cürüm cezası hem pasaportsuz veya vesikasız

ve hem de Bakanlar Kurulunca tâyin olunan mahallerden başka yerlerden girenlere - fiillerinde vahamet bulunmasına rağmen - 35 nci madde uyarınca kabahat cezası tâyin edilmesi adalete uygun düşer mi? Tabî ki, hayır.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu metin itibariyle 35 nci maddeye uyan 3519 numaralı kanunun 48 nci maddesinin ilk fıkrasına tevfikân verilen hükümlerin, pasaportsuz olarak muayyen kapıların dışından yurda girilmiş olması sebebiyle, doğru olmadığına dair 25 . 10 . 1948 tarih ve 3-124/115 numaralı ilâmı ile 17.IV.1950 tarih ve 3-284/97 numaralı ilâmında belirtilen içtihatları hilâfına bu kere maalesef 2 . 11 . 1951 tarih ve 3-30/57 numaralı ilâmı ile 5682 sayılı Kanunun bahsi geçen 35 nci maddesinin muhalif mefhumuna istinat etmiş ve pasaportsuz olarak Türkiye sınırlarından geçmek fiilinin 35 nci madde hükmünün şumulü dâhilinde bulunduğunu kabul eylemiş olduğu gibi bâzı mahkemelerin de kanun maksadına uymıyan bu şıkkı tercih ettiği Yargıtay 3 ncü Ceza Dairesine gelen dosyalardan anlaşılmıştır.

Mezkûr 35 nci maddenin metnindeki (bile) kelimesinin, pasaportla veya vesika ile Bakanlar Kurulunca tâyin edilen mahaller haricinden geçilmesinin ceza tahdidi altında bulunduğunu bildiren bir tâbir olduğundan bu maddenin munhasıran pasaport veya vesikaları bulunduğu halde Bakanlar kurulunca tâyin edilen mahallardan başka yerlerden geçenlere şâmil olup pasaport veya vesikası olmaksızın yurda girenler veya yurttan çıkanlar hakkında ister Bakanlar Kurulunca tâyin edilen yerlerden ve ister bu yerler haricinden geçmiş olsun 35 nci maddenin değil yerine göre 33 ve 34 ncü maddelerin tatbiki için T. B. M. Meclisince tefsiren bir karar ittihazına delâletinizi saygılarımla rica ederim.

Ankara Milletvekili

Dr. T. V. Öz

Geçici Komisyon raporu

T. B. M. M.

Geçici komisyon

Esas No. 4/274

Karar No. 3

25 . XII . 1952

Yüksek Başkanlığa

Ankara Milletvekili Dr. Talât Vasfi Öz'ün T. B. M. M. Başkanlığına sunduğu teklif ile; (5682 sayılı Pasaport Kanununun 33 - 34 - 35 nci maddelere mümas hallerde ve adli tatbikatta yekdiğerine mütebayın karar ve içtihatlar belirmekte olduğundan adı geçen kanunun 35 nci maddesi metnindeki (Bile) kelimesinin; pasaportla veya vesika ile Bakanlar Kurulunca tâyin edilen mahaller haricinden geçilmesinin ceza tehdidi altında bulunduğunu bildiren bir tâbir olduğundan bu maddenin munhasıran pasaport veya vesikaları bulunduğu halde Bakanlar Kurulunca tâyin edilen mahallerden başka yerlerden geçenlere şâmil olup; pasaport veya vesikası olmaksızın yurda girenler veya çıkanlar hakkında, ister Bakanlar Kurulunca tâyin edilen yerlerden ve ister bu yerler haricinden

geçmiş olsun 35 nci maddenin değil; yerine göre 33 veya 34 ncü maddelerin tatbiki gerektiğinden bahsile Yüksek Meclisçe tefsiren bir karar ittihazı talep edilmekle); Yüksek Meclisin 12 . XI . 1952 toplantısında keyfiyetin Geçici Komisyonunda tetkikına karar verilmiş bulunmakla, teşkil edilen komisyonumuzca ilgili Hükümet temsilcileri huzurunda keyfiyet incelendi :

Türk vatandaşları veya yabancıların, aneak Bakanlar Kurulunca tâyin olunan yerlerden Türkiye'ye gelip, Türkiyeden çıkabilecekleri 5682 sayılı Kanunun birinci maddesiyle belirtilmiş ve bunun hilâfına hareket halleri aynı zamanda :

A) Türkiye sınırlarını pasaportsuz terketmek veya terke teşebbüs etmek (Madde : 33)

B) Türkiye sınırlarından her nasılsa pasaportsuz girmek. (Madde: 34)

C) (Pasaportları bulunsa bile) Bakanlar Kurulunca tâyin edilen mahallerden başka yerlerden Türkiye'ye girmek veya Türkiye'den çıkmak. (Madde: 35)

Suretiyle üç noktada derpiş edilmiş ve 33 ncü maddedeki halin cezası kabahat nev'inden olmakla beraber; terke teşebbüs hali de ceza tehdidi ile mütalâa ve kabul olunmuştur.

Kanunun 33 ve 34 ncü maddelerindeki unsuru asli pasaportsuzluk halidir. Halbuki 35 nci maddenin unsuru aslisi ise, bu Kanunun birinci maddesindeki umumi kaideye yani Bakanlar Kurulunca tâyin ve tesbit edilen kapılardan çıkıp girme mecburiyetini ihlâl keyfiyetinde failin pasaportlu veya vesikalı bulunduğu hallerde bu fiili işleminin cezai müeyyidesini göstermiş bulunmaktadır.

Zira: Pasaportlu olmadan çıkmak veya çıkmaya teşebbüs etmek 33 ncü; yine pasaportlu olmadan yurda girmekte 34 ncü maddelerle cezalandırıldıktan sona; 35 nci maddenin tedvininde ayrı bir hususiyet aramak yerinde olur. 35 nci madde pasaportlu oldukları halde bile; Bakanlar Kurulunca tâyin edilen kapılardan girip çıkma mecburiyetini ihlâl edenlere ait ayrı bir ceza müeyyidesinin konulmaması maksadiyle bu maddenin tedvinindeki isabet kendiliğinden tezahür eder. Mezkûr 35 nci maddedeki; (Yurda giren ve yurttan çıkan faillerin); (pasaport veya

vesika taşısalar bile) cümlesinden muhalif mefhumu ile (pasaport veya vesika taşımaları bile) Türkiye'ye girmek veya Türkiye'den çıkmak hallerinde 33 ve 34 ncü maddeleri bırakıp; 35 nci maddenin tatbikını müsait görmek 33 ve 34 ncü maddelerin zait ve haşiv olarak kanuna konulmuş garip ve kanun vâzına atfı caiz olmyan bir hali kabul etmek demek olur.

Netice: 5682 sayılı Kanunun 35 nci maddesindeki; (bile) kelimesinin (dahi) mânasını ifade eyliyen bir tâbir mahiyetinde tedvin edilmiş bulunduğu ve (pasaport veya vesika taşısalar bile Bakanlar Kurulunca tâyin edilen kapılar haricinden geçmesinin de ceza tehdidi altında olduğunu bildiren bir mâna taşıdığı) ve munhasıran bu hususlar da tatbiki gerek olup; pasaport veya vesikası olmaksızın yurttan çıkanlar veya buna teşebbüs edenlerle yurda pasaportsuz girenlere şâmil bulunmadığı ve mezkûr üç maddedeki ceza nispetsizliğinin ayrı bir tesis ve teklif yolu ile halli icap eylemekle muhalif mefhumun tatbikına müsait bulunmadığından kanun vâzının maksadı aşıkâr olan tedvini karşısında tefsire mahal olmadığına mevcudun ittifakiyle karar verildi.

Yüksek Meclisin tasvibine arz olunmak üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Geçici Ko. Başkanı

Kütahya

B. Besin

Hatay

C. S. Siren

Sözcü

Kastamonu

H. Tosunoğlu

Kütahya

M. Alkin

Muğla Milletvekili Nadir Nadi ve Trabzon Milletvekili Hamdi Orhon'un, Basın Kanununun 36 ncı maddesinin birinci fıkrasının değiştirilmesi hakkında kanun teklifi ve İçişleri ve Adalet komisyonları raporları (2/353)

13 . II . 1952

Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

5680 sayılı Basın Kanununun 36 ncı maddesinin birinci fıkrasının tadili hakkında hazırladığımız kanun teklifi ve gerekçesini sunuyoruz.

Gereğinin ifasını arz ve rica ederiz.

Saygılarımızla.

Muğla Milletvekili
Nadir Nadi

Trabzon Milletvekili
H. Orhon

5680 sayılı Basın Kanununun 36 ncı maddesinin birinci fıkrasının tadili hakkındaki kanun teklifi gerekçesi

Demokratik rejimin ayrılmaz unsuru ve teminatı basındır. Rejim, memleketimizde gelişme ve kökleşme yolundadır..

Hükümetin Büyük Meclise sunup kanuniyet kesbeden 5680 sayılı Basın Kanunu gerekçesine hâkim olan ruh ve zihniyet de budur. Basın suçları, hususiyeti itibariyle Basın Kanuniyle özel bir statüye bağlanmıştır. Hükümet gerekçesinde : «Basın yoluyla işlenen ağır cezalı suçlar ağır ceza mahkemelerinde görülecek, bunun dışında kalan bütün basın dâvalarına asliye ceza mahkemelerinde bakılacaktır.» Demek suretiyle 36 ncı maddeye ruh ve mâna itibariyle hedefini vermiş olmakla beraber, Seyhan Milletvekili Reşad Güçlü'nün bu maddenin tefsir talebi münasebetiyle Büyük Mecliste cereyan eden müzakerelerde maddenin tefsir yoluyla mânalaştırılmasına imkân olmadığına karar verilmiş ancak keyfiyetin bir tesis konusu olabileceği mütalâaları ileri sürülmüştür. Bu meyanda gerek Hükümet gerek Adalet Komisyonu ve milletvekilleri, basın dâvalarının askerî mahkemelerde değil umumi mahkemelerde görülmesinin lüzumu üzerinde görüşlerini açıklamışlar ve bu alandaki kanun tekliflerinin lâıyk olduğu alâkayı göreceğini söylemişlerdir.

Büyük Meclisin bu temayülâtından cesaret alarak 36 ncı maddenin tadilini teklif ediyoruz.

Bu teklifle sivil şahısların basın yoluyla işliyecekleri bütün suçlardan ötürü dâvaların umumi mahkemelerde rüyet edilmesi yolu temin edilmiştir.

MUĞLA MİLLETVEKİLİ NADİR NADİ VE
TRABZON MİLLETVEKİLİ HAMDİ ORHON'
UN TEKLİFİ

5680 sayılı Basın Kanununun 36 ncı maddesinin
birinci fıkrasının tadili hakkında kanun teklifi

MADDE 1. — 5680 sayılı Basın Kanununun 36 ncı maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Bu kanunda yazılı olan veya basın yoluyla işlenmiş bulunan bütün suçlardan ötürü sivil şahıslar hakkında ağır cezayı gerektiren dâvalar

Ağır Ceza Mahkemelerinde ve diğerleri Asliye Ceza Mahkemelerinde görülür.

MADDE 2. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

İçişleri Komisyonu raporu

T. B. M. M.

İçişleri Komisyonu

Esas No. 2/353

Karar No. 46

18 . VI . 1952

Yüksek Başkanlığa

Muğla Milletvekili Nadir Nadi ve Trabzon Milletvekili Mamdi Orhon'un Basın Kanununun 36 ncı maddesinin tadiline mütedair bulunan ve komisyonumuzla Adalet Komisyonuna havale buyurulan teklif hakkında Başbakan yardımcısı ve Adalet Bakanının huzurlarıyla ve teklif sahiplerinden Trabzon Milletvekili Hamdi Orhon hazır olduğu halde görüşüldü.

Tadil teklifinin basın yoluyla işlenen ve ağır cezayı müstelzim bulunan suçların muhakemesinin bugünkü tatbikatta olduğu gibi Askerî Ceza mahkemelerinde değil ağır ceza mahkemelerinde rüyet edilmesine tazammun ettiği anlaşılmaktadır.

Basın Kanununun 36 ncı maddesinde (Bu kanunda yazılı olan ve basın yoluyla işlenmiş bulunan suçlardan ağır cezayı gerektirenleri, bu nevi dâvalara bakmakla görevli mahkemelerde ve diğeri asliye ceza mahkemelerinde görülür) denilmektedir.

Türk Ceza Kanununda yazılı ve ağır cezayı müstelzim bazı suçların muhakemesinin askerî mahkemelerde rüyet edileceği Askerî Muhakeme Usulü Kanununun 3 ncü maddesinde tadat ve tasrih olunmuştur. Binaenaleyh 36 ncı maddede-

ki (görevli mahkeme) Askerî Muhakeme Usulü Kanununun adı geçen 3 ncü maddesiyle tayin olunan askerî mahkemelerdir ve tatbikatta bu yolda cereyan etmektedir.

Bilhassa siviller tarafından işlenmiş bulunan ve askerî mahiyette bulunmayan suçların muhakemesinin askerî mahkemelerde değil, sivil mahkemelerde rüyeti komisyonumuzca temenni edilmiş ve hazır bulunan Başbakan yardımcısı ile Adalet Bakanı gerek bu hususun ve gerekse tevhibi kaza mevzuunun şayanı tetkik bulunduğunu ve bunun tetkik mevzuu olduğunu beyan eylemişlerdir. Gerek bu yönden ve gerekse yukarıda belirtildiği gibi basın yoluyla işlenen ve ağır cezayı gerektiren suçların muhakemesinin askerî mahkemelerde rüyeti Basın Kanununun tadili teklif olunan 36 ncı maddesine değil Askerî Muhakeme Usulü Kanununun anılan üçüncü maddesine tevfikân icra edilmekte olduğundan maksadın husulü için Basın Kanununun 36 ncı maddesinin değil belki Askerî Muhakeme Usulü Kanununun 3 ncü maddesinin tadilini mucip olabilir. Basın Kanununun 36 ncı maddesinin tadili teklifi bu bakımdan yerinde görülmemiş ve reddine ekseriyetle karar verilmiştir.

Havalesi gereğince Adalet Komisyonuna tevdi olunmak üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

İçişleri Ko.

Başkanı

Kırklareli

F. Üstün

Kâtip

Amasya

K. Eren

Başkan V.

Bursa

N. Yılmaç

Aydın

N. Geveci

Bu R. Sözcüsü

İzmir

P. Arat

Balıkesir

S. Başkan

Balıkesir

M. Tunçay

Çorum

S. Özer

Niğde

F. Ecer

Bulunmadı

Trabzon

Muhalifim

H. Orhon

Çoruh

Z. Ural

Kütahya

Y. Aysal

Çorum

B. Koldaş

Muğla

Muhalifim

Y. Başer

Samsun

M. Özkefeli

Van

İ. Akın

Adalet Komisyonu raporu

T. B. M. M.

Adalet Komisyonu

Esas No. 2/353

Karar No. 15

25 . XII . 1952

Yüksek Başkanlığa

Muğla Milletvekili Nadir Nadi ve Trabzon Milletvekili Hamdi Orhon'un Basın Kanununun 36 ncı maddesinin tadiline mütedair olup bida-yeten İçişleri Komisyonunda tetkika tâbi tutulup (İstenilen tadilin Basın Kanununun 36 ncı mad-desinin değil belki Askerî Muhakeme Usulü Ka-nununun 3 ncü maddesinin tadilini mucip olabi-lir kaydıyla reddolunan mezkûr teklif İçişleri Komisyonundan komisyonumuza havale kılınmak-la Adalet Bakanlığı temsilcisi ile teklif sahiplerinden Trabzon Milletvekili Hamdi Orhon hazır oldukları halde gerekli tetkikat yapıp görüşül-dü.

Teklif sahipleri mucip sebeplerinde:

Basın Kanununun 36 ncı maddesinde (bu ka-nunda yazılı olan ve basın yoluyla işlenmiş bulu-nan suçlardan ağır cezayı gerektirenleri bu nevi dâvalara bakmakla görevli mahkemelerde ve di-ğerler asliye ceza mahkemelerinde görülür.) Metindeki (görevli mahkemelerin) ağır ceza mah-kemeleri olacağı yolundaki tefsir talebinin ev-velce reddedilmiş bulunmasından kendilerinin mezkûr maddenin tadilini istedikleri merkezinde-dir.

Umumi kanun mahiyetinde bulunan Türk Ceza Kanunu ile, Ceza Muhakemeleri Usulü Ka-nunundaki hükümleri takyit eden Askerî Muha-keme Usulü Kanununun 3 ncü maddesi, Türk Ce-za Kanununda yazılı ve ağır cezayı müstelzim

bâzı suçların muhakemelerinin askerî mahkeme-lerde rüyetini icabettirmektedir.

Bunlardan daha muahhar olan 5680 sayılı Ba-sın Kanununun 36 ncı maddesindeki (görevli mahkeme) tâbirinin işbu askerî mahkemelere şa-mil bulunduğu Meclis Umumi Heyetince kabul edilmiştir.

Bu kere 5680 sayılı Basın Kanununun 36 ncı maddesinin tadili talebi ise, mahza bu kanun mu-vacesinde hususiyet teşkil eden basın yoluyla işlenilen suçlardan ağır cezalı bulunanların da umumi mahkemelere intikal ettirilmesinden iba-rettir.

Türk Ceza Kanunundaki bir kısım ağır ceza-yı müstelzim suçların rüyetinin askerî mahkeme-lerce görüleceği hakkındaki hüküm Askerî Maha-keme Usulü Kanununda yer alan istisnai, takyidî bir hükümdür. Bu hüküm de ister âdiyen (şifahen) olsun ister basın yoluyla olsun işlenen suç-larda bir tefrik yapılmamıştır.

Halbuki Basın Kanununda yapılması isteni-len tadil ise yalnız (basın yoluyla işlenecek suçla-rın faillerine) inhisar edecektir. Bu talep umu-mi mahkemelerin daha teminatlı bulunacağı gö-rüşüne dayanıyorsa, bu teminatı aynı fiili âdi-yen (şifahen) işlediği iddia olunan şahıslardan esirgemek haksızlık ve adaletsizlik olur.

Ceza tatbikatında da âdiyen (şifahen) işleni-len suçlara nazaran basın yoluyla (neşren) ika

olunan suçlar tesir sahaları bakımından daha vahim addedilerek cezaları da diğerlerinininkinden daha yukarıya çıkarılmıştır. Hukuki bir tâbirle (redaeti ahlâkiye) aynı suçu âdiyen işliylene nazaran neşir yoluyla ika edenlerde daha fazla olmak lâzımgelir. Şu halde suçunu sırf basın yoluyla ika eylemiş olması lehine bir atıfet teşkil etmemelidir. Diğer bir cihetten de, munhasıran Basın Kanununda tadil yapmak, aynı mahiyetteki suçu işliyen ve fakat işleme tarz ve vasıtaları değişen iki şahsın tefrikına ve muhake-me mercilerinin de ayrı ayrı mahkemeler olması gibi bir dağınkılığı icap ettirecektir. Bu hal ise muayyen bâzı suçlarda ve şahıslarda olsun (tevhidi kaza) yoluna gitme teminatını ve prensiplerini parçalıyacaktir.

Mücerret böyle bir tadil hattâ Askerî Muhakeme Usulü Kanununun birinci maddesinin iki numaralı bendindeki (kışlalarda, karargâhlarda, askerî müesseselerde ve saire . . .) mahal itibarı ile askerî mahkemelerin salâhiyetli bulunduğu suçların rüyetine de mâni teşkil edebilecektir. Sivil şahıslar tarafından basın yoluyla işlenecek her hangi bir suç yukarda yazılı askerî mahallerde de vukua getirilebilir. Bu ahvalde suçun basın yoluyla ika edilmiş bulunması askerî mahkemeleri vazife ifasından alıkoyacak mıdır? Çeşitli hususi kanunlar üzerinde çeşitli tadillere girişmek âmme nizamını ihlâl edip kaza organları arasında da selbî veya icabî ihtilâfların tahaddüsüne sebep olur..

Binaenaleyh : Sivil şahısların, askerî mahiyette olmıyarak işliyecekleri bilûmum suçlarından dolayı muhakeme mercilerinin umumi mahkemeler olması hakkındaki kanaat ve temennidir ki, bu tadilin Basın Kanununun 36 nci maddesinde değil olsa olsa Askerî Muhakeme Usulü Kanununun 3 maddesinde yapılması icap edeceği düşüncesine vardırmaktadır.

Bu sebeplerle yerinde görülemiyen Basın Kanununun 36 nci maddesinin tadili teklifinin reddine ekseriyetle karar verilmiştir.

Meclis Umumi Heyetinin yüce tasvibine arz olunmak üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Adalet Komisyonu Başkanı Bu rapor Sözcüsü
İzmir Aydın
Komisyonun ekseriyet C. Ükü
kararına muhaliifim.
H. Özyörük

Kâtip		Çanakkale
Balıkesir		N. Kirişcioğlu
V. Asena		Kars
Edirne		L. Aküzüm
M. Enginün		
İsparta	Tokad	Tokad
Y. Z. Turgut	H. Ökeren	M. Ünal

Muhalefet Şerhi

Basın Kanununun 36 nci maddesinin 1 nci fıkrasının değiştirilmesi isteği ile Basın Kanununun gayesinden ayrılan tatbikatın demokratik görüşlere göre ayarlanması hedefi istihdaf edilmektedir.

Ekseriyetle kanun teklifinin reddine karar verilen arkadaşlarımızın fikirlerine muhalefetimiz, ve bunun mucip sebeplerini izaha başlarırken evveleminde Basın Kanununun hangi maksatlarla çıkarılmış olduğunu tetkik etmek icabetmektedir.

Basın Kanununun gerekçesinde bu cihet şöyle izah edilmektedir:

(İnsanlık âleminin en son geçirdiği İkinci Dünya Savaşının neticelerinden olmak üzere görüş ve yaşayışlarda husule gelen derin ve büyük değişikliklerin müspet ve menfi akisleri yurdumuzda, Türk toplum hayatında dahi vazihan müşahade edilmektedir. Fert haklarını, hürriyetini, mukaddes ve asil bir varlık olarak kabul eden ve hürriyetleri lâıyk olduğu şekilde teminat altında bulunduran Türkiyemizde gelişmesine ve kökleşmesine çalışılan demokratik hayatın icabatından olmak üzere yeni görüş ve yaşayışa uymıyan bâzı mevzuatın değiştirilmesinin ve gerekirse yeni baştan tanzim edilmesinin sağlıyacağı faide göz önünde tutularak yürürlükte bulunan 1931 tarihli ve 1881 numaralı Matbuat Kanununun, yukarda mâruz esaslar ve arzular dairesinde tekrar ele alınmış ve Basın Kanunu adı ile yeni bir tasarı meydana getirilmiştir. Tasarıyı tanzim ederken mer'î kanundaki ahkâmıla bağlı olmaksızın yurttâ hüküm süren ve gelişmekte olan demokratik ruh ve görüşten ilham alınmıştır. Türk Milletinin hususiyetleri, mevcut realiteler ve yapılmış olan tenkidler nazardan uzak tutulmamıştır.

İlmin ve kanun tekniğinin lüzumlu kıldığı esaslar tasarıya alınmış modern demokrasi prensiplerine sadakat gösterilmiştir. Basın hürriyetini, halde ve gelecekte takyit etme şüphesini gösteren hususlar üzerinde titizlikle durulmuştur.)

İşte bu mucip sebep bize tasarının hangi maksat ve gayelerle sevk edilmiş olduğunu hiçbir şüpheye mahal bırakmaksızın anlatmaktadır:

Memlekette demokratik bir inkişafın tabii bir neticesi olarak hazırlanan Basın Kanununda basın yoluyla işlenen bütün suçların bir nevi hususi mahkemelerde görüleceğini kabul etmiş ve gerekçede de bu cihet şöylece izah edilmiştir:

(Basın yoluyla işlenen ağır cezalı suçlar, ağır ceza mahkemelerinde görülecek, bunun dışında kalan bütün basın dâvalarına asliye ceza mahkemelerinde bakılacaktır. Basın dâvalarının arzettiği özellik göz önünde tutularak bu nevi dâvalara toplu mahkemelerde bakılması prensip olarak kabul edilmiş bulunmaktadır.)

Bu açık mucip sebepten anlaşılıyor ki kanun gerekçesi hazırlanırken ve kanun tedvin edilirken basın yoluyla işlenen bazı suçların askerî mahkemelerde görülmesini temin eden Askerî Ceza Mahkemeleri Usulü Kanununun 3 ve Askerî Ceza Kanununun 58 nci maddesi derpiş edilmiş yani bu maddelerin, işbu Basın Kanunu ile tearuz eden kısımları tabiiyle ortadan kalkacağı düşünülmüş bulunmaktadır. Zira muahhar bir kanunun mevzuu, mukaddem bir kanunun konusunu sinesine almış olursa elbette ki ahiren çıkan kanun hükmü, kendisinden evvelkini fesih ve ilga eder.

Bu kanunda yazılı olan (Basın yoluyla işlenmiş bulunan suçlardan ağır cezayı gerektirenler, bu nevi dâvalara bakmakla görevli mahkemelerde ve diğerleri, asliye ceza mahkemelerinde görülür) şeklinde kaleme alınmış bulunan 36 nci madde, yukarıda izah edilen fikir ve düşünceler mahsulü olarak hazırlanmış halde maddeye konulmuş bulunan (bu dâvalara bakmakla görevli mahkemeler)

tâbirinden tatbikatta, yanlış neticeler elde edilmiş ve bazı suçlarla beraber meselâ Türk Ceza Kanununun, Askerî Ceza Kanununun 58 nci maddesinde (millî mukavemeti kırmak) suç olarak vasıflandırıldığı için Askerî Ceza Usulünün 3 ncu maddesi gereğince bu nevi suçların basın yoluyla dahi işlense askerî mahkemelerde görülebileceği kabul edilmiş ve kanunun metnindeki (bu dâvalara bakmakla görevli mahkemeler) tâbirinden dolayı, mucip sebebin ihtiva ettiği açık gayeden inhiraf edilerek basın yoluyla işlenen bazı suçlar, askerden gayrı kişiler tarafından işlense dahi askerî mahkemelere sevk edilme-ye devam edilmiş bulunmaktadır.

Demokratik zihniyetin görüş ve düşüncülerine uymayan bu durum karşısında Basın Kanununun mucip sebeplerinde de açıkça belirtildiği veçhile basın yoluyla işlenen bütün suçların, vatandaş hak ve hürriyetlerinin gerekli şekilde teminat altında bulundurulması bakımından bir nevi ihtisas mahkemesi mahiyetinde olan basın mahkemelerine gördürülmesini temin gayesi ile Seyhan Milletvekili Beşad Güçlü tarafından tefsir talebinde bulunmuş ise de 36 nci maddenin kaleme alınan şekli bakımından, esasında Kamutayca dahi tebarüz ettirildiği veçhile bu cihetin tefsir yoluyla değil ancak tesis tariki ile halledilebileceği neticesine varılarak tefsire mahal olmadığına karar verilmiştir.

Anayasamızın kabul ettiği esas prensiplere göre askerî şahısların işlediği suçların askerî mahkemelerde ve askerden gayrı şahıslar tarafından işlenen suçların da umumi mahkemelerde görülmesi kabul edilmiştir. Ancak 1940 yılında ana kaideden ayrılarak Türk Ceza Kanunundaki 161 nci madde ile beraber diğer bazı maddelerde yazılı fiilleri işleyenlerin, askerî mahkemelere sevk edilmesi lüzumu görülmüş ve Askerî Ceza Kanununa istinaden bu yolda hükümler ilâve edilmiştir.

1940 senesinin buhranlı hal ve şartları içerisinde tadilen hazırlanan Askerî Ceza Kanununun 58 nci maddesinin gerekçesini fikirlerimizin bugün vuzu ve selâmete ulaşması hasebiyle artık müsterih bir nazarla tetkik edebiliriz. Adı geçen maddenin 11 . VI .

1950 tarihli gerekçesinde aynen şöyle denilmektedir :

(Bugünlerde siyasi emniyetsizlikten doğan askerî emniyetsizlik dolayısıyla son derecede karışık olan dünya ahvali karşısında artan propaganda faaliyetleri ile ve bilhassa harbe takaddüm eden zamanlarda ordu dâhilinde vukubulması muhtemel hiyanetleri ve beşinci kola mensup zümrelerin tehlikeli çalışmalarını önlemek için elde bulunan kanun hükümleri kâfi gelmediğinden daha şiddetli hükümler kabulüne lüzüm görülmüştür.

Bilhassa askerî sırlara karşı yapılacak hiyanet fiillerinin millî müdafaa kuvvet ve vasıtalarına vereceği zarar ve memlekette doğuracağı tehlikelerden sakınmak için her türlü tedbire baş vurulması, icabeden bütün önleyici ve kırıcı tedbirlerin alınması memleket müdafaası noktasından çok mühim ve zaruridir. Bidayette orduya müteveccih gibi görünmeyen bu çeşit bir kısım faaliyetlerin gizli hedefleri yine ordudur.

Devletin tamamiyetini, rejimini ihâle mâtuf her faaliyet, ancak orduyu zayıflatmak ve aldatmakla mümkün olabilir. Bir taraftan bu fiillerin işleniş tarzındaki teknik hususlar,, diğer taraftan hedefin daima millî müdafaa kuvvet ve vasıtaları olarak seçilmiş olması göz önünde tutularak bu yeni ve şiddetli hükümlerin Askerî Ceza Kanununda yer almasını ve netice itibariyle de suçluların askerî mahkemelere verilmesini temin maksadıyla tasarı hazırlanmıştır.

Bu umumi gerekçeden sonra Askerî Ceza Kanununun 58 nci maddesinin tadiline ait madde gerekçesine baktığımız zaman başka bir şey bulamadığımız gibi Meclis zabıtlarının tetkikinde de bu çok mühim tasarının Kamutayda bir kelime dahi konuşulmadan kabul edilmiş olduğunu görürüz.

Bu gerekçe bize anlatıyor ki, 1940 senesine kadar bu yolda işlenen suçlar umumi mahkemelerde görülürdü. Ancak İkinci Dünya harbinin yarattığı fevkalâde günler içerisinde suçlulara verilecek cezanın tesirinden başka, ayrıca askerî mahkemelerin hususi mehabetinden de istifade edilmek istenilmiş ve sanki aynı suç-

ların faillerinin umumi mahkemelerde güya millî suur ve hassasiyetle takibi mümkün olmayacakmış ve o mahkemeler memleket dâvalarında daha zayıf davranacaklarmış gibi bu suçlara ait mahkemeler, umumi mahkemelerden askerî mahkemelere aktarılmış bulunmaktadır.

İkinci Cihan Harbinin o ruhlarda karışıklık yaratan günlerinde böyle bir tasarının getirilmesi, bir dereceye kadar mazur görülebilir. Ancak bugün İkinci Dünya harbi sona ereli 7 sene olmuş ve bilhassa memleketimiz sulh ve sükûn içerisinde demokratik bir nizamın geniş imkânları dâhilinde ileri hamleler atılmış ve hürriyet bu nizam içerisinde her sahada gerekli teminatını bulmuştur.

Türk Ceza Kanununun 161 nci maddesi ile diğer bâzı maddelerinin artık Askerî Ceza Kanununda yer almasını ve hele sivil şahısların işledikleri suçlardan dolayı askerî mahkemelere sevk ettirilmesini icap edecek ahval ve şerait ortadan tamamen kalkmış bulunmaktadır.

Bugün komünistlik gibi memleket bünyesinde en yıkıcı tesirler yapan ve bir rejimin devrilmesine, yabancı ideolijelerin tesiri altında kalarak cüret edenlerin mahkemelerini, bu endişe duymaksızın büyük bir itminan ile umumi mahkemelerimizde gördürdüğümüz halde, bundan daha ağır olmayan bâzı suçların, 1940 senesindeki ahval ve şeraitin dahi artık mevcut olmadığı nazardan uzak tutularak askerî mahkemelerde gördürülmesine devam edilmesi yolundaki mütalâa, bugünkü zihniyet edilmesi yolundaki mütalâa, bugünkü zihniyet ve demokratik fikir ve düşüncelerimizle hiçbir suretle kabili izah değildir.

Yukardan beri izah edilen bu durum karşısında, Basın Kanununun gerekçesinde de belirtildiği ve hile basın yoluyla suç işleyen bütün sivil yani asker olmayan şahısların mahkemelerinin, Basın Kanunu ile teşekkül eden ve bir ihtisas mahkemesi mahiyetini taşıyan basın mahkemelerinde görülmesi bugünkü zihniyet ve düşüncemizin tabii bir neticesidir.

Su hale göre netice olarak : Askerden gayri şahısların, basın vasıtası ile işlediği suçlardan dolayı askerî mahkemelere gönderilmiyerek ve basın kanununun gerekçesine sadık kalınarak bu kanun ile vazifeli kâhnan mahkeme-

lere sevk edilmesi ile antidemokratik bir hükümün kalkacağını kabul etmek ve bunun dışında yine siviller tarafından basın yolundan gayri vasıta ve şekillerle işlenen suçların da muhakemelerinin askerî mahkemelerden alınmasını temin edecek tasarı veya tekliflerin bir an evvel getirilmesini temenni etmek bugünkü hürriyet ve hak zihniyeti ile meşbu görüşlerimizin kaçınılmaz bir neticesi olduğundan komisyon ekseriyetinin kanun teklifini

ret eden kararına muhalif kalmış ve Nadir Nadi ile Hamdi Orhon teklifinin tekrar Adalet komisyonuna havalesi temennisinde bulunuyoruz.

Ankara
H. Ş. İnce
İstanbul
A. Moshos

Ankara
O. T. İttekin
İzmir
H. Özyörük
Mardin
M. K. Boran

Çoruh
M. Güney
Manisa
Ş. Ergin

